

JONAS GRINIUS:

Lietuva federacin j Europoj

ANTANAS SABALIAUSKAS:

Kaip organizuoti išlaisvinto-
sios Lietuvos elektrifikacij

K STUTIS BAL YS:

Laisv s kovotoj dvasia ir žy-
giai dabartin je okupacijoje

ANTANAS MUSTEIKIS:

Kas informacijoje yra negera

DVIEJOSE KONFERENCIJOSE:

K nutar Amerikos ir Kana-
dos Lietuvi Fronto Bi iuliai

M S R M JAMS NUOŠIRDUS A I .

" LAISV " reikalams aukojo: kun. kleb. **J. Raštutis** \$25.00; Dr. **A. Aviža** \$15.00; prel. **P. Juras**, didysis spaudos mecenatas \$10.00; Dr. **V. C.** \$10.00; kun. kleb. **S. Mork nas** \$10.00; **B. Ivanauskas** \$5.00; **J. Tininis** \$4.00; Dr. **J. Grinius**, **L. Barauskas**, **J. Mikaila**, **J. Bajerius**, **G. Bu mys**, **A. Maceika** po \$2.00; **K. Grina** \$1.00.

Mieliesiems " Laisv " r m jams " Laisv " leid jai nuoširdžiai d koja.

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 86 Gheringhap St., Geelong, Vic., Br. Zumeris, 37 Roxburgh St., Ascot Vale, Melbourne, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds/Bush W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: Chicago, Ill. — S. Daunys, 2234 So. Sawyer Ave., tel.: CLifside 4-6690; Cleveland, Ohio — V. Palubinskas, 6711 Bonna Rd., Tel.: He 1-8423; Detroit, Mich. — B. Polikaitis, 8911 Kimberly, Tel.: TY 4-7890; Los Angeles, Calif. — J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Philadelphia, Pa. — A. Gaigalas, 335 Titan St., Tel.: HO 7-4176; Waterbury, Conn. — V. Vaitkus, 85 Arnold St.

Kanadoje: Hamilton, Ont. — J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Tel.: 2-2698; Toronto, Ont. — VI. Girdys, 31 Concord Ave., Tel.: OL 2156, Sudbury, Ont. — V. Montvilas, 252 College St.: Windsor, Ont. — J. Urbonas, 1421 Pelissier St., Tel.: CL 6-3049.

V. Vokietijoje: (16)Huetttenfeld b/Lampertheim, Lit. Gymnasium — A. Grinien ; (13b)Muenchen — J. Medušauskas, Pariserstr. 18/12; (14b)Pfullingen — L. Prapuolenis, Lindenstr. 5.

Švedijoje: P. D da c/o Johanson, Norrtullsgat 22, Stockholm.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

" LAISV " METINE PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaur s ir Piet) — \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranc zijoje — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — \$.0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.50; Italijoje — L.250.-; Pranc zijoje — Fr.200.-; Švedijoje — Kr.2.-; Šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvi Fronto Bi tuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 23 Linden Street, Brooklyn 21, N. Y., Tel.: GLenmore 3-9522.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 23 Linden St., Brooklyn 21, N. Y.

Koegzistencijos babelis

JUOZAS BRAZAITIS

Tarp žodži, kuriuos dabar vieni taria su pietizmu, kiti su kartumu, yra "taikingos koegzistencijos" žodis. Žodis nuo pernai virts mada ir Vakaruose. Vieni j vartoja kaip magiškas burtažodis, su tik jimu, kad jis išgelbės žmonij; kiti žiūri šit tik jim kaip masin psichozę, prietaringą iliuziją, kurioje nesirpinama pastebėti, jog šis žodis vienaip suprantamas Vakaruose, kitaip Rytuose.

Esame tarp tų, kuriems ne vistiek, kaip Vakarai, tų žodis supras ir dėl jo apsispręsus, nes nuoto priklausys ir mūsų, o gyvenaniam, ir mūsų kraštai likimas.

1. KOEGZISTENCIJA EUROPOS SUPRATIME

Skirtas politiniam gyvenimui koegzistencializmo, ar koegzistencijos, žodis yra vartojamas iš panašumo su egzistencializmu, žinomumu filosofijoje. Filosofinis egzistencializmas sutelkia savo

dmes žmogaus žemiškuosius rūpesius ir išlikimą. Koegzistencializmas, koegzistencija politikoje turi reikšti susirpinimą išsilaikyti Vakarų ir Rytų pasauliams šalia vienas antro, rasti tokius tarpusavyje santykius, kad kiekvienas galėtų gyventi pats ir nekliudyti gyventi kitam. Taip jį suprato ir britų opozicijos lyderis Attlee rugsėjo 12 pareiškime: "Ji (koegzistencija) nereiškia nei apėasmento, nei prievartos nusistatymų išsižadėti. Ji reiškia, jog mes kitiems paliekame tvarkytis su savo reikalais, kad jie nesikištų mūsų sieloms".

Tarp vairių laipsnių, kuriais šiandien išreiškiami tarpusavyje santykiai tarp tautų, tarp grupių, tarp asmenų, o šiuo atveju tarp Rytų ir Vakarų, koegzistencijai tektų vieta tokioje eilėje: vienybė — draugingumas — taika — koegzistencija — šaltųjų taika — šaltasis karas — karas.

Vakar Europai koegzistencija su Rytaiis priimtina. Tuo reikalu skirtumo tarp vyriausybi ir visuomenės nedaug. Net mažą besvarsto, ar tokia koegzistencija yra galima. Šis klausimas peršokdami, eina tiesiai prie tolimesnio: kokiais būdais ją pasiekti. Tai jau atsakymo, vieningo, aiškaus, ne tik Europa, bet iš viso Vakarai neturi. Salvador de Madariaga, Ispanijos diplomatas ir filosofas, dabar egzilas, Oxfordo profesorius, tvirtina, kad Churchillio, Mendes-France, Eisenhoerio ir kt. pasisakymuose "taikingos koegzistencijos" žodis yra neaiškios prasmės (N. Z. Zeitung). Jis aiškindamas, Madariaga primena ir Paneuropinio Sąjūdžio rezoliuciją, priimtą pernai Baden-Badene kongrese, kurioje už koegzistenciją aiškiai pasisakoma:

"Paneuropinio Sąjūdžio tarpautinis tikslas yra taikinga Rytų ir Vakar koegzistencija, kad padaryt gal šaltajam karui, ginklavimosi lenktynėms ir atominėi grėmei".

Ta koegzistenciją lygoja tokia prielaida:

"Paneuropinis Sąjūdis kaip prielaidos pasaulio taikai reikalauja tautoms tarp geležinės uždangos ir Soviet Sąjungos laisvą rinkimą tarptautinį kontrolę".

Mendes-France, atvykęs iš Washington, 1954 lapkričio 18 pasisakė:

"Iš tikrųjų mes koegzistencijoje jau dešimt metų nuo karo pabaigos ir galbūt galime pasakyti — taikingu būdu, nes apskritai imant, nėra jokio konflikto, jokio karo tarp kalbamųjų valstybių ... Mes supratime koegzistenciją, arba taikingą koegzistenciją, reiškia, kad jokia šalis neturi jaustis grasama kitos šalies veiksmu".

Jis esąs pasiryžęs svarstyti kitos pusės pasiūlymus "konstruktyviniams žygiams" ir "tiesioginiams susitarimams". Pasiūžada svarstyti kitą siūlymą, bet su savais siūlymais vengia rodytis.

Koegzistencijai prielaidą nesuformulavo netas, kuris pirmasis drįso perduoti Vakar pasauliui su rekomendacija koegzistencijos žodžius, pirmiau reikštus soviet — Winston Churchillis. Salvador de Madariaga tiesiog pastebi, kad Churchillis niekad šios rūšies pasisakymuose nebuvė reikiamai aiškus. Tokis žodžio meistras gal sėbti neaiškus tik tada, kai jis aiškus nenorėbti. Tai jau jo užuominos Madariagai sudarė spėdį, kad koegzistenciją laikyt galim tokiomis prielaidomis, kurios

* Vakaram užtikrinti taiką ;

* nesikišim vidaus reikalus ;

* gr žint ryt Vokietijai
laisv — nors ir vis kit soviet
t pavergt europie i kaina.

Pastarasis punktas yra vie-
nintelis, kuris yra daugiau negu
status quo, reikalaujamas iš so-
viet tam tikros teritorin s nuo-
laidos. Churchillio prielaidos b -
t priimtinos Europos didžiajai
daliai.

2. AMERIKOS SUPRATIME

Amerikos supratimas ir jos
reikalaujamos prielaidos koeg-
zistencijai nesutampa su europi-
niu. Jai yra gyvas ir pirmasis
klausimas, europie i peršoktas:
ar koegzistencija iš viso galima.
Vienos nuomon s n ra tarp val-
džios ir visuomen s, tarp vy-
riausy b s ir Kongreso, tarp at-
skir asmen . Du aišk s kraš-
tutinumai ir kova. Ta iau pa io-
je vyriausyb je, kuri spaudžia
pramonininkai, prekybininkai ir
kitos užkulisin s j gos, stipr ja
koegzistencijos mintis, nors pre-
zidentas šio žodžio veng , pasi-
gaudamas “modus vivendi” ar
panaši .

Koegzistencijos prielaid Ame-
rika taip pat nepasako aiškiau.
Tarp j betgi ryšk ja

* Austrijos taikos sutartis,
kuri leist pagaliau tai valsty-
bei laisvai reikštis ir išeiti iš so-
vietin s takos;

* Vokietijos sujungimas, ku-

ris pareikalaut taip pat nuo-
laid iš soviet ;

* tam tikro laipsnio nusigink-
lavimas ir jo kontrol , kuri už-
tikrint saugum .

Iš to, kad atsakingieji valsty-
b s vyrai jau vengia kalb ti
apie pavergt j išlaisvinim , bet
iš kitos pus s nepraleidžia pro-
gos paryškinti laisv s ir teisin-
gumo princip tautoms tvarky-
tis, galima b t sp lioti, kad
šit princip taikymo plotas pa-
liekamas kaip deryb medžiaga ;
ar Amerikai daugiau ar mažiau
užsiprašyti ar kie iau ar nuo-
laidžiau princip plotm j laiky-
tis, priklausys nuo konkre i
s lyg galim deryb metu.

3. RYT SUPRATIME

Kitaip koegzistencij ži ri
Maskva. Buv s Rumunijos už-
sieni reikal ministeris Gregore
Gafencu savo knygoje “Préli-
minaires de la guerre a l’Est” at-
kreipia d mes , kad sovietinis
galvojimas turi kitoki logik
nei Vakaruose. Terminai tie pa-
tys, bet j prasm kita ir su lai-
ku dar kintanti. Taika reiškia
veržim si pirmyn ir nauj teri-
torij gijim ; taikos ofenzyva
reiškia pastangas pralaužti prie-
šo front ir past m t: taik (so-
vietiskai suprantam) kiek gali-
ma pirmyn. Panašiai ir “taikin-
ga koegzistencija” sovietiniame
supratime n ra statin b sena,

kaip tai norima suprasti Vakaruose. Sovietams tai nereiškia stabilizavimosi, sustingimo tam tikrame punkte. Ji reiškia laikiną stabtelėjimą, pauzę, kad galim būtų atsikviesti, pergrupuoti jėgas ir veržtis vėl tolyn, ko reikalauja komunizmo esmė.

Šitą Gafencu iškeltą dinaminę koegzistencijos prigimtį liudija ir sovietiniai vadai neslepamas pasisakymas. Madariaga citavo šveicarų spaudoje, ir pokalbių kalboje Dulles prisiminęs Stalino žodžius, pasakytus 1927 metų partijos 15 kongrese:

“Negalime užmiršti Lenino pareiškimo, kad mūsų statyba žymia dalimi priklausys nuo to, kiek sunkingai mums pavyks nugalėti mūsų karą su kapitalistiniais kraštais; karas, kuris yra neišvengiamas, bet kuris gali būti nugalėtas, ligi bus pribrėžtas proletarinis karas Europoje, arba ligi kolonialinis revoliucijos pasiekis viršūnę, arba ligi kapitalistai tarp savęs ims kariauti dėl kolonijų grobio. Dėl to turime laikyti savo neišvengiamu uždaviniu palaikyti taikingus santykius su kapitalistiniais kraštais. Mūsų santykius su kapitalistiniais kraštais pagrindė turi būti koegzistencijos tarp dviejų viena kitai priešingų sistemų pripažinimas”.

Iš to pareiškimo Madariaga daro išvadą, kad koegzistencija

Rytams tai yra priemonė laikui laimėti, ligi ateis neišvengiamas atsiskaitymas tarp kapitalizmo ir komunizmo. Komunistams tai labai aišku.

Ir Margit Gantenbein, analizavusi komunistinę Kinijos norą siekti koegzistencijos, prieina taip pat išvadą:

“Koegzistencija yra pageidaujama, ligi kietas priešas suminkštės ir ligi pačiam reikalinga ramybė” (Die Tat 1954. 12. 19).

O komunistų partijos generalinio sekretoriaus Chruščiovas kom. Kinijos min. pirm. Chou En-lai atsilankius Maskvoje priėmimo metu kalbėjo, kad santykiai tarp Kinijos ir Rusijos esą koegzistencijos pavyzdys. Dėmesio vertas šitas paaiškinimas, kuris iliustruoja, kaip praktiškai atrodo toji koegzistencija — tada, kai Kinija valdo Maksvos valią.

Skirtingas koegzistencijos supratimas kitaip verčia galvoti komunistus ir apie jos prielaidas. Jas apytikriai išreiškė maršalas Bulganinas 1954 lapkričio 7 kalboje.

* Europos kolektyvinis saugumas, t. y. Europa su Rusija, bet be Amerikos;

* Vokietijos sujungimas “taikingomis priemonėmis, t. y. Vokietija neapginkluota ir tokie rinkimai, kokius siūlo Korėjoje;

* Praporcingas nusiginklavimas

mas, kuris leist tvirtai apsiginklavusiai Rusijai tur t persvar , ir “masinio naikinimo ginkl ” uždraudimas.

Iš tos analiz s tegalima išvada:

* skirtingas koegzistencijos supratimas toki koegzistencij , kokios nori Vakarai, pastovi padaro negalim ;

* koegzistencija tegali b ti tam tikram laikui, kurio terminas priklausys daugiau nuo Ryt , ne nuo Vakar apsisprendimo;

* Rytai tokios koegzistencijos pageidauja, Vakarai j pergyvena vis daugiau ir daugiau kaip neišvengiam .

4. KOEGZISTENCIJOS ŠAKNYS

Egzistencialistinis filosofavimas išryškino europinio žmogaus r pes ius savo buvimu žem je. Prarasdamas r pest buvimu antgamt je, žmogus tik sustipr jo baim je, nerime d l savo likimo. Atlanto chartos pažadai išvaduoti žmog nuo baimi ir nesaugumo lyg buvo atsiliepiamas tuos egzistencinius žmogaus r pes ius. Žmogaus egzistenciniai r pes iai dabar virto taut ir valstybi egzistenciniais r pes iais. Ir koegzistencija tur t išvaduoti atskirus žmones ir tautas nuo netikrumo, nesaugumo jausmo, nuo gr sm s b ti sunaikintam. Europos žmon s,

kurie pergyveno sunaikinimo vaizdus, itin jautr s šitai naujai gr smei. D l to jie taip veržiasi koegzistencij . Jie pro pirštus paži ri bet kurias prielaidas, kad tik j dabartin pad tis neb t paliesta. Pagal š k : gelb kis, jei gali, Europoje sustipr j s susir pinimas sava egzistencija — individualine ar tautine; d l to maža turi atgarsio principai, kit žmoni ir taut likimas. D l to Europoj taip nublanko jungtin s Europos id ja, ir su pavergt j likimu jie yra visai susiprat . Šis psichozas itin sustipr jo nuo pereit met pradžios, kada Anglijoje buvo aliarmuota, jog sovietai yra paj g s sunaikinti pus Britanijos gyventoj , jog bombos gamybai surasta nauja medžiaga, ryškiai suprastinusi ir atpiginusi vis darb .

Bet koegzistencija tarp Ryt ir Vakar tegali b ti laikin . Tad ji vakar Europos žmogui gr sm s negali panaikinti, o tik nudelsti. Žinojimas, kad gr sm gali pribr sti kiekvienu momentu, dar labiau dezorganizuoja žmogaus dvasi , kuri gali eiti iki kraštutinum , kad tik iš tos gr sm s išsivaduot , desperacin pasipriešinim , o gal dar greičiau visišk kapituliacij .

Tokis yra tragiškas europinio žmogaus pergyvenimas ryšium su ta koegzistencija.

Amerikos dvasia kita. Dulles kalba po Nauj Met (N. Y. H. Tribune 1955. 1. 12) rod , kad sovietinis koegzistencijos supratimas ia kiaurai peržvelgiamas. Ir jei vis d lto Amerikos vadovaujantieji asmens linksta neventgi koegzistencijos, tai d l kitoki motyv nei Europoje. Tarp t motyv verti d mesio šie:

* Amerika siekia išlaikyti su Europos s jungininkais politin vienyb , o griežtesnis Amerikos žodis ar žygis gal t nubaidyti s jungininkus, ir Amerika gal t pasilikti viena; jie nori koegzistencijos, tad neatsisako n Amerika.

* Amerika tikisi, kad ir laikin s koegzistencijos tarpas gali veikti Vakar naudai. Amerikieiai tiki, kad "taikinga koegzistencija" gali virsti "rivalizuojan ia", kurios metu Azijos tautomb t duota kin pagalba ir jos d ka pa ios Azijos tautos prieit išvad , jog amerikn gyvenimo sistema yra geresn už komunistin . Amerikieiai tiki, kad laikas gali atnešti pa ioje Soviet S jungoje persitempimo ir nuovorgio.

* Amerika tiki, kad ir realiai ginkluotai j gai Vakaruose sukurti dar reikalingas laikas, nes tur s b ti apginkluota Vokietija, be kurios vargiai manomas ir ginkluotas konfliktas su So-

vietais. O tam reiks dvej - trej met .

* Pagaliau pasisakyti už koegzistencij naudinga ir taktiniais sumetimais, kad parodytum, jog tu jos nori, o tik tavo priešininkas j sukliudo.

Šie ir kiti mums nežinomi motyvai veikia, kad palankumas koegzistencijos id jai auga ir Amerikos vyriausyb s sluogsnuose, skaldydamas kariuomen s štabo, Kongreso nari nuomononi vieningum ir, anot šen. Knowlando žodži , taikyt Kinijos reikalui, išvystydamas propagand nutildyti tiems, kurie imasi kitaip analizuoti.

5. KOEGZISTENCIJOS NEŽINOMIEJI

Nematematiniam apskaityme pasitaiko ne kalkuliuoti nežinom dydži , kurie gali lemiamai iškreipti vis apskaitym , kai reikia j vykdyti. Min tame amerikiniame apskaityme du nežinomieji dydžiai d mesio itin verti ir Amerikai b dingi.

Vienas tai Amerikos perdtas optimizmas, šviesi paži ra žmogaus ir žmonijos evoliucij , lyg senoji deistinio tik jimo liekana, kuri buvo Goethe "Fauste" išreišk s, tardamas, kad žmogus ir žmonija per klaidas ir griuivimus eina ger jimo keliu. Tuo tik damas Rooseveltas nustatino jo Amerikos santykius su

Maskva ir pasvajodavo net Stalin atversti savo nuolatiniu bendravimu. Tuo tik dama ir paskesn Amerika organizavo Europos apsaugos bendruomen , tardama, kad laikas veiks jos naudai. Toks optimizmas gundo laukti ir nesiimti iniciatyvos piktybei užbgti už aki , leisti jai išaugti iki gr smingo dydžio. Ryt -Vakar atveju tai gresia sovietiniu apsiginklavimu iki prilygstant ar pralenkiant Vakarus.

Kitas nežinomasis, kuris gali duoti netik t vaisi , tai Amerikos dvejopa propaganda. Patirštinti vaizdai apie atomini ginkl galyb , kuri išgriausianti Amerikos miestus per trump laik , organizuoja mas je egzistencin baim , irracionalin nusi statym prieš t ginkl vartojim , palaiko pasiilgim “pacifizmo”, kur Vakaruose (ne sovietuose!) platina komunistai. Tuo atžvilgiu Amerikos mas gali bti privesta iki tos egzistencin s baim s ir nesaugumo jausmo, kuris yra ap m s europin . Broliai Alsopai užsimin , kad ta baim pasieks Amerik po 2—3 met , kai ji patirs, jog n ra saugumo nuo sovietini l ktuv .

Iš kitos pus s vyriausyb , savo propagandoje vis daugiau nutyl dama tarptautinius reikalus ir kreipdama d mes kin s gerov s ideal , neju iomis gundo

mas izoliuotis nuo pla iojo žvilgsnio, sivynioti asmenin s materialin s gerov s siekimus, prarasti tuos idealistinius, principinius nusistatymus, kuriais dabar Amerika gal vienintel taip skaidriai švie ia tarp didži j taut ir d lto Europoje vadinama nayvi, nereali. Šiuo keliu Amerikos mas artinama bus europin . Ir nelengva bus j atitiesti, kai bus pamatyta žala. Nelengva juk buvo likviduoti žal , kuri buvo padarius vyriausyb s s moninga promaskvin , prokomunistin propaganda mas je karo metu.

Chause d l koegzistencijos švystel jo Pijaus XII sausio 3 pokal din kalba apie koegzistencij . Joje buvo skirtos trejopos koegzistencijos: koegzistencija baim je, koegzistencija klaidoje ir koegzistencija tiesoje.

Anks iau apžvelgti koegzistencijos reiškiniai daugiausia yra kil iš baim s, ypa iai Europoje.

Apžvelgtos koegzistencijos prielaidos daugiausia pagr stos klaida: arba sovietin s koegzistencijos nepažinimu, arba savo egoizmu, kuris yra netik s pagrindas santykiams.

Pijus XII pasisak tik už koegzistencij , pagr st tiesa ir iš tiesos plaukian i . T mint šiems Ryt -Vakar santykiams

panaudojant, pažym tina, kad tarptautiniai valstybi santyki ai tada atitinka ties , kada jie bus skirti žmoni , konkre i individuali žmoni , gerovei, kuriai yra sukurtos ir atskiros valstybi organizacijos. Tik tarp valstybi , kurios laiko pirmu ir apgrindiniu savo uždaviniu pagerinti žmoni gyvenim , bus bendras r pes i , sugyvenimo ir bendradarbiavimo pagrindas. Tik tarp toki krant , kurie lie ia mi ton pa ion pus n tekan ios srov s, gali b ti nutiestas tiltas, kurio pageidavo Pijus XII.

Tokis tiltas galimas prileidžiant, kad komunizmas nustos ži r j s žmog kaip priemon savo valdymo ekspansijai, kaip sraigtel valdan i j mašinai ir pirmoj savo tiksl eil j pastatys pat žmog , ne savo id j . Bet praktiškai tai reikšt , kad tiltas galimas, jei Ryt komunizmas nustot buv s komunizmas.

Prie koegzistencijos žodžio susitelkia globalin s apimties veiksm ir min i maišatis. Ji g sdina mus ne pa ios koegzistencijos galimybe, bet jos prielaidomis, kurios neišvengiamai tur t paliesti ir pavergt krašt likim .

G sdina, kad egzistencin je baim je atsid r ir sav intere s rate užsidarydami, Vakarai gali atsisakyti nuo teisyb s ir

kit princip tarptautiniuose santykiuose ir tenkintis koegzistencija klaidoje, o tai neigiamai atsiliept pavergt krašt likimui.

Padid jusi gr sm skatina mus vis savo kad ir maž svor sutelkti tam, kad Vakarai išsisaugot koegzistencijos klaidos.

Pasipriešinti klaidai — tos r šies veiklos labiau reikalinga Europa nei Amerika, kur pasipriešinimo kova vedama pa i Amerikos žmoni .

Izoliavimasis savo egzistencini interes rate kaip koegzistencijos šaknis, pareiga prieš tai kovoti sp ja mus pa ius laikytis galimai aukš iau dvasini interes ir plataus solidarumo rate.

"Koezistencija", pagal ital laikrašt "Candido".

LIETUVA FEDERACIN JE EUROPOJE

JONAS GRINIUS

Kalb ti apie laisv Lietuv federacin je Europoje reiškia galvoti apie galimyb , kai komunizmas sugrius. Kaip tai vyks ir kada tai vyks, mes nežinome. Ta iau reikia apie tai galvoti, kad susidarytume daugiau ar mažiau bendr mint ir paži r ateit tam atvejui, kai m s kraštas bus laisvas.

Europos tautos jau yra at - jusios tok istorin tarpsn , kuriame tautin s suverenin s valstyb s izoliuotai nebegali išsilai - kyti. Nebegali net didžiosios tautos, kaip parod paskutinis karas. Tai rodo gyvas federaci - nis s j dis Vak. Europoj. Tai rodo ir sovietin “federacija” nuo 1918 m.

Nors ten federacija yra vyk - dyta prievarta, ta iau formaliai Soviet S-ga vistiek yra federa - cija. Tod l, kas ži ri atviromis akimis istorijos eig , tas turi galvoti apie vienoki ar kitoki federacij , prieš kurios b tinyb atsistos išlaisvinta Lietuva. To - d l reikia ži r ti, kuri t fede - racijos galimyb Lietuvos b t patogesn ir priimtinesn .

Penkios gali b ti svarbiosios federacij galimyb s, su kurio -

mis gali susidurti Lietuva ir jos ateitimi besir pinantieji žmon s.

Pirmiausia BALTOSKANDI - JOS FEDERACIJA. Apie j bu - vo kalbama dar prieš II pasau - lin kar . M s t vyn je jos šalininkas buvo prof. K. Pakštas, kuris man , kad Skandinavijos ir Baltijos valstyb s gali sueiti federacinius ryšius. B damos maždaug vienodo dydžio, nenu - stelbdamos viena kitos, tos valstyb s gal t sudaryti paj g poli - tin organizm , kuriame Lietu - vai b t saugiau. Ta iau šian - dien atrodo, kad Baltoskandijos id ja yra viena menkiausi gali - mybi , nes Skandinavijos tau - tos, stov damos nuošaly, ma - žiausia didiesiems kaimynams kli va; jos pa ios šiuo momentu nuošaly stovi nuo Vak. Europos federacinio jud jimo ir mieliau žvalgosi Brit Commonwealth . Ir ateity 6—7 nedideli taut fe - deracinis junginys b t permen - ka j ga greta didesni .

Antroji galimyb — BALTI - JOS TAUT FEDERACIJA.

Kad tos trys nedidel s tautos turi tarp sav s glaudžiau ben - dradarbiauti, apie tai kalbama nuo Estijos, Lietuvos ir Latvijos atsik rimo laik . Ir dabar apie

tas valstybes kalbama ir rašoma kartais taip, lyg jos jau būtų sudariusios vien politinį organizmą. Iš tikrųjų sukurti federaciniais pagrindais būtų lengviausia. Tik klausimas, kiek toji Baltijos federacija būtų pajūgiškiškai ir politiškai. Ar šeši-septyni milijonai žmonių su jūga išspręstą saugumo problemą, kuri Pabaltijo tautoms yra pagrindinė? Tai tekt atsakyti neigiamai. Jei ekoslavakija, kuri yra didesnė už visas tris Pabaltijo tautas drauge pa mus, nebeatrodo politinį jūga apsiginti, tai kas bekalbėti apie Baltijos federaciją, kurioje tautos nėra kiškiškai viena kitos nepapildytos, nes visos trys yra žemės kraštai be tokios pramonės, kokią turi ekoslavakija? Ir tie žmonės, kurie Baltijos federacijai ypatingai skatina ir mus laiko beveik susifederavus, turėtų, negalvoja, kad mes, trys nedidukės tautos, galėtume sudaryti stiprų politinį ir kin vienetą. Jie tikriausiai mano, kad trys Baltijos valstybės yra per mažos, kad jos kiekviena skyrium sijungtų didesnė valstybės jūng. Todėl jas nori pirma susifederuoti, kad paskui būtų mažesnis federacijai jūngt didesnė tautų organizmą, kaip Vidurio Europos ar Vakarų Europos federacijos.

Kadangi trys Pabaltijo tau-

tos, tarp savęs susifederuodamos, nedaug ką sau padėtų kiškiškai ir politiškai, o savo tautinio veido netektų eidamos kaip vienetą didesnė federaciją, todėl šiandien pasisakymas už Baltijos federaciją yra tautų žmonių palankumo pareiškimas federacijos idėjai, bet ne tik jimas Baltijos federacijos eventualia politinė pajūga. Ji per menka, kad galėtų patenkinti politiškai ir kiškiškai. Ji naudinga reikalinga tarpusavio santykiams, bet ji nepakankama.

Kokios kitos galimybės?

Kai komunizmas grius Rusijoje, tada prieš tris Pabaltijo valstybes gali atsistoti RYT, ARBA RUSIJOS FEDERACIJA. Nėra abejonių, kad šita federacija, kurioje vyraus rusai, norėtų mus turėti savo tarpe. Tik ar mums joje būtų patogų, jei net Rytų Europos federacija su Rusija priešakytų būtų tikrai demokratiška? Yra manoma, nors tai ir nepopuliariau, kad mes, kaip aiškiai vakarietiškos kultūros tauta, toje Rytų Europos federacijoje galėtume turėti didesnį vaidmenį ir geriau savo misijai atlikti, negu dūdamiesi prie Vakarų. Tai jau ten tikrai mums būtų pavojinga. Pavojinga, nes šitoje federacijoje rusų tauta būtų dominuojanti. Ji ten šeimininkautų beveik nesivaržydama, net jei Kaukazo ir Užur-

lio tautos Ryt Europos federacij ne eit . Kita vertus, rus tauta niekada tikro demokratiško gyvenimo n ra pažinusi. Ji išaugo imperij mažas tautas užkariaudama. Šita užgrobim tradicija iš rus tautos žmoni s mon s negreit išnyks ir ateity. Tod l federacija, kurioj vyraut betkokia Rusija, Lietuvai ir kitoms Pabaltijo valstyb ms neb t jauki ir patikima.

Dar II pasauliniam karui nepasibaigus mums ir kitoms tautoms buvo prad ta kalb ti apie VIDURIO EUROPOS FEDE-RACIJ , kuri eit tautos, gyvenan ios tarp Baltijos j ros ir Juod j bei Egejaus j r . Šitokios federacijos projekt amerikietis Jordan išleido net atskira knygele dar 1944 m. Jis su skait , kad t taut gyventojai sudaryt apie 130 mil. žmoni politin jungin , kuris gal t laikyti pusiausvyr tarp Ryt ir Vakar Europos. Šit projekt palaik ir turb t tebelaiiko lenk ir ek politikai.

Buvo sukurti taip pat intermariumo klubai, kuriuose dalyvavo ir lietuviai. Šit Vidurio Europos taut federacijos id j yra pasigav ir tie amerikie iai, kurie vadovauja Laisvosios Europos federacijos id jai ir vairiems jos padaliniams. Vidurio Europos federacijos id jai diegti ir sustiprinti be kita ko yra

steigta ir Laisvosios Europos Kolegija Strasburge, kur priimami Vidurio Europos ir Pabaltijo taut studentai. Atrodo, kad Vidurio Europos federacij b t norima jungti ir Lietuv , Latvij , Estij ne kaip atskiras tautas ir valstybes, bet kaip vien jau sufederuot vienet . Ta iau, jei mes patys pirma nesusifederuosim, atrodo, kad europin s federacijos id jos skleid jai b t patenkinti, jei kiekviena Pabaltijo tauta Vidurio Europos S jung ateit pasikirai.

Šitos s jungos silpnys yra dvi: viena, tautos, gyvenan ios tarp Baltijos, Juod j ir Egejaus j r , yra skirtingo temperamento, ilg laik gyvenusios skirtingose aplinkyb se, kad gal t sudaryti darn ir pastov jungin ; antra, j tarpe n ra tokios tautos, kuri ekonomiškai ir savo politiniais sugeb jimais gal t telkti aplink save kitas vairias tautas. J tarpe didžiausia lenk tauta yra tur jusi daug kivr su savo kaimynais, kad gal t telkiam j ir taikom j vaidmen atlikti naujai susik rusioj federacijoj, nors joj gin ai d l sien ir žymiai sušveln t . Kita vertus, nors gyventoj skai iumi ši federacija b t gana galinga, ta iau pramon neatsvert žem s kio! Vadinas, kiniu atžvilgiu ji neb t stipri

ir žymia dalimi priklausyt nuo Vakar Europos. Tod l ir kyla klausimas, ar vert t Vidurio Europos federacij kurti? Ar neb t geriau išlaisvintoms Pabaltijo ir Vidurio Europos tautoms d tis tiesiog prie Vakar Europos federacijos, be kurios ir min t taut išlaisvinimas sunkiai sivaizduojamas ?

Kai šie klausimai buvo duoti dviem žymiem europin s federacijos promotoriams, Coudenhove —Calergi ir Andre Philipp, jiedu abu, nors ir b dami skirting profesij , atsak vienodai: jei tuo laiku, kai Vidurio Europos tautoms išmuš laisv s valanda, Vakar Europos federacija bus tapusi realybe, tada naujos fed. kurti nereik t ir išlaisvintoms tautoms b t geriau federuotis su Vakar Europa.

Šitaip prieš m s akis atsistoja penktoji galimyb — VAKAR EUROPOS FEDERACIJA. Jos užuomazg t ra sudariusios šešios valstyb s, kurios eina Plieno ir Anglies Bendruomen . Jei jos b t realizavusios suprojektuot Europos Gynybos Bendruomen , jos b t tur jusios greit prieti prie politin s antvalstybin s bendruomen s su federaciniu parlamentu ir vykdom ja vyriausybe.

Nors šitoji bendruomen pra-

džioj teapimt Belgij , Liuksemburg , Olandij , Pranc zij , Vokietij ir Italij , ta iau ji su savo pramone sudaryt toki didel j g , kad ir Iber ir Skandinav valstyb s prad t prie šitos bendruomen s savaime šlietis ir pagaliau j eit . Taigi šit Vakar Europos taut bendruomen tur t taip pat eiti išlaisvintos Vidurio Europos ir Pabaltijo tautos, nes Estija, Latvija, Lietuva nuo krikš ionyb s pri mimo laik jaut si priklausan ios Vakar pasauliui.

Joms šitoj bendruomen j b t du nepatogumai. Viena, j kult rinis svoris b t mažesnis, palyginti su tuo svoriu, kok jos tur t arba Ryt Europos, arba Vidurio Europos federacijose; prisijungdamos prie Vakar Europos federacijos, Estija, Latvija ir Lietuva b t toliausiai šiaur s rytus nusikiš kraštai, kuri gynimas (agresijos atveju iš ryt) sudaryt sunkenybi . Pastarasis nepatogumas sumaž t , jei Vakar Europos taut federacin bendruomen b t jusios ar eit Skandinavijos tautos. Tada saugumo jausmas mummyse sustipr t , nors kult rinis svoris ir nepadid t . Ta iau juk mes drauge su latviais ir estais nepriklausomyb s metais esame pajut , kad nesame pasyvios tautos. Su j gerus santykius su kitomis mažomis

tautomis, gerai sociališkai susitvark savo viduje ir išvyst kult rin veiklum , toj Vakar Europos federacijoj gal tume užimti tinkam viet .

-o-

Vis tiek, kiek federacij susikurt laisvoje Europoje, — dvi ar trys — joms dar ilgok laik gr s pavojus sugri ti, nes didžiosios tautos negal s užmiršti seno pro io dominuoti ir tarp-tautinius klausimus spr sti nedemokratiškai ir maž j nenaudai. Tam laikotarpiui, kol europin se federacijose tautos susigyvens, kol išmirs didži j taut nacionalistai ir autokratai, kol j jaunose kartose sigal s tikrai demokratin dvasia, ypa toj federacijoj, kurioj, bus Rusija, Europai pagalb tur t ateiti JAV, kaip vienintel didel pasauly valstyb , kuri yra demokratiškai susiformavus ir demokratinius principus nuoširdžiai brangina. Be JAV efektyvaus prisid jimo federacin santvarka Europoj greit gali virsti keli didži j hegemonija arba sugri ti. Tod l JAV, gal kaip JT galiotinis, tur t atlikti bent keliasdešim iai met demokratinio “taikos žandaro” vaidmen , kad didžiosios tautos federacij nesugriaut — nesuskaldyt priešiškas koalicijas. Konkrečiau kalbant, JAV tur t bent 50- iai met palikti savo gulas

kaikuriuose Europos vietose tarp Ryt ir Vakar Europos. Nors šitokia demokratinio “taikos žandaro” pareiga JAV b t nemaloni, jos vis tiek jos tur t imtis, nes tai geriau negu karas.

Šitam taikos uždaviniui atlikti gali b ti dvi teritorijos Europoj, kur, taikai at jus, bus labai mišr s gyventojai. Tokia teritorija bus pirmiausia patys Rytiniai Pr sai, dabar vadinamoji Karaliau iaus sritis. Nors dalis ten prievarta atvežt rus , gud ir kitoki SSSR pilie i gr š savo gimtuosius kraštus, tačiau dalis, ypa tie, kurie ten bus užaug , liks, nes tai bus j t višk . Vyti juos iš ten j ga, aišku, b t nedemokratiška. Tačiau Karaliau iaus srit gr š dalis vokie i ir dalis lietuvi , nes bus ne manoma jiems uždrausti gr žti j buvusias t -viškes, iš kuri jie buvo priversti pasitraukti. Kadangi ir dabar ten yra ir vokie i , ir lietuvi , ir net latvi , tod l ir sakome, kad, taikai at jus, Karaliau iaus srity bus rus , gud , vokie i , lietuvi ir kit . Tai bus mišri gyventoj sritis. Kol jie susigyvens, tas kraštas negal s tapti valstybe, kuri gal t eiti Vidurio ar Vakar Europos federacijas. Tam pereinamajam laikotarpiui ten ir tur t b ti tarp-tautin valdžia JT prieži roje su JAV karin mis gulomis. Ki-

ta panaši Karaliau iaus srit bus pietin j Europoj netoli Balkan . Tai Besarabija, kur gyventojai taip pat bus labai mišr s. Taigi, Karaliau iaus srity ir Besarabijoj ir tur t stov ti demokratiniai taikos sargai, kurie pa iu savo buvimu grasint toms didžiosioms tautoms, kurios tur t pagundos europines federacijas suardyti savo nacionalistiniams siekimams patenkinti.

Šit demokratiniai taikos sargai Europoje mint mes lietuviai drauge su latviais bei estais jau dabar tur tume propaguoti, ypa sueidami su JAV atsakingais vyrais, nes m s gyvybiniai interesai reikalauja, kad lietuvi tauta tur t ram ir saug gyvenim bent vien šimt met . Reikia tik atsiminti, kad per savo ilg istorij Lietuva tik du kartu yra tur jusi taik 50 met — Karaliaus Kazimiero laikais ir tautinio atgimimo laikais (nuo 1864—1914). Kadangi ir federacijos n ra amžinos, kadangi ir tarp federacij galimi karai, tod l mes turime d ti visas pastangas, kad m s kraštas patekt toki taut bendruomen ir tokias aplinkybes, kuriose lietuvi tauta gal t atgyti ir pasidžiaugti bent šimto met taika, kurios j dar n ra tur jusi savo ilgoje istorijoje.

DEMOKRATIJA IR KRITIKA

Amerikietis žurnalistas Edward Murrow buvo apdovanotas "Freedom House" premija už jo nenuilstam kov d l demokratijos teisingo supratimo "šaltajame kare". Premij primdamas, jis v l kalb jo apie demokratijos principus.

"Jei sudaroma atmosfera, kurioje baudžiama už nepriklausom asmenin galvojim , tai pilietis palinksta susilaikyti nuo visko, kas sudaryt jam sunkenybi . Jis gali jaustis saugus savo profesijoje bei apsisaugoti nuo nesupratim bei persekiojimo, kai jis laiko burn užiaup s. Tai gali b ti labai malonu tiems, kurie demokratijos vert s nesupranta. Demokratija pripaž sta, kad jokia vyriausyb n ra tobula, jokia valdžia n ra be klaid , kad n ra jokios sistemos, kuri negali b ti pagerinta. Norint šit permain jei tik jos n ra primetamos tiron — atsiranda nuomoni skirtumas, opozicija, pažangus galvojimas, kritikos laisv j turi b ti nuolatinis konfliktas tarp id j .

"Be abejo, tai duoda gerokai s myšio. Bet demokratijos gyvybingumas gali b ti matuojamas pilie i minties aktyvumu. Saugumas ir garbingumas demokratijoje n ra tas pats. Tie, kurie mano, kad mes turime b ti suunifforminti d l to, kad esame "šaltajame kare", neapsiži ri, kad jie nori demokratij užmigdyti, o sn duriuojanti demokratija iš ties yra pakeičiui tironij ."

TAUTA TARP TAUT

pilnutin demo- kratij (4)

SIEKDAMI palaikyti išeivijoje gyv valstybin mint , o ypatingai nor dami b ti paskata jaunajai kartai susim styti ties busimosios Lietuvos klausimais ir pergalvoti j sprendim , spausdiname LFB Visuomenini Studij Biuro ateities demokratin s Lietuvos s rangos svarstymus.

Nr. 2 buvo svarstoma, kaip demokratijos principas gyvendyti kult ros srityje, kad tinkamai b t pagerbti vis pilie i pasaul ži riniai sitikini mai.

Nr. 3 ir Nr. 4 svarstyta, kaip demokratijos principas gyvendyti kio srityje, kad kuo tikslingiau b t suorganizuota kin i g rybi gamyba ir kuo teisingiau jos b t paskirstytos tarp valstyb s pilie i .

Nr. 5 svarstomas nepriklausomos Lietuvos sijungimas Europos taut šeim .

Paskatinimas, kad skaitytojajai dalyvaut t klausim svarstyme, rado atgarsio. Jau pereitame nr. trumpai buvo atsiliep s iš Vokietijos M. Mus- teikis d l demokratijos principo taikymo kult rin je srityje ir Dr. A. Valiuškis, Ottumwa, d l kinink pad ties demokratijos princip vykdamt kin je srityje. Šiame nr. t klausim svarstym pla iau sijungia inž. A. Sabaliauskas, svarstydamas vien konkret tos kin s perspektyvos klausim — elektrifikacij , ir Dr. Jonas Grinius, konkretizuodamas galimybes Lietuvai sijungti ateities Europos federacij .

LIETUVIS LIETUVIU VISUR IR VISADA

Kad ir kaip jauki ir klestinios gerov s ateities Lietuv atstatytume, vistiek tam tikra m s tautos dalis pasiliks už Lietuvos sien , tam tikra tautos prieauglio dalis visada bus pasklidus pasaulyje. Ir tai n ra blogas reiškinys. Tautin s salos svetimuose kraštuose savajai tautai gali ir labai reikšming vaidmen suvaidinti. M s išeivijos vaidmuo tiek nepriklausom Lietuv atstatant, tiek ši dien Lietuvos laisvinimo kovoje, tiek tremtini gelb jimo veikloje buvo ir yra labai didelis reikšm s.

Bet kad ir Lietuv palik s ir ne Lietuvoje gim s lietuvis lie- tuviu išlikt visur ir visada, kad tautin s salos savo misij t v kraštui gal t s kmingai vykdyti, išeivija privalo dviej s lyg :

(a) savo gyvenamojo krašto pakantos ir atdairos vairi tautini grupi tautiniam reiškimuisi;

(b) nuolatinio organizuoto tarpusavinio bendravimo su sa-

vais tautieiais gyvenamajame krašte ir su pa iu t v kraštu.

Jau I-ojo Pasaulinio karo eigoje Amerikos prezidentas Wilsonas, redaguodamas busimosios Taut Sąjungos statuto projektą, buvo sakmiai pažymįs principus tautini mažum teis ms apsaugoti. Nors nevisei tie prezidento Wilsono principai Versalio sistemoje buvo priimti ir vykdomi, visd lto eil valstybi (Albanija, Austrija, Bulgarija, ekoslovakija, Estija, Graikija, Irakas, Jugoslavija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Rumunija, Suomija, Turkija ir Vengrija) buvo pasirašiusios tautini mažum teisi apsaugos deklaracijas. Šios deklaracijos garantavo:

(a) pilietyb s pasirinkimo laisv optacijos atveju;

(b) visišk politini , teismo ir verslo teisi lygyb ;

(c) gimtosios kalbos vartojimo laisv savyb je, o atskirais atvejais ir viešosiose institucijose;

(d) vieš j pradžios mokykl gimt ja kalba, jei susidaro atitinkamas kiekis mokini ;

(e) laisv steigti savas tautines švietimo, religijos ir šalpos staigas;

(f) teis proporcing viešosios socialin s paramos dal sa-

vo tautin ms švietimo, religijos bei šalpos staigoms.

Po II-ojo Pasaulinio karo special s tautini mažum teisi apsaugos nuostatai nebuvo atnaujinti. Tai iau Jungtin ms Tautoms 1948 m. gruodžio 10 d. paskelbus Visuotin žmogaus Teisi Deklaracij , yra visiems žmon ms garantuotos pagrindin s asmens teis s ir laisv s, ir kiekvienas kraštas yra pareigotas gerbti savo gyventoj prigimt j teis laisvai išpažinti ir ugdyti savo tautyb ir j perduoti ateities kartoms. Taigi bet kuriame, o juo labiau demokratiniam krašte sik r s lie tuvis išėivis šiandien n ra ir negali b ti prievartaujamas nutraukti savo tautin ryš su sav ja tautine bendruomene, su sav ja tauta. Kiekvienas išėivis turi Visuotin s Žmogaus Teisi Deklaracijos garantuot savo tautinio reiškimosi teis .

Faktiškai ir šiandien ir ateityje išėivijos tautinei s monei ir tautiniam reiškimuisi pavojai gl di ir gl d s ne tiek išor je, tai yra ne tiek gyvenamojo krašto politikos metuose, kiek paioje išėivijoje, jos pa ios nusi teikimuose ir ryžte. Tod l ugdyti tautinius išėivijos nusi teikimus ir palaikyti jos tautinio reiškimosi ryžt yra pirmoji ir pagrindin s lyga išėivijos tautiniams papro iam s bei tra-

dicijoms išlikti gyvoms ir pa iai
išėivijai išlikti ištikimai savo
t v ir prot vi žemei.

METROPOLIJOS PAREIGOS IŠEIVIJAI

Net ir didžiosios tautos yra
gyvai susir pinusios išlaikyti
savosios išėivijos tautin gyvy-
b ir tam nesigaili nei materia-
lines, nei moralin s paramos.
Juo labiau savosios išėivijos
tautine gyvybe privalome susi-
r pinti mes, maža tauta. Juk
apie tre dalis visos m s tautos
es s už Lietuvos sien sik r s.
Nepriklausomoji Lietuva m s
tautini sal lietuvybei išlaikyti
maža yra dariusi pastang . O
nepriklausoma Lietuvos valsty-
b yra tautin s kult ros ug-
dymo ir išlikimo b tinoji s ly-
ga ne tik tautos kamienui kraš-
te, bet ir išėivijai.

Vykdydama savo pareigas
išėivijai, ateities Lietuva pir-
miausia tur s susir pinti, kad
lietuvi išėivija kurt si galimai
didesniais kompaktiniais židi-
niais. Didžiuosiuose miestuose
tam reikalui turi b ti iš anksto
nuži r ti rajonai (pvz. kaip
Marquette Park Chicagoje, Ozo-
ne Park New Yorke ir tt.), ir
juose telkiama galimai visa vie-
tin m s išėivijos kolonija. Tik
tokiuose židiniuose susidarys
manomos s lygos tautie iams

tarp sav s bendrauti, lietuviška-
jai mokyklai, lietuviškosioms
pamaldoms, lietuviškosioms pra-
mogoms, lietuvišk draugij
veiklai. Tok k rim si išėivija
gali vykdyti tik su metropolijos
parama. Savo ruožtu pati išėivi-
ja toki kompaktini židini
sudarym taip pat turi visomis
savo išgal mis paremti.

Toliau, pa ioje Lietuvoje rei-
kalingas steigti užsienio lietu-
vi institutas, kuris studijuot
ir sekt m s išėivijos sik ri-
mo ir gyvenimo s lygas, orga-
nizuot išėivijos iš nepatogi
s lyg persik lim patogesnes,
taip pat išėivijos ryšius su Lie-
tuva, r pint si gr žusi j t -
vyn išėivi kurdinimu ir laiki-
nai apsilankiusi j svetingu pri-
mimu. Kiekvienas Lietuv at-
vyk s išėivis gyja visas Lietu-
vos pilie io teises. Gr žtantieji
ar tik laikinai atvykstantieji
Lietuv užsieni lietuviai turi
b ti laisvi nuo viz ir muit mo-
kes i , taip pat nuo betkuri ki-
t svetimšaliams taikom prie-
voli .

Vis Lietuvos mokykl moks-
las užsieni lietuvi vaikams tu-
ri b ti nemokamas. O kaikuri os
specialin s m s mokyklos, pvz.
prekybos institutas, tur t b ti
atsteigtas kurioje didžiojoje iš-
ėivijos kolonijoje. Jo išlaikymo
pabrangim keleriopai atlygin-

t m s išėivijos tautinis ind -
lis.

Vis lietuvi vienuolyn nau-
jokynai tur t b ti tik Lietuvo-
je.

Tautin šeima yra tautos gy-
vybei pagrindas. Ypatingai rem-
tina ir skatintina užsieni lietu-
vi santuoka su Lietuvos lietu-
viais.

Pati m s išėivija savo tauti-
nei gyvybei išlaikyti pirmuoju
savo uždaviniu turi laikyti su-
darym vieningos, tautiniu lie-
tuvi solidarumu pagr stos, —
visi lietuviai yra lyg s tos pa-
ios tautos vaikai, tarp sav s
broliai, — visuotin s, visus už-
sieni lietuvius apiman ios, ma-
terialiai paj gios išėivijos orga-
nizacijos, — pasaulio lietuvi
bendruomen s organizacijos. Juo
labiau PLB or-ja reikalinga
šiandien , kai augš iausioji m -
s tautin s bendruomen s orga-
nizacija — nepriklausoma Lie-
tuvos valstyb — m s išėivijai
su sava materialine ir moraline
parama negali ateiti pagalbon ir
negal s ateiti, iki nebus išlais-
vinta.

M s išėivija yra pareigota,
nelaukiant, iki Lietuva bus išlais-
vinta, galimybi ribose vykdyti
tai, kas, Lietuv išlaisvinus,
normaliai gal s atitekti jos r -
pes i sri iai, ta iau kas tauti-
nei išėivijos gyvybei palaikyti
yra b tina jau šiandien atlikti.

PER TAUTIN SUVERENUM TARPTAUTIN

Žmonijos istorijoje yra paste-
bimi du iš paviršiaus ži rint ne-
suderinami, ta iau iš esm s vie-
nas su antru organiškai susij
vyksmai: (a) vis nauj taut
iškilimas nepriklausom taut
bendruomen , (b) vis didesnis
nepriklausom valstybi linki-
mas tarp sav s jungtis.

Nei senov je, nei viduriniais
amžiais valstybi sienos nesuta-
po su taut sienomis. Dažna
valstyb apr p kelet taut .
Nereta tauta buvo išskaidyta
keli valstybi sienose. Naujai-
siais laikais tautos vis labiau ir
labiau sis monino, kad jos yra
organiškai nedalomos ir kad val-
styb t ra augš iausioji tautos
organizacija, t ra forma ap-
reikšti tautos dvasiai, kalbai,
papro iams, meno bei literat ros
tautinei k rybai. Naujieji laikai
išk l ir išryškino tautos ir val -
styb s vidin ryš . Tautin ben-
druomen organiškai siekia ap-
sireikšti tautine nepriklausoma
organizacija. Tobula tautin or-
ganizacija ir yra ne kas kita,
kaip v a l s t y b , kuri suteikia
tautai ne tik regim organizaci-
j , bet ir priemoni s u v e r e -
n u m u i vykdyti. Tautos s mo-
nei atbudus, savos valstyb s
reikalas tautai darosi vis labiau
ir labiau jau iamas.

TAUTA BE VALSTYB S
N RA ATBAIGTA

Tautos suverenumo id jos iškilimas ir sitvirtinimas teis je nuosekli nelygstamo žmogaus asmens vertingumo sampratos išvada. Pripaž stant asmens nelygstam dorin vertingum , jo laisv ir apsisprendim , negalima nepripažinti nepriklausomyb s ir tautinei individualybei, nes asmuo ir tauta yra neatskiriama ta prasme, kad kiekvienas žmogus yra ne tik bendrosios "žmoni r šies" narys, bet ir savosios tautyb s apspr stas asmuo. Žmogaus tautin priklausomyb savai me sutelkia žmone s vien tautin bendruomen , kuri organiškai siekia savo nepriklausomyb s, praktiškai - manomos tik suk rus savo valstyb .

Tautin valstyb yra savaimingas žmogaus asmens išsivystymas tautinio suverenumo organizacij .

Tod l kiekviena tauta turi teis sukurti sav valstyb . Ir turb t nebetoli ta diena, kai visos tautos bus išsivadavusios iš svetim j globos ir tvarkysis savarankiškai.

Savu ruožtu yra pastebimas nepriklausom valstybi aiškus linkimas tarp sav s jungtis. Jau Dostojevskis vaizdžiai š linki-

m parod savoje "Didžiojo Inkvizitoriaus" legendoje:

— Žmonija savo visumoje visados siek b tinos pasaulin s vienyb s. Daug istorijoje buvo dideli taut , ta iau juo augšiau šios tautos stov jo, juo jos buvo nelaimingesn s, nes juo labiau jos pažino ir jaut visuotinio žmonijos apsjungimo b tynyb . Didieji nukariautojai, Tim rai ir Džingischanai, nu ž per žem lyg didžiul s audros, m gindamos palenkti pasaul . Ir jie išreišk , kad ir nes moningai, t pat stipr žmonijos visuotin s vienyb s ilges .

Ir juo ar iau einame prie m s laik , juo šis likimas darosi didesnis bei aiškesnis. Šiandien antvalstybin organizacija stovi prieš mus nebe kaip keista id ja ar kaip nepasiekiamą utopiją, bet jau kaip pakankamai s moningas ir b tinas tikslas.

VALSTYBI JUNGIMOSI
PAGRINDAI

Reikalas valstyb ms jungtis kyla iš to paties pagrindo, iš kurio kilo valstyb s reikalas: iš tautin s valstyb s nepaj gumo patenkin ti visus žmogaus reikalus. Juo kult ra kyla, juo žmogaus reikalus tenkinti darosi painiau ir sunkiau. Ilgus

šimtus met žmogui užteko valstybės, kad ji aprašytų jo reikalus. Tačiau šiandieninis kultūros išsivystymo laipsnis pa vien valstybė jau daro nebeįėjimą visiems žmogaus reikalams tenkinti. Šiandien kultūra apima visą pasaulį. Ji pralaužė atskirą tautą bei valstybių sienas ir tapo visuotine. Žmogaus reikalai pasidarė visuotiniai. Šiandieninis žmogus gali būti aprašytas tik ant valstybės, o ne organizacijos. Pats kultūros pažangos vyksmas stumia atskiras valstybes ant valstybės organizacijų.

Valstybių jungimasis ant valstybės yra neišvengiama dabartinio kultūros laipsnio apraška.

Kaip šeimai nebeįėjimą tenkinti išaugusi žmogaus reikalai atsirado valstybės, taip šiandien tautinei valstybei nebeįėjimą žmogaus reikalai patenkinti turi atsirasti ant valstybės. Tačiau kaip šeima valstybėje neišnyko, taip tauta negali išnykti ant valstybės. Tas pats principas, kuris apsprendžia šeimos ir valstybės santykius, turi taip pat apspręsti ir tautinės valstybės santykius su antvalstybe. Antvalstybė tegali imtis to, ko nebeįėjimą tautinės valstybės.

Tautai bendruomenė turi remtis savarankišką tautinį bendruomenės buvimu.

Bet kuris tautinio prado neliavimas yra pa vien tautai bendruomenės silpninimas. Tautai bendruomenė gali būti stipri tik tada, kai atskiros tautinės bendruomenės bus stiprios savąja individualybe ir iš jos kylančia kultūra. Tautinės bendruomenės stiprumas yra tautai bendruomenės stiprumo laidas. Vidinei gyvenimo sandorai kurti yra būtini išsivystę ir pilnateisiai vietiniai, kurie būtų jungiami augštesnio prado, tačiau jungties, o ne sunaikinimo prasme. Tautos gali sukurti tautinį vienybę tik tada, kai jos pa vien bus subrendusios. Tik sėmoningas ir veiklus savos tautos patriotas gali būti geras ir naudingas tautai bendruomenės narys.

Kad antvalstybė galėtų atlikti jai tenkančius uždavinius, ji privalo saistomojo autoriteto ir priverčiamosios jėgos.

Be šių dviejų dalykų antvalstybė net moralinio pobūdžio ir jos patvarkymai atskirą valstybę galėtų būti lengvai lauzomi. Antvalstybė negali būti paveiki savo žygiais, kol tautinės valstybės pasilaikys sau visišką savo suverenumą ir tvarkysis kartais net autarkiškai, nepaisydamos bendrą vis tautinį reikalą.

Tam tikros dalies tautos suverenumo perleidimas taut bendruomenei yra b tina antvalstyb s paveikumo s lyga.

Ta iau dalies tautos suverenumo perleidimas taut bendruomenei dar nereiskia tautin s individualyb s ir i s jos kylan ios tautin s kult ros i ssižad jimo. T a u t i n i o s a v a i m i n g u m o i s s i ž a d t i t a u t a n e g a l i . Tauta gali atsisakyti dalies savo suverenumo, kad tuo b du jos buvimas taut bendruomen je b t suderintas su bendr ja žmonijos gerove, kurioje ji pati dalyvauja.

TAUT BENDRUOMEN S SANTVARKOS PRINCIPAI

Kaip tautin valstyb , taip ir antvalstybin organizacija tegali b ti d e m o k r a t i n . Kaip tautin valstyb yra pagr sta asmens pirmenyb s principu, taip antvalstybin organizacija turi b ti pagr sta tautin s individualyb s pirmumo principu. Kaip demokratin je valstyb je asmens pirmenyb s principu pagr sta politin , kin bei kult rin valstyb s gyvenimo sritis, taip ir demokratin je antvalstyb je tautin s individualyb s pirmumo principu turi b ti grindžia ma taut bendruomen s politin , kin ir kult rin san-

tarka. Be demokratin i princip vykdy mo antvalstybin organizacija veikia i sivist totalistin . O antvalstybinis totalizmas b t , nepalyginti, baisesnis už atskiros valstyb s totalizm ; Kaip tautin je valstyb je demokratija yra b tina žmogaus asmeniui išsiskleisti, taip juo labiau demokratija b tina antvalstyb je, kad tauta savo savaimingum gal t išskleisti. Pagarba tautiniam savaimingumui, lygus vis taut vertinimas, bendr j klausim sprendimas demokratin iu b du yra pagrindiniai antvalstyb s santvarkos principai.

Bet kaip tautin je valstyb je, taip ir antvalstyb je esama dalyk , kuri jokia dauguma negali pakeisti. Tai yra nenusavinamos taut teis s. Jokia taut dauguma negali ši teisi vienai kuriai tautai atimti.

Demokratiniai principai antvalstyb je turi b ti taikomi visoms gyvenimo sritims — politinei, kinei bei kult rinei.

Politin je srityje antvalstyb turi saugoti antvalstybin i statym vykdy m , atstatyti pažeist teis ir bausti kaltuosius. Tik antvalstybinio teismo sprendimu gali b ti vartojama antvalstybin prievarta.

Socialin je srityje antvalstyb turi atskleisti visoms tautoms keli gamtini žaliav šaltinius.

Socialinis teisingumas reikalauja, kad gamtoje esančios gyvybės būtų lygiai prieinamos visoms tautoms pagal jų gyventojų kiekį ir kitus reikalus. Yra antvalstybinis nusikaltimas, kai viena valstybė naikinti naikina kitą gyvybę pertekli, kai tuo pat metu kitose kaikuriuose valstybėse žmonės turi mirti badu. Antvalstybė turi pergalėti šliūdnautinį savanaudiškumo principą, kuris šiandien tebeapsprendžia kitus tautų santykius. Vietoje šio principo antvalstybė turi praktikuoti visuotinio tautų solidarumo principą. Antvalstybėje socialinė demokratija yra tiek pat būtina, kaip ir valstybėje.

Kultūrinėje srityje antvalstybė turi laiduoti kiekvienai tautai kultūrinę kūrystą, jos pobūdžio ir jos santvarkos laisvą pagal kiekvienos tautos apsisprendimą, paremtą tautiniu charakteriu, tradicijomis ir pažįromis.

Tautinė kultūra turi būti nepriklausoma antvalstybinis organas

Be abejo, antvalstybė gali atskirti tautoms statyti tam tikrą reikalavimą ir kultūros

srityje, pirmiausia visuotinio švietimo srityje. Tačiau antvalstybė negali pozityviai nustatyti atskirioms tautoms kultūrinę kūrystą, turinio, krypties, formų ir organizacijos. Šie dalykai yra nenusavinama kiekvienos tautos kompetencija. Tik demokratinė kultūra santvarka antvalstybėje gali apsaugoti tautas nuo kultūrinio totalizmo.

VALSTYBI JUNGIMOSI KELIAS

Kaip atskiro žmogaus kelias iki valstybės organizacijos yra jis per žemesnio laipsnio bendruomenės organizacijas — šeimos, giminės, genties, — taip ir tautinė valstybė kelias iki visuotinės antvalstybinės organizacijos natūraliai turi eiti per žemesnio laipsnio antvalstybinės organizacijas. Natūraliai pasaulinė antvalstybė tenka eiti palaipsniui, per rajonines, regionines, kontinentines antvalstybinės organizacijas.

Savaime suprantama, išlaisvintajai Lietuvai pirmojo laipsnio natūrali antvalstybinė organizacija yra JUNGTINIS BALTIJOS VALSTYBŲ S.

ELEKTRIFIKACIJOS PERSPEKTYVA

ANTANAS SABALIAUSKAS

K reiškia elektrifikuoti kraštai?

Mažai kas iš mūsų tremties jaunimo prisimena Lietuv su smulkmenomis, bet nepamiršta, jog Lietuva tur jo “mažai elektros”. Nepamiršta, jog kinin-kai var arklius “maniežams” sukti, ir moterys rinko anglis laidynei, kad išsilygint sekma-dienin sijon . Bet tai neviskas. Kaimo žmogus s d jo prie žibalin s lempos, o Kauno fabrikai degino malkas.

Daug kas anuo metu apie elektr kalb jo — jog ji per-brangi mieste ir jos n ra kaime. Buvo daug projekt , bet visi tik popieriuje. Pasižmon j pa-sauly, pamat m, kaip žmon s gyvena. Ir jeigu šiandien Ame-rikoje švarkas kaštuoja keliolikos valand uždarb , tai tik to-d l, kad siuv jui nereikia koja minti siuvamosios mašinos. Ki-taip sakant, krašto štandartas yra taip susij s su krašto elek-trifikacija, kad b t vaikiška galvoti, jog krašto elektrifikaci-ja t ra tik 100 wat lemp rei-kalas. Kraštas yra elektrifikuo-tas tik tada, kai visi vartotojai ir visi gamybos centrai elektr gauna iš vieno sinchronizuoto elektros tinklo, kontroliuojamo

iš vienos vietos, kai visi elek-tros vartotojai yra pastoviai, pigiai ir pilnai aptarnaujami. Pastoviai — reiškia, kad ener-gija teikiama 24 valandas per par ; pigiai — reiškia, kada elektra yra pigesn nei bet kuri kita priemon , ir pilnai — kada vartotojas gali gauti tiek kilo-vat , kiek jam reikia.

Man tenka dirbti vienoje šito-ki sistem , kuri veikia pagal paskutin technikos žod . T pas-kutin technikos žod tur sime ir Lietuv parvežti. Krašt elektrifikuoti galima tik varto-jant pa ias moderni sias prie-mones.

Šio rašinio negalima vadinti projektu. Jis yra perdaug bend-ras. Eil je klausim yra per-daug nežinom j , kad juos b t galima pilnai išspr sti. Geriau tikt pavadinti “ateities vaizdu” ir laikyti j viena iš galimybi . Ta iau galvoti ir kalb ti apie tai reikia, nes dabar yra pasiruo-šimo metas.

Elektros tinklas

Išlaisvinta Lietuva, tur sian-ti 3—4 mil. gyventoj ir apie 800,000 vidutini pastat (dvie-j but namas), gal t suvar-toti, atsistatymo laikotarpiui

baigiantis, apie 500,000 KW energijos. Pritaikant JAV duomenis jį būtų taip paskirstyta;

200.000 KW traukiniams (apie 100 elektrinių traukinių, einančių 90 km. val.

200.000 KW gyventojams,

100.000 KW dirbtuvoms ir fabrikams.

Savaime aišku, toks skaičius būtų tik pradžia. Plečiant sistemos galingumą, tenka susidurti su dviem svarbiais faktoriais:

1. elektros stotys gali būti praplėstos montuojant daugiau generatorių, jei yra tam palikta vietos iš anksto; 2. transmisijos linijos negali būti „praplėstos“ ir todėl turi būti iš anksto statomos didesniame apkrūvimui pakelti, negu pradžioje reikalinga (JAV padvigubina elektros pareikalavimą kas 10 metų, ir tinklo linijos statomos 15 metų priek). Lietuvos elektros stoties pajūgumas turėtų būti 500,000 KW, o transmisijų linijų — 1 mil. KW. Visos stotys turėtų turėti antrininkes (substacijas); kur voltažas būtų pakeliamas iki 140,000 voltų. Šio voltažo linijos teikia energiją geografiniams krūvio centrams, iš kurių eina 70 KW ir 35 KW linijos miestams ir miesteliams. JV miestai ir miesteliai turi mažas stoteles, kurias teikia energiją mieste 4000—7000 voltų tampoje. Kininkams energija tiekiamą 12,000 voltų linijomis. Vi-

šios linijos žemiau už 35 kilovoltus yra paskirstymo linijos. 138 KV linijos yra pagrindinės tinklo bei stoties sujungimo linijos. Didelės stotys dažnai sujungtos dvigubomis tokiomis linijomis.

Turbina

Amerikiečiai tenka garbą už garo turbinos išstobulimą. Turbinos principas yra visai paprastas: dideliame vamzdyje yra visa eilė „vėjo malūnų“, kurie sumauti ant vienos ašies. Didelio spaudimo garas veržiasi per vamzdį ir suka ašį dideliu greičiu. Turbinos plienas turi būti pats geriausias, nes ant vieno jos sparno, kuris yra maždaug stalinio peilio dydžio, jėgos spaudimas yra lygus 500 AJ (arklio jėga).

Turbinų dydis yra 5000—200,000 KW. Taigi vienos turbinos pakanka visai Lietuvai apšviesti. Todėl atsakymas yra aiškus: stotys turi būti garo turbinomis varomos dėl to, kad turbina

1. yra ekonomiškiausia (2000 KW valandą — tona anglis);
2. pakankamai galinga;
3. turi labai tikslų greitį. Tikslus greitis yra labai svarbus, turint sujungtą tinklą. Jis ir tenka priminti sistemos sinchronizacijai ir srovės dažnumui.

Srov s dažnumas

Kintamoji srov "kinta" (t. y. teka viena kryptimi, sustoja, teka atgal ir tt.) keliasdešimt kart per sekund. Nuo vienos krypties pradžios iki kitos krypties pabaigos laikas "t" yra vadinamas vienu ciklu. JAV vartojama 60 c. per sekund, o Europoje 50, 40 ir net 25 cps. Šis srov s dažnumas arba virpimų skaičius priklauso nuo turbinos greičio. Visi elektriniai aparatai, ypa laikrodžiai, priklauso nuo ciklo skaičiaus per sekund. Virtuvės laikrodis sukasi tuo pačiu greičiu kaip ir turbina. Bet tai dar neviskas: norint sujungti dvi stotis vienu tinklu, abi stotys turi būti taip sinchronizuotos, kad ne tik jos turbinos sukasi tuo pačiu greičiu, bet ir būtuose jose fazėje, t. y. sujungimo vietoje voltažo maksimumas turi būti tuo pat metu iš abiejų stoties (pereinamasis vienu metu visos JAV stotys nuo New Yorko iki K. City buvo sujungtos vienu tinklu bendrai operacijai). Šiuo atžvilgiu garo turbina yra daug patikimesnė, negu hidroelektros stotis, kuri gali būti sujungta, dalinai perimdama, bet greičiu atžvilgiu labai nepatogi.

Lietuvai norint prekiauti elektra su Vokietija ar Latvija, kurios turi 40—50 cps. sistemas, reikt taikytis prie kai-

myn. Tuo tarpu amerikiečiai gamina geriausias pasaulyje turbinas 60 cps. Lietuvai teks pasirinkti arba europinį arba amerikiečių turbiną.

Kontrol

Kompliktuotas elektros tinklas turi būti labai intensyviai kontroliuojamas. Tai kontrolei amerikiečiai turi vadinamą "System supervision department". Jo specialieji inžinieriai komanda budi vis laik specialiam pastate, kuris teisingai vadinamas sistemos "smegenimis". Budistarnautojas turi prieš akis milžinišką žemėlapi su visomis transmisijos linijomis, transformatoriais bei stotimis, taip pat automatinius volt, amper, vatai etc. matavimo instrumentus, rodančius kiekvienos stoties energijos gamybą bei linijų apkrovimą. Jo stalyje yra dešimtys mygtukų, kuriais jis pagal reikalą nustato garo padavimą turbinoms bet kurios stoties, esančios už kelių šimtų mylių nuo jo. Syk nustatytos stotys automatiškai kontroliuojamos tol, kol atsiranda reikalo kai kurias stotis "numalšinti" ar kitas paspartinti. Budistarnautojas pagal nustatytą tvarką stoties apkrovimą turi taip paskirstyti, kad jos visos veiktų nuolat ekonomiškesniau apkrovimu.

Visos JAV stotys yra sujungtos radaro spinduli tinklu. Radaro bangos keliauja iš kontrolės pastato, nuo 100—150 metrų augšio bokšto visas kontroliuojamas stotis. Prie kiekvienos stoties yra panašus bokštas, kuris sugeria spinduli pluoštą ir priima signalus. Prie stoties personalas nieko bendra su turbinos valdymu neturi, išskyrus bendrą priežiūrą ir kuro iškrovimą iš laivų, kurie atplaukia upėmis (svarbu turėti stotis prie vandens kelių). Šitokia radaro kontrolė yra labai tiksli ir patikima. Radaro spinduli pluoštas gali būti vartojamas iš karto keliems tikslams:

1. bent 6 telefonams, 2. nuo 1 iki keliolikos automatinių signalų televoltimetrų ir pan., 3. turbinoms kontroliuoti (greičiui, temperatūrai, kuro padavimui ir tt.), 4. transformatoriams kontroliuoti (voltažui, trumpam sujungimui, perjungimui ar srovės nutraukimui).

Tokia sistema galima kontroliuoti visą tinklą laikrodžio tikslumu. Signalo perdavimas stoties trunka maždaug $(1/2000)$ 10-6 sekundžių, nes vidutinis virpėjimų skaičius yra apie 2000 megaciclų per sekundę. Šio ryšio negali nutraukti nei audros, nei pūgos, nei miglos. Kol bokštai veikia, tinklas pats save tam tikra prasme kontroliuoja. Lie-

tuvoje tokie kontroliniai smegetys geriausiai tiktai taisyti Kaune.

Elektros kaina

Moderni garo mašina yra nepaprastai ekonomiška: už toną anglių pagamina 2000 kilovattvalandų, arba 1 KW už maždaug 500 gramų. Vienintelis dalykas, kad Lietuva neturi anglių. Tektų angliš pirktis iš užsienio arba vartoti durpes. Dėl to labai sunku nustatyti kuro kainą. Vis dėlto ir JAV kainomis skaičiuojant kurį, per metus išeit — 6,000,000 vienetų, o pajam gautume už energiją 40,000,000 vienetų, ir vienos KW valandos kaina būtų 0,008 $1/2$ vieneto. Kitaip tariant, jei Lietuvos gyventojas mokėtų dvigubai daugiau už 1 KW — valandą, negu ji atsieina pagaminti, tai išleis 6 milijonų litų per metus kurui, 1 KW — valanda kaštuotų maždaug 2 centais. Praktikoje tačiau, pridant išlaidas, ši kaina pakiltų iki 8 ar 10 centų už 1 kw—val.

Nežinant išlaisvintos Lietuvos politini bei kini santykių su kaimynais ir apskritai Europos ekonominės padėties po išlaisvinimo, yra sunku pasakyti, kiek tokios sistemos pastatymas Lietuvoje atsieit. Remiantis JAV duomenimis, galima būtų apytikriai tvirtinti, kad Lie-

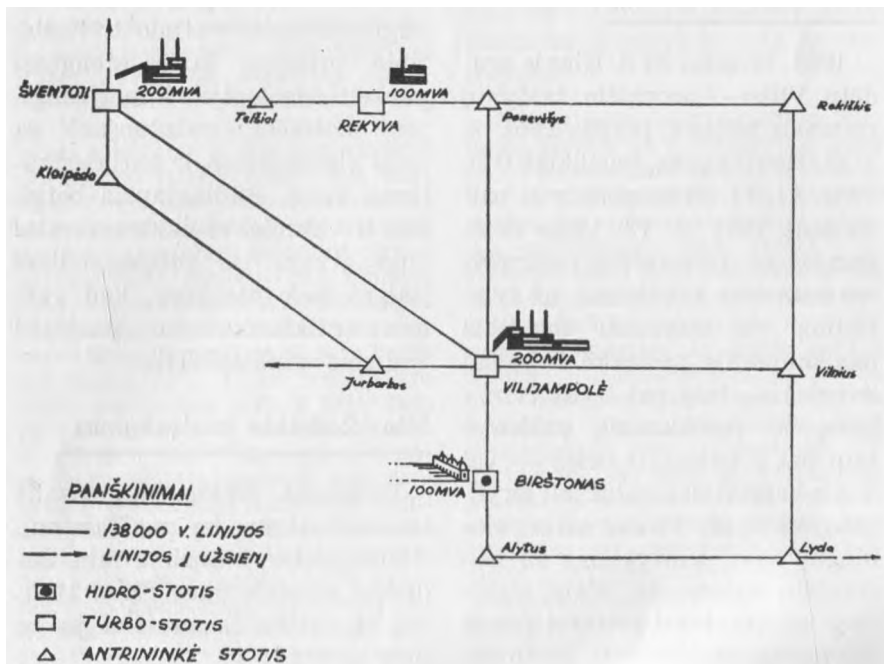
tuvos elektrifikacija atsieit apie 500 mil. doleri . Atsižvelgiant, kad darbo jėga pigesn Lietuvoje nei Amerikoje, ši suma gal t ir sumaž ti.

Lygiai sunkus yra kuro klausimas. Jei bus Jungtin s Europos Valstyb s, angli importas spr sis lengvai. Jei nebus — apsir pinti kuru bus sunkiau.

Elektriniai centrai Lietuvoje

Vien d l kuro pristatymo s - lyg elektros stotys turi b ti prievandens keli . Veik visi Lietuvos vandens keliai yra vakaruose. Tod l ir dvi didžiosios

Lietuvos garin s stotys tur t kurtis Šventojoje ir prie Kauno. Dar b t galima padidinti Rekyvos stot , kuri jau nepriklausomyb s laikais “mito” durp - mis. Nemuno Birštono kilpos hidroelektrin stotis taip pat b t nemaža pagalba. Atskiroms didžiausioms elektrin ms jungti reikt nutiesti 138 kv linijas, galin ias pakelti 1000 amper srov . Ir kai laisvos Lietuvos laukai pasipuoš didžiuoliais transmisijos stulpais, o miest priemiesiuose blizg s transformatori stotys, tada žinosime, kad Lietuva tikrai elektrifikuota.

DEMOKRATINIO IR VADISTINIO PRINCIP TARPUSAVINE

KOVA LAISVINIMO ORGANIZACIJOJE

Jau dešimti metai trunkanti demokratinio ir vadistinio princip tarpusavin kova Lietuvos laisvinimo organizacijoje, — t lam laisvojo pasaulio lietuviui iki gyvo kaulo nusibodusi, nemaža tauri patriot i resignacij ir nusiminim past m jusi, nemaža neorientuot žmoni suklaidinusi, nemaža tarpusavinio aitrumo tarp atskir laisv s kovos organizacij bei veik j suk lusi, daug žalos pa iam Lietuvos laisvinimo darbu padariusi, savo nepabaigiamomis paliaub derybomis toli pralenkusi Kor jos karo paliaub deryb užtrukim , — ver ia pateikti viešumai objektyvi šios kovos medžiag .

Septintas veiksmas

Pirmasis k linys 0:0

1951. birželio 26 d. Niçoje prad t Vliko - Lozorai io žaidyni pirmasis k linys, vyk s 1951. 9. 2/13. Reutlingene, pasibaig 0:0. 1951. 11. 17. Vliko pos dyje, balsuojant 1951. 9. 12. Vliko delegacijos su Lozorai iu pasirašytos sutarties tvirtinim , už tvirtinim su augš iau min tais paaiškinimais pasisak 5 balsai ir prieš — taip pat 5, už tvirtinim be paaiškinim pasisak taip pat 5 balsai, ir prieš — v l 5. Šis balsavimas galutinai išryškino, kad pats Vlikas neturi vieningos savo santykiams su Lozorai iu nuomon s. Kaip augš iau min ta, tatau reišk si jau ir per pa ius pasitarimus. B dinga,

kad ši iš esm s grynai politinio pagrindo demokratinio ir vadistinio princip kova stengtasi perkelti ideologijos ir net religijos plotm m, vaizduojant j kaip klerikalizmo ir antiklerikalizmo kov . B dingiausia betgi, kad ir vilkiniai socialdemokratai šiuo atveju tai propagandinei taigai tiek pasidav , kad vardan antiklerikalizmo pasidar vadizmo ginklanešiais.

Min. Žadeikio pasisakymas

Dauguma diplomat pasisak už susitarimus be paaiškinim . B dingas tuo klausimu min. Žadeikio pasisakymas. Savo 1951. 11. 14. laiške Lozorai iui jis be kita ko rašo:

“Europos ir užj rio oficial s Lietuvos pareig nai pasisak vienin-
gai už susitarimo patvirtinim , ti-
k dami ger vali iš Vliko pus s .

Vlikas gi, nors jausdamas parei-
g kalbam susitarim patvirtinti,
ta iau be reikalo bando piršti kr -
v s lyg , kurios nebuvo net Vliko
delegacijai žinomos, nes savo dvie-
j puslapi motyvacijoj nepasako,
kad Vliko delegacija, su p. Norkai-
iu priešaky, b t peržengusi jai
duotus galiojimus.

Tod l nesuprantama, kod l Vli-
kas nenori savo delegacijos susi-
tarimui pritarti. Ar d l to, kad p.
Lozoraitis Reutlingeno pasitari-
muose dalyvavo kaip diplomatijos
šefas, kalb damas koleg diplomata-
t vardu? Kadangi šefo rol yra jau
vienuolikos met senumo (reiškia,
bent dvigubai senesn nei Vliko) ir
yra pripažinti ne vien Lietuvos dip-
lomat ir konsuliarini staig , bet
ir šio krašto augštosios valstyb s
staigos (žr. pr.), kuri supranta še-
fo titulo atsiradim kaip nat ral
rank kovoje d l atgavimo išpl š-
tos valstybin s nepriklausomyb s,
tai Vliko užsimojimas Urbšio tele-
gramos reikšm ir šefo titul neigti,
yra meškos patarnavimas, yra konf-
zas ir gal b t priemon diplomat-
t kolegijos vienyb apsilpninti,
bandant eliminuoti kolegijos pirmi-
ninko teis t titul ; Vliko užsimo-
jimas yra bendrosioms Lietuvos lais-
vinimo pastangoms kenksmingas ir
neleistinas iškrypimas iš savo kom-
petencijos rib . Vliko pareiga yra
aiški: susitarim priimti taip, kaip
jis yra sutartas ... Nor iau matyti
ir laukti, kad Vlikas galop nepa-
nor s susitarim paneigti savo mo-
tyvacijos tikslams, nes tokios atsaka-
komyb s jis neišgal t ant savo
partini pe i kiek ilgiau panešti.
Jei Vlikui motyvacija b t svar-
besn už susitarim , tai reikšt pa-
aukojim vieningos laisvinimo id-
jos "dirbtinai" sudarytam "neri-

mui" ir neva Vliko charakterio ki-
t jimui. Jei Vlikas ir toliau many-
t , kad jam vienam priklauso teis
s "užsid ti bendr kepur ", moty-
vacija ataust , tai jam yra lemta
nusivilti, nes valstybinio kontinui-
teto gair kaip tik susieina su šefo
naujovišku ur du, jau nekalbant
apie kitiems galiotiems ministe-
riams tarptautiškai pripažint teis
s atstovauti Lietuvos respublikos
vyriausybei de jure ir de facto,
kuri, deja, teb ra "under duress".
Vliko motyvacij , tegu Vlikas j
sau ir pasilaiko kaip medžiag eks-
portui netinkan i " .

LF atstovo reakcija

Min. Žadeikio pasisakymas
negal jo nesukelti reakcij . D l
to pasisakymo LF atstovas Vli-
ke teik Vliko Pirmininkui savo
pastabas, kuriose be kita ko nu-
rodoma :

“Vlikas savo delegacij buvo ga-
lioj s kalb ti su p. Lozorai iu kaip
tik ta prasme, kurios nori p. Žadei-
kis, t. y. kalb tis su juo, kaip su
diplomat atstovu. Motyvacijoj taip
pat pabr žiama, kad Vlikas p.
Lozorait ži ri kaip diplomat at-
stov . Bet kaip tik p. Lozoraitis ne-
sutiko kalb ti tokiu titulu, kurio
nori p. Žadeikis ir kokio nor jo
Vlikas ... Nusisteb jim p. žadei-
kio matematiniais apskaitymais
nustelbia žinios svarbumas, kad
diplomatijos šef pripažinusi JV
vyriausyb . Jei taip, tai reikt pa-
prašyti p. Minister , kad jis pa-
skelbt t dokument , kuriuo dip-
lomatijos šefo institucija pripažs-
tama ir iš kurio b t matyti, kad
ta argumentacija, jog diplomatijos
šefo institucija yra nat ralus ran-
kis, yra JV vyriausyb s argumenta-

cija. Dokumentas, kuriuo JV vyriausyb pripažsta svetimoms valstyb s nekonstitucin staig , leist daryti dideli išvad visai m s akcijai; jis reikšt , kad yra ne mažiau vilties b ti pripažintiems ir kitiems organams, nors nekonstituciniams taip pat, bet savo darbais sipilietinusiems tarp sav j ir svetim j daugiau nei p. Lozoraitis. Tokis džiugus dokumentas netikslinga b t sl pti nuo visuomen s aki , kaip tai daroma su Kybart aktais, juos svetimiesiems dalinant, o nuo sav j slepiant, kaip daroma ir su pa ia p. Urbšio telegrama, kaip daroma ir su valstyb s pinig suvartojimu. Ta iau kol tas dokumentas n ra šiokiu ar tokiu b du paskelbtas, jis tegal s b ti laikomas tur s tik tiek tiesos, kaip p. Žadeikio pranešimas Valstyb s Departamentui, kad p. Urbšio telegramai buvusi pritarusi vyriausyb : kad t telegram patvirtin s Respublikos Prezidentas.

Ir antras pageidavimas: jei p. Ministeris rado reikalo sugretinti p. Lozorai io ir Vliko "rol " ir tvirtinti, kad p. Lozorai io "rol " "bent dvigubai senesn už Vliko, tai reikt nurodyti ir p. Lozorai io nuveiktus darbus, kurie tur t b ti "bent dvigubai" didesni už VLIko ... Vlikas neneigia Urbšio telegramos reikšm s, o tik atsiriboja nuo tos telegramos aiškinimo, priešingo Lietuvos statymams aiškinimo, kuriuo norima pilietinti nauj politin avanti r , totalistini siekim realizavim per p. Lozorait diplomatijos šefo titulu. Jeigu p. Ministeriui rodosi, kad šitoks atsiribojimas, o iš kitos pus s p. Loz. kvietimas darb yra žalingas Lietuvai; jeigu Vliko veiklos sulikvidavimas ir p. Loz. išk limas ministerio pirmininko ir prezidento funkcijas yra sutap su Lietuvos interesais, — tai m s supratimas d l Lietuvos interes skiriasi...

Tvirtinimas, kad Vliko atsisakymas pripažinti p. Loz. reikalavimus yra "neleistinas išskrypimas iš savo kompetencijos rib ", "kad Vliko pareiga aiški: susitarim priimti taip, kaip jis yra sutartas"... negalima kitaip vertinti, kaip autoritetiniu diktavimu ir dar tonu, kuris yra labai toli nuo vienyb s nusiteikim , t vienyb suprantant demokratine prasme.

Tvirtinimas, kad susitarimo be motyvacijos nepri mimas reiškia vieningos laisvinimo id jos paaukojim "dirbtinai" sudarytam "nerimui" nuraminti ir už t paaukojimu daromas atsakingas Vlikas, ar n ra akstinas ir antraip galvoti: ar tik demokratin s visuomen s nerimas nebuvo mažiau dirbtinis negu visas aliarmas už totalistini pastang atgaivinim po diplomatijos šefo skraiste; ar tik už vis akcij prieš Vlik atsakomyb s dalis netenka ir p. Žadeikiui; ar jo paties laiško tonas neskatina vienyb paaukoti vardan idealo, esan io šalia Lietuvos išlaisvinimo ..."

Dr. Griniaus taškai ant "I"

žvalg Vliko - Lozorai io santyki vertinim , atsakydamas min. Žadeikio augš iau min t laišk , padar LDF atstovas Vlike savo 1952. 1. 8. laiške min. Žadeikiui:

1. J s sakote nesuprant s, kod l VLIKas nenor s pritarti Reutlingeno susitarimams be s lyg , nes savo dviej puslapi motyvacijoj VLIKas nepasak s, kad VLIKO delegacija su p. Norkai iu priešaky b t peržengusi jai duotus galiojimus. Tiesa, toje motyvacijoje, kuri buvo išsiuntin ta diplomatams, nieko nekalbama apie delegacijos

prasilenkim , su galiojimais, tačiau nereikia užmiršti, kad toji motyvacija buvo tik projektas, kuriam buvo perspektyvos surinkti bals daugum . Tuo tarpu delegacijos prasilenkymai buvo tokie dideli, kad d l j man teko protestuoti raštu, dar deryboms tebeinant, ir juos tegalima pavadinti duot galiojim išdavimu.

Kad tai būtų matyti, leidžiu sau ia priminti, kad t galiojim turinys VLIKo 1951 m. rugpj io 4 d. pos džio protokole šitaip su-trauktas:

- a. atmestinumas SL/ozorai io/ 8 punkt :
- b. si lyti SL/ozorai iui/ tartis Berno nutarim baze;
- c. si lymas sudaryti bendr organ iš VLIKo ir D/diplomat / K/orpuso/ žmoni užsienio reikalams tvarkyti ir
- d. si lymas SL/ozorai iui/ konferencij tarp VLIKo ir DK praktikavim .

Jei J s palyginsite šituos nutarimus, kurie buvo priimti 9 bals VLIKo nari dauguma, su Reutlingeno susitarim tekstu, lengvai pasteb site, kad n vieno šit nutarim ten n ra išreikšta, bet už tai susitarimuose yra žymi dalis p. St. Lozorai io 8 punkt pasi lym , kuriuos jis birželio m n. buvo teik s VLIKui ir prieš pat derybas paskelb s spaudoj. Šitokiu b du Reutlingeno susitarim I-jo straipsnio pastraipa a. išreišk p. Lozorai io 6-j punkt , susitarim II-sis straipsnis išreišk p. Lozorai io 7-j punkt , susitarim III-sis straipsnis išreišk p. Lozorai io 8-ji punkt , o susitarim preambul s pirmasis sakiny ir I-jo straipsnio pastraipa b. žymia dalimi patenki no p. Lozorai io 2-j ir 3-j punktus.

Taigi, d l nesuprantamo delegacijos elgesio atsid rus prie priešin-

g rezultat , negu VLIKo 1951 m. rugpj io 4 d. pos džio cituot nutarim punktas a. sako, reik jo jieškoti išeities paaiškiny, kad Reutlingeno susitarim nereikt visai atmesti.

2. T susitarim motyvacija buvo reikalinga ir d l kit motyv . Pirmiausia, d l to, kad p. St. Lozoraitis prieš Reutlingeno derybas buvo paskelb s spaudoj savo 8 punkt pasi lymus, kuri totalistinis pob dis buvo suk l s nemaloni visuomen s reakcij . VLIKui, kaip lietuvi visuomen s sukurtam organui, der jo bent po deryb visuomen nuraminti ir jai paaiškinti, kaip jis Reutlingeno susitarimus supranta ir kaip ketina veikti ateity.

Antra, tas paaiškinymas reikalingas d l to, kad Reutlingeno susitarim preambul kalb jo apie principinius klausimus, d l kuri nesutarta, bet niekur t klausim neišvardijo. Nesusipratimams išsklaidyti VLIKui ir der jo paaiškinti, kokie yra tie principiniai klausimai VLIKui.

Tre ia, Reutlingeno susitarim tekste buvo nuolat linksniuojamas diplomatijos šefo titulas, kuris neturi jokio pagrindo Lietuvos statelyuose ir jokio precedento Lietuvos valstybin j praktikoje. T naujenyb reik jo paaiškinti, nes diplomatijos šefo titului yra duodami vair s turiniai.

Pats p. St. Lozoraitis diplomatijos šefo titul supranta prezidentini teisi prasme pagal "Kybart aktus", nes:

1. jis /Lozoraitis/ manosi tur s teis veikti savarankiškai, ne-sisubordinuodamas jokiam veiksnui /jo pasi lym 2. punktas/;
2. jis sivaizduoja vienas tetur s teis palaikyti santykius su svetimomis valstyb mis /jo pasi lym 3. punktas/;

3. p. Lozoraitis pretenduoja vienas skirti diplomatiniai misij šefus /Reutlingeno deryb 1951 m. rugs jo 3 d. protokolo psl. 5/. O ši skyrimo teis paties p. Lozorai io Berno susitarim dokumentuose kvalifikuota, kaip "Valstyb s Galvos prerogatyva";
4. p. Lozoraitis sivaizduoja tur s teis vadovauti kariškai politiniam organui /jo pasi lym 7. punktas/;
5. p. Lozoraitis sivaizduoja negal s dalyvauti politin se visuomen s konferencijose, jei jos b t šaukiamas ne jo vardu /Reutlingeno deryb 1951 m. rugs jo 3 d. protokolo psl. 2/.

Jei šitokia prasme, kurios siekia p. Lozoraitis, b t aiškinamas turinys diplomatijos šefo titulo, kurio pripažinimo buvo norima iš VLIKo, tai reikt keisti VLIKo strukt rin pob d ir reikt atsakyti anksiau VLIKo padaryt susitarim . O j tarpe yra toki , kuri VLIKas negal t pakeisti, jei net panor t dal savo sipareigojim perleisti p. Lozorai iui.

Kad diplomatijos šefo titul negalima aiškinti taip, kaip nori p. Lozoraitis, matyti ir iš J s laiško tam pa iam p. Lozorai iui /iš 1951 m. lapkri io 14 d./ . Ten J s "diplomatijos šef " Suprantate, kaip diplomat kolegijos pirminink . O tai jau didelis skirtumas, palyginus su p. Lozorai io pretenzijomis, nes pagal J s samprat , aišku, diplomatijos šefas, kaip pirmininkas, negali veikti visai savarankiškai, negali vienas skirti diplomatij misij šef , negali kištis karin s politikos reikalus ir jiems vadovauti.

Iš kitos pus s J s savo laiške minite buv. Lietuvos Užsienio Reikal ministro St. Urbšio telegram . Ta iau koks yra tos telegramos

turinys ir kokia prasme ten vartojamas šefo titulas lig šiol VLIKui n ra žinoma. Ir kai vienas VLIKo delegacijos narys Reutlingeno deryboms panor jo iš p. Lozorai io gauti t telegram , šis nesiteiktai net atsakyti. O kai eina kalba apie pripažinim , rodos, reikia žinoti, k pripaž sti.

Ir jei reikt diplomatijos šef suprasti, kaip diplomat pirminink , kaip primus inter pares, v l kyla klausimas, kaip p. Lozoraitis gali b ti primus inter pares tarp galiot ministr , kai jis t ra ex-ministras, netek s tarptautin s teis s pripaž stamo diplomatinio statuso.

Reutlingeno susitarim motyvacijos kai kurie šalininkai man , kad bus mažiausia keblum , diplomatijos šefo titul suprantant, kaip diplomat atstov . Viena, šitokia samprata neužmetama /moralaiškai/ m s ministras - pasiuntiniams viršininko, kokiu nori b ti p. Lozoraitis, nes jis, kaip persona privata, vargu tam tinka. Antra, suprasti diplomatijos šef , kaip diplomat atstov , niekuo neklud realiam VLIKo ir diplomat bendradarbiavimui, kurio VLIKas visada siek , šita samprata neklud n tam bendradarbiavimo b dui, kuris buvo numatytas Reutlingeno susitarimais. Ta iau p. Lozorai io šalininkai, pasisakydami prieš susitarim motyvacij ir šitaip privesdami prie pa i susitarim atkritimo, parod , kad jiems ne realus darbas ir bendradarbiavimas r pi, bet kaip tik tas nelaimingas šefo titulas, kuris ir taip Lietuvos valstyb s išdo liku iam perdaug brangiai kainuoja.

3. Kitas J s laiško vietas, kaip "neleistinas iškrypimas iš savo kompetencijos" arba "VLIKo pareiga aiški: susitarim priimti...", nesiimu komentuoti, nes, atrodo, jos yra padiktuotos J s blogo po

ir j komentavimas laišk per daug išpl st . O kai d l pabr žimo, kad galiotiems ministras priklauso teis atstovauti Lietuvos Respublikos vyriausybei de jure ir de facto, noriu Jus užtikrinti, kad n vienas protingas lietuvis /išskyrus komunistus/ Jums šitos teis s niekada neneig . Kiek žinau, VLIKas ir mano atstovaujamoji grup visada nor jo ir nori, kad šita teis Lietuvos interes labai b t panaudota kuo efektingiausiai, nors iš to neseka, kad t teis b t galima taip išpl sti, kad pasiuntiniai tapt vyriausybe arba eit jos pareigas. Bet kai, m s nelaimėi, Lietuvos Respublikos vyriausyb s n ra, tai pasiuntiniams reikt stipriau atsiremti lietuvi tauta, kurios vali demokratiškai ir vieningai sudarytas VLIKas tobuliau išreiškia negu kas kitas. O jei šitokio atsir mimo ir glaudaus bendradarbiavimo pasigendama, tai kaltas ia, atrodo, ne VLIKas, bet tos antidemokratin s smetonin s tendencijos bei tradicijos, kurios dar n ra visai mirusios kai kuriuose m s diplomatuose, bet kurias ypa stengiasi atgaivinti ponas St. Lozoraitis.

Tos antidemokratin s tendencijos, kurios laik atskyrusios Lietuvos vyriausyb nuo lietuvi tautos, padarytos bebalse jau nuo 1956 met , tos pa ios tendencijos bei tradicijos kliudo ir dabar kaikuriems diplomatams sueiti visai nuošird ir glaud bendradarbiavim su VLIKu. Ir Reutlingeno susitarimai tebuvo t nelaiming ir lietuvi tautai žaling tendencij bei tradicij išraiška. Jau tas faktas, kad Reutlingene prisi jo der tis 10 su viršum dien lyg dviem svetimom beveik priešiškom valstyb m, sekant derybas svetim j agentams, ir kad per jas tepasiekti tik menki rezultatai, aiškiai byloja, kiek smetoniškos tradicijos yra nešusios nepasitik jimo m s tarp ir

kaip yra išugdžiusios aukšt j valdinink , a la ponas Lozoraitis, asmenines ambicijas. Tai reikia ypatingai pabr žti, nes to buv. valdininko, kuris sakosi negals eiti jok bendr organ ir negal t dalyvauti net konferencijoj, kuri b t šaukta ne jo vardu /Reutlingeno deryb 1951 m. rugs jo 3 d. protokolos psl. 2/ ambicijos yra išaugusios iki lig stumo. Tod l labai galima, kad J s, pone Ministeri, prie šitoki ambicij ugdymo taip pat prisidedate..."

Pasitarimai Paryžiuje

Dar Reutlingeno sutarties nepasisekimo sukeltoms dulk ms nesp jus nus sti, jau 1952. 7. 21/24. Paryžiuje v l susirinko tartis Vliko delegacija (Ivinskis, Karvelis, Norkaitis, Šidiškis) ir diplomatai (Bakis, Balutis, Lozoraitis). Pagrindinis pasitarim klausimas — veiklos derinimas. Lozoraitis pasi l tuo klausimu priimti toki formul :

— Lietuvos laisvinimo darbui derinti ir padaryti j našesniu laikoma reikalinga nustatyti praktiškas bendradarbiavimas tarp Vliko ir dip'omatin s tarnybos.

— Šis praktiškas bendradarbiavimas vykdomas diplomatijos šefui ir Vliko pirmininkui tariantis.

— Tiek Vliko pirmininkas, tiek diplomatijos šefas gal s kviesti savo pasitarimus diplomatin s tarnybos narius, o taip pat ir tuos žmones, kuriuos Vliko pirmininkas ar diplomatijos šefas laikys naudingus ir kompetentingus atitinkam reikal svarstyimui.

Vliko delegacijos vardu tuo pa iu klausimu buvo pasi lyta šitokia formul :

— Einant prie praktiško politin s bei diplomatin s veiklos derinimo, Vliko delegacija išryškina savo si - din sudaryti politin s ir diplomatin s veiklos centr Paryžiuje, perkeliant š pastar j ir VT b stin .

— Kad bendradarbiavimas tarp diplomatin s tarnybos ir Vliko išei - t kuo vaisingesnis, Vlikui min t nutarim darant ir dabar Vliko delegacijai atrodo, kad Vliko atstovaujamai politinei ir diplomatinei veiklai vadovauti b t parinktas VT URT valdytojus asmuo, kuris ir diplomatin s tarnybos poži riu b - t šiam uždaviniui tinkamas.

— Vliko delegacija sveikint , jei - gu b t pasiektas susipratimas d l tokio asmens pririnkimo.

— Savo metu tokiu asmeniu bu - vo numatytas dr. Ba kis, o m s diplomatin tarnyba buvo prašyta pasisakyti d l šios kandidat ros.

— Vliko delegacija, imdama do - m n, kad VT sudarymas vyksta, b t d kinga, jeigu diplomatin s tarnybos atsakymas gal t b ti duotas delegacijai ia, Paryžiuje.

Kitame pasitarim pos dyje (7. 23.) Lozoraitis praneš , kad “Vliko delegacijos pasi lymai priimti d mesin ir atidžiai ap - svarstyti”, bet išvadoje “savo ir p. min. B. K. Balu io vardu pra - šo Vliko delegacij priimti j vakar pateikt susitarimo for - mul , kuri jie palaiko”. Po dis - kusij kitame pasitarim pos - dyje ta Lozorai io - Balu io for - mul pažodžiui ir buvo priimta.

Liaudinink atstovas Vlike savo pranešime liaudinink centrui d l t pasitarim be kita ko ra - š :

— Iš viso matyti, kad diplomatai jaut si nepaprastai tvirtai ir Vliku mažai dom josi. Vienas iš daugelio pagrind buvo ir tas, kad jiems es šiandien neaišku, kas yra Vlikas, nes es visus gi sprendimus daranti Amerika, ia, matyti, tu - rima galvoje 10 grupi raštas...

Kuris buvo Paryžiaus pasita - rim tikslas? Vlikas galvojo su - sitarti su diplomatais d l Vyk - domosios Tarybos užsieni rei - kal tarnybos valdytojo. Tada Vlikas kaip tiktai buvo sparnus pak l s persikelti Paryži . Jau buvo ir patalpas išsinuomoj s. Užsieni tarnybos valdytoju no - r jo padaryti dr. Ba k , jo kan - didat rai gaunant ir diplomat pritarim . Tuo b du nor ta, anot min. Žadeikio, sudaryti “bendr kepur ”. Ta iau Vliko delegacijos, Vliko reiškiam no - r “taip iškeltus klausimus su - tvarkyti, kad sukurti bendru su - tarimu (m. p. Red.) organai ne - deldsdami gal t prad ti darb ”, Lozoraitis su Balu iu dar syk j “pakartoja j padaryt prieš - piet pareiškim ir pabr žia, kad iš j pus s vis laik bendradar - biau jama su VLIKu (m. p. Red.) ir su visomis jo institucijomis. Iš savo pus s diplomatin tarny - ba negali kištis betkoki Vliko institucij sudarymo klausimus.”

Taigi ši diplomat diametraliai priešingas Berno susitarimui. Priešingas min. Žadeikio kalbai, Kad "jei Vlikas ir toliau manyt , kad jam vienam priklauso teis "užsid ti bendr kepur ", tai jam yra lemta nusivilti." Kai Vlikas maldaute maldauja min. Balut ir Lozorait svarstyti sukurtin bendru sutarimu organ , tai Balutis su Lozorai iu nuo tokio bendrai sutarto organo atsisako. Juodu tesugalvoja nelietuviškos gramatikos login nes mon formul je, kad Vliko ir diplomat "praktiškas bendradarbiavimas vykdomas Diplomatijos Šefui ir Vliko Pirmininkui tariantis". Bendradarbiavimas tegali b ti tarimosi ir susitarimo padarinys, bet pats tarimasis dar nereiškia bendradarbiavimo. Antai, Molotovas su Dulles jau tiek met tariasi, bet ar galima kalb ti apie Soviet S jungos bendradarbiavim su Jungtin - mis Valstyb mis? Bendradarbiavimas "tariantis" yra ne kas kita, kaip vadinamo šaltojo karo pad tis. Matyt, ir Balutis su Lozorai iu t savo formul tik taip ir buvo suprat , nes faktiškai po Paryžiaus pasitarim buvo siekta ne bendradarbiauti su Vliku, bet Vlik subordinuoti Lozorai iui. Tatai labai ryškiai iškilo 1952. 11. 26/28. per nauj Vliko - Lozorai io pasitarim Reutlingene.

II-OJI REUTLINGENO

KONFERENCIJA

naujus pasitarimus su Vliku Lozoraitis vyko per Bonn . Reik jo "susitvarkyti" Bonnoje ir Vlik pastatyti prieš sudaryt pad t . Tik V. Vokietijos vyriausyb s nusistatymas t Lozorai io plan sukliud . II-ojoj Reutlingeno konferencijoj Lozoraitis ir siek tas jo planui Bonnoje atsiradusias kli tis pašalinti. Savo ruožtu Vlikas Lozorai io nepasisekim Bonnoje steng si panaudoti, gr ždamas prie Paryžiaus pasitarimuose Balu io-Lozorai io atmestos "bendros kepur s" — tik šiuo atveju konkre iam Bonnos reikalui. Keturias dienas j pasitarimai betgi tos "kepur s" nesurado n Bonnai.

Formaliai tar si tik Vliko Pirmininkas su Lozorai iu. Bet naudodamasis Paryžiuje sutarta formule, Vliko pirmininkas iš savo pus s dar pakviet pasitarimus VT pirminink Žalkausk , narius dr. Karvel ir Šidišk bei Vliko nar Norkait . Pasitarimuose buvo paliesti keli klausimai, bet pagrindinis buvo Lietuvos atstovavimas Bonnoje.

— LOZORAITIS: Pirmas svarbumo atžvilgiu klausimas yra pad tis, kuri radau Bonnoje. Pernai (1951 m. Red) aš padariau ilgesn išsiaiškinim , ar ir kuriuo b du gal t

Lietuvos reikalai b t atstovaujami Vokietijoje. Man paprašius sausio m n., politinis departamentas man praneš , kad Lietuvos interesai gali b ti pas juos atstovaujami neoficialiai, ir padar sugestij , kad šiuo atveju b t gerai, jog jie b t atstovaujami per Vokietijos ambasadori ir man lankantis Bonnoje. Po to aš buvau priimtas užs. reikal viceministerio prof. von Hallsteino, kuris patvirtino, kad neoficialus Lietuvos reikal atstovavimas Vokietijoje yra priimamas, šiemet nuvyk s Bonn aš teiravausi, ar Auswaertiges Amt negal t prapl sti ligšiolin s pad ties, prisiimti diplomatin s tarnybos nar , kuris atstovaut gyvendamas Bonnoje. Prieš eidamas politin departament , aš buvau pas vien Amerikos diplomat Bonnoj, ir jis mano tokiam žygiui pritar . Po to aš dar kart maiausi su tuo diplomatu ir kaikienu patariamas pasiklausiai, ar aš galiu apie jo pareikšt nuomon painformuoti vokie ius. Jis sutiko. Tas žmogus dar pats pasak , kad tuo reikalu kreipsis pas vokie ius ir pasi s raport

Washington . Apie tai aš pranešiau politiniam departamentui (Vokietijos. Red.) žodžiu. Ta iau, kai nu jau pas dr. Kosmann ir kalb jau su juo tuo klausimu, išd stydama taip pat diplomat pad t , jis pasak , kad nor t priva iai paklausti: jeigu ministerija priimt tok žmog , ar negal t atsitikti, kad ateit kitas kas ir pasakyt "Wir erkennen diesen Mann nicht"? Mano bendradarbis pažymjo, kad pas j yra buv s prof. Ivinskis "vom Litauischen Befreiungskomitee", ir d st kitokias paži ras Lietuvos diplomatijos tarnyb . Aš atsakiau, kad man dalykas yra naujas. Aš nesu gird j s apie jokius prof. Ivinskio demaršus.

Šitoki pad t aš laikau labai

kenksminga. Pavojus yra dar tas, kad ir mano min tas amerikietis gali patirti iš vokie i apie tuos gin us. Aš š dalyk laikau kenksmingu dalyku. Aš manau, kad reikia vaist šiam nemaloniui atsitikimui išlyginti...

KARVELIS: Aš manau, kad p. min. Lozorai iui yra žinoma, kad 1950 m. gale, kada iš diplomat tarnybos pus s jokios akcijos Vokietijoje nebuvo, Bonnos vyriausybei buvo teiktas Vliko memorandumas. Jis savo metu buvo svarstytas Vliko politin s komisijos ir pasirašytas galiot asmen . Jis buvo teiktas, prašant, kad Lietuvos valstyb b t pripažinta kaip nepriklausoma ir tik militariai okupuota. tai buvo gautas p. Blankenhomo patvirtinimas, kad memorandumas yra gautas ir kad atitinkam staig priimtas d mesin. Po to sek "Bundesregierungo" raštas, kad Lietuva yra pripažinta tik militariai okupuotas kraštas. Kalbama me memorandume buvo prašoma, kad ir m s atstovo reikalai b t kuo palankiausiai sutvarkyti. Greita to buvo pasikeista raštais, kad kancleris Adenaueris priimt Vliko delegacij . Bet tai d l emigracijos ir kit priežas i nebuvo vykdyta. Susirašin jimas buvo t siamas ir toliau užsieni reikal tarnybos. Gaila, kad paraleliai ir iš diplomatin s tarnybos buvo padaryti žygiai, apie kuriuos Vlikas nebuvo painformuotas. Londono konferencijos metu, ir tai iš latvi , teko patirti, jog min. Lozoraitis, reziduodamas Romoje, Lietuvos reikalus atstovaus per von Brentano, Vokietijos pasiuntin Romoje. Paliekant nuošalyje, ar tai yra tikslinga ir naudinga, aš nor iau pabest ti, kad Vlikas esamomis aplinkyb mis negal jo atsisakyti nuo darbo, nes iš m s diplomatin s tarnybos Vokietijoje akredituot asmen nebuvo. Naujai Vykdomajai Tarybai

susidarius, buvo kil s klausimas, ar neprašyti Bonnos, kad suteikt specialios misijos teises, nes mes negalime likti nelegalioje pad tyje, vokie iams vis daugiau teisi gau nant. Po ilg svarstym nuo to pra šymo atsakyta, norint pirmiau išsiaiškinti su diplomatijos tarnyba. Savo atitinkamu raštu praš m tik, kad b t sudarytos s lygos, kurios užtikrint Vliko veikim Vokietijoje ...

Faktin pad tis — yra aišku, kad Vlikas yra pa m s iniciatyv ir daugiausia prisid j s prie Lietuvos juridin s pad ties išaiškinimo ... Vilkui Bonnos Vyriausyb seniai yra pareiškusi, kad Vlikas yra pri paž stamas kaip legitimus Lietuvos reikal atstovas...

NORKAITIS (kitame pos dyje): Aš nevisk vakar gird jau, kas bu vo kalb ta d l Bonnos. Bet pad t sivaizduoju. Aišku, kad žala yra padaryta. Mes visi d l to esame kalti. Blogiausia, kad Bonnos vyriausyb nežino, kas gali Lietuvos vardu kalb ti. M s idealas yra, kad tas, kuris kalba, kalb t vis m s vardu: ir Vliko ir diplom at ... Pataisyti Bonnos reikalai nesunku, bet tam reikia pilno m s susipratimo...

LOZORAITIS: Norkaitis kalb jo apie tai, kas kalba Bonnoj... diplomatin j tarnyboj pad tis yra kitokia. M s atstovai to klausimo nekelia, ir jiems niekas jo nekelia: jie kalba Lietuvos vardu (m. p. Red.)

NORKAITIS: Tai yra teisinga. Tas, kuris kalba, kalba Lietuvos vardu. Bet tie pilie iai, su kuriais kalba keli m s žmon s (Zunde, Makarskas, Ivinskis, Karvelis, Lozoraitis), nor t žinoti, kieno var du jie kalba. J s sakote, kad Bonnoje yra susidariusi stora byla, kuri reikia baigt. Tai kenkia bendram reikalui. Jai pataisyti mes

šiandien galim sutarti ir aiškiai pasisakyti, galioti vien asmen ...

ŽALKAUSKAS: — Aš visai pri tariau p. Norkai iui. Pati Bonna, statydama Jums nemalonius klausimus, tuo išreiškia paraginim susitvarkyti...

KRUPAVI IUS: Su Bonna bendradarbiauti prad jo tik VLIKas, ir d l to mums niekas nepad ar priekaišt . Tik prie Ivinskio buvo padarytas paklausimas: "Kas iš j s atstovauja Lietuvai?". Aš vakar pa sta iau fakto ir teis s klausim . Tamsta d l teis s nesiteikei atsakyti. Bet faktas, kad lank si du kontragentai, yra li dnas faktas. Aišku, kad reikia pirmiausia pašalinti š susiskaldym .

KARVELIS: ia mes ir prieinam prie to praktiško bendradarbiavimo klausimo form ir tiksl . Kaip forma b t pasi lymas, kad mes parašytume bendr deklaracij Bonnos vyriausybei, jog tarp m s bendradarbiavimas yra. Antras klausimas b t , kas ir kokiu b du atstovaus...

LOZORAITIS: Tai, k esu patyr s Bonnoj e, mane priveda prie šio prašymo: 1. Kad Vlikas malon t pareikšti Bonnai, jog jis pa informuotas, kad Lietuvos diplomatijos šefas yra praš s prapl sti Bonnoj Lietuvos interes atstovavim ir kad tam tikslui vienas diplomatin s tarnybos narys gal t ten apsigyventi, paliekant atvir klausim , ar aš (Lozoraitis) lygiagre iai iš Romos toliau atstovau iau; 2. Kad Vlikas yra patenkintas šiuo diplomatijos šefo žingsniu ir 3. Kad Vlikas labai sveikint , jei vokie i vyriausyb Lozoraitio pareikšt prašym patenkint .

KRUPAVI IUS: Tamsta m s pasi lymus neatsakai, o statai pirmoj eil j savo klausimus. B t gera, kad pasisakytum d l m s pasi lymo.

LOZORAITIS: Tamstos klausim buvau atsak s, kad pagal Paryžiaus susitarim mes nelie iame principini ir kompetencijos klausim . Klausimas, kas atstovaus, yra principinis klausimas... (m. p. Red.).

KRUPAVI IUS: Man atrodo, kad kažin ar b t pateisinama, jeigu b t norima m s pasi lym eliminuoti, pasisakant, kad tai yra principin s r šies klausimas. Mes iš diplomatijos šefo nereikalaujam deklaracijos, kokios yra jo teis s ir kokios m s teis s. Nesklandumui Bonnoj išlyginti b t abiej veiksnii pareiškimas, kad užsienio politika ir vieno ir kito veiksnio yra sutarta. Nei Paryžiaus susitarimas, nei kas kitas kli i tam nedaro. O jei toks J s pareiškimas galio t , tai bendrai išjungiamo bet kurias galimybes ir prasm tartis, nes kiekvienas klausimas b t "principini " kategorij terptas. Jeigu, p. ministeri, manot, kad tas bendras žygis yra nepriimtinas, tada Vlikas, jei tai darys vienas, jis vienas ir pasvarstys, k ir kaip daryti... (m. p. Red.).

NORKAITIS: Akivaizdoje atskir veiksnii lankymosi Bonnoje ir padaryt pareiškim , si lau Vlikui ir diplomatijos šefui paruošti Bonnos vyriausybei pareiškim , kas nuo šios dienos yra galio tas tartis su Bonnos vyriausybe Lietuvos vardu...

LOZORAITIS: Norkai io pasi lymas mane pastato nepatogi pad t , nes nuo sausio m n. aš atstovauju m s interesams neoficialiai. Tai, kas mano ligi šiol yra padaryta Bonnoj Lietuvos interes atstovavimui Bonnoj patikrinti, yra tvarkoj, ir mano žingsniams nereikia konsekrecijos...

KRUPAVI IUS: Žinoma, garb — ne rytinis pantaplis, — paspyrei polova ir nei kiti nepamatys, nei

pats jo nematysi. Suprantu, kad J s norite savo garb išlaikyti. Bet Vlikas taip pat padar žygi . Jam taip pat svarbu savo garb apsaugoti. Tod l mums ir reikia jieškoti bendro kompromisinio žygio...

LOZORAITIS: Ar galiu, p. daktare, paprašyti pasiskaityti dar kart t t vokie i rašt ? (Skaito garbiai) ... Jei gal iau gauti šio dr. Karvelio cituoto rašto nuoraš ir pasi sti j pasiuntiniams, b iau labai d kingas... Aš nežinojau, kad Vlikas yra praš s priimti savo atstov ir kalb j s d l "Voelkerrechtliche Beziehungen" nustatymo su Vliku. Tod l aš turiu pasitarti su savo kolegomis ...

Pasitarimas su kolegomis, žinoma, b t atkrit s, jei Vlikas b t sutik s priimti Lozorai io pasi lym Bonnos kontraversai likviduoti jo aukš iau min t si lym , kad Vlikas rašyt Bonnai, jog pritaria Lozorai io žygiams. Bet Vlikas si l abiej — Vliko pirmininko ir Lozorai io — parašais teikti Bonnoje tok rašt :

— Didžiai vertindami palankum , kuriuo iš "Bundesregierungo" pu s s Politin Lietuvi Tautos Vadovyb plaiausiai naudojasi lietuvi tautini interes atžvilgiu, turime garb maloniai pranešti štai k :

"Vlikas ir ministeris Lozoraitis, kaip diplomatin s lietuvi tarnybos šefas, šiomis dienomis vykusių konferencijoj, vieningai prijo nutarim , kad žygiai, kurie Lietuvos vardu bus daromi "Bundesregierunge", galioja tiek Vliko, tiek Lietuvos diplomatin s tarnybos vardu.

Tur dama prieš akis t svarb , kuri iš lietuvi pus s teikiama santykiams su Vokietijos federacine respublika ir vokie i tauta išvystyti ir puosel ti, politin lietuvi vadovyb reiškia pageidavim prapl sti lietuvi interes atstovavim prie federalin s respublikos vyriausyb s. Pasitikint "Bundesregierungo" palankiu nusistatymu p. .... yra numatytas lietuvi atstovu prie "Bundesregierungo". Iš lietuvi pus s pageidaujama, kad tokio atstovo prie "Bundesregierungo" pad tis kiek galima atitekt diplomatinio atstovo tarptautines teises prasta prasme, suprantant, kad "Bundesregierungui" paliekama nustatyti, kuriomis formomis detaliai šio atstovo veikla tur t tinkamu momentu pasireikšti."

D l šios formul s Lozoraitis ir rado reikalinga pasitarimus atid ti, iki pasitars su kolegomis. Kaip jau žinome iš dr. Karvelio (URT) pro memorijos, 1953. 6. 18/24. Romoje vyk s Vliko - Lozorai io tuo klausimu pasitari mai nepasisek tik d l to, kad Vliko formul je buvo si loma: "Lietuvos interesams atstovauti prie Vokietijos Federalin s Vyriausyb s yra skiriamas bendru VLIKO ir diplomatin s tarnybos šefo susitarimu atstovas," ogi Lozorai io formul je tatau buvo taip nusakyta: "Lietuvos interesams atstovauti prie Vokietijos Federalin s Vyriausyb s, jai sutikus, Lietuvos diplomatin s tarnybos šefas paskirs atstov ."

Tolimesn Vliko - Lozorai io santyki raida, pamarginta diplomatiniais prisiminimais apie Abdul Hamid ir kalioš fabrikant , privedusi pagaliau prie Lozorai io intervencij Bonnoj prieš Vlik ir prie Lietuvos atstovavimo Bonnoj sukliudymo, yra m s spaudoje jau dokumentuota, ir tod l ia neb ra reikalo tos medžiagos kartoti.

P. s.

" Laisv " Nr. 3 paskelbtøj min. Urbšio telegramos ištraukoj yra išspausdinta: "Jei mus ia išitekt katastrofa, LAIKYT Stas Lozorait..." TURI B TI: "Jei mus ia išitekt katastrofa, LAIKYKIT Stas Lozorait..."

NUOMON S APIE VLIKO-LOZORAI IO SANTYKIUS:

. . . kad jis (Lozoraitis. Red.) vertas kritikos d l santyki nepalaikymo su visuomene, tai tiesa. Bent reik t paskelbti, kas nuveikta per praeitus metus ir kas numatoma veikti ateityje. Dabar nieko. Jei Vilkas jo neliest , nežinotum, ar yra toks asmuo, turintis tokius svarbius galiojimus".

"Vienyb ", 1955. 2. 4.

Rezistencijos vaizdai dabartinėje okupacijoje

Kersteno komisijoje Muenchene birželio 28 apklausin jime MVD pulk. Burlickis liudijo, kad pasipriešinimas Lietuvoje n ra palaužtas. To pasipriešinimo nuotaik savo pergyventais vaizdais pateik kun. K stutis Bal ys LF bi iuli gruodžio 12 surengtoje Laisv s Kovotoj pagerbimo valandoje New Yorke.

-o-

Buvo 1946 vasaros atostogos. s - dau siaur j traukin l ir pajud - jau Birž pus n pas savo mokslo draug Gedimin . Vien pavakar gr žom su juo namo, gimnazijos pus n. jome besišneku iudami. Staiga pasteb jome nemaž žmoni b rel aikštel je. Iš ten buvo gird ti tylus verksmas. Nor jau sprukti, bet Gediminas pagrieb mane už rankos ir ved si ar iau prie žmoni .

Gal por minu i teži r jau, — ta iau tai buvo baisu. Trisdešimt dviej partizan lavonai gul jo išniekinti aikšt je. Batai nutraukti, r bai kruvini, supl šyti ir apdeg . Daugelio veidai taip sužaloti, kad pažinti negalima.

Dreban ia širdimi sprukau iš ten... Ta iau nuo to vaizdo niekad nepa - b gau.

Ten trisdešimt du Lietuvos didvyriai žuvo; ten j išniekinti palaikai skelb didžiul meil savo tautai ir valstybei; meil , kuriai nebais s jokie budelio pasity iojimai.

Ana baisi, šiurpulinga aikšt s scena Biržuose buvo tikrai simbo-

DARBAI ir

liška, nes kraujo ir didvyriškos aukos ženklų yra visi m s rezistencijos atvejai nužym ti.

-o-

Partizan žygdarbiai nuolat buvo kartojami iš l p l pas. Ta iau viena žinia pritrenk kaip žaibas vis Panev ž. Toks didis dalykas ia nutiko, o n nepajutome ...

Žiauriose kautyn se raudonieji sugrieb sunkiai sužeist partizan vad . Ne iš gailestingumo nugabeno j Panev žio apskrities ligonin . Jie troško, kad jo mirtis nenusinešt su savim jiems reikaling paslap i . Net ligonin s kambaryje stipri milicijos sargyba saugojo j dien ir nakt . Ta iau didvyriškai dr sai n ra užtvar . Partizanai sužinojo apie savojo vado nelaisv ligonin je, apie jo sveikatos pad t ir kuriame kambaryje jis paguldytas. Patogiausiam laikui at jus, vyko "pavogimas". Partizanai dienos metu sav j vad , milicijos saugom , pasi m iš nelaisv s ligonin je ir v l susigr žino laisv s post girioje. Šis nuostabiai dr sus žygis pareikalavo ir aukos. Vienas vaduotoj buvo nušautas, besitraukiant iš miesto.

Kraujo auka skaudi, o m s žeme je ji yra ir labai dažna. Vienos Vabalninko šeimos visi penki s n s žuvo partizan eil se. — Kitu atveju motinos širdis plyšo, ta iau ji rusams tvirtino "nepaž stanti" savojo s nelio, mano klas s draug s jaunesniojo brolio.

-o-

Partizanams b t ne manoma išsilaikyti be užsimaskavusi bi iuli paramos. Ta pagalba buvo apgalvota ir labai budri. Vien vasa-

ID JOS

r praleidau K. vargoninkaudamas. Sužinojau, kad netolimoje klebonijoje buvo ištisus metus slaugomas ir slepiamas "žaliukas", žymus partizan vadas. Kiek teko pergyventi per dažnas raudon j kratas! .. Pasakojo, kaip keliais atvejais tik Dievo malon išgelb jo. Vien ankst žiemos ryt staiga siveržia raudonieji per virtuv s duris Brolis "žaliukas" vos sp jo pro kitas duris išb gti bažny ion. Nakt buvo k tik naujai pasnig . Sumani šeimink dreban omis rankomis griebia šluot ir išb ga sniego šluoti, kad sunaikint p dsakus.

T vasar ten begyvendamas, skai iau to paties vado redaguotus pogrindžio lapelius, žinomus visoje apylinkje. Jis tebevyveno netoliese

Paž stamas Augštaitijos klebonas sunkiai dirbo 1944 met pavasar , perrašin damas metrik knygas. Jis vienas išgelb jo vis savosios parapijos jaunim nuo rus mobilizacijos. Visi jaunuoliai, pagal nauj metrik knyg , buvo per seni arba per jauni.

Kaimyninis klebonas nusivež mane vien šiokiadien pas save atgroti iškilming Miši . Nesak , kokia proga. j s bažny ion nuste-bau; radau j piln pilnut l žmoni . Greit sužinojau — tai metin s Mišios už nužudytus s nus ir brolius. Lygiai prieš metus ten buvusi didel kova, daug kraujo pralieta. Dabar slaptai susirinko šeimos pasimelsti metin se už savo žuvusius didvyrius. O tas skausmas j veiduose buvo sopulingai baisus...

-o-

Lietuvi suimin jimas ir tr mi-mas Archangelsko, Komi sritis, Uralo anglies kasyklas vis gaus jo.

Pilni kal jimai buvo iš karto ištuštinami, žiauriomis procesijomis gatv mis dienos metu nuvaromi geležinkelio stot , kur lauk va-gonai. Baisios nuteist j bei iš-tremt j s lygos daugeliui be laiko užmerk akis. Ta iau kiti išliko ir gr žo nepal ž , net iš pirmosios raudon j okupacijos laik . Kalb -jaisi su aštuoneris metus Komi respublikoje iškal jusiu inžinie-riumi. Jis pasipasakojo, jog niekuo-met nebuvo paabejoj s, jog Lietu- von jis sugr š. Jo tik jimas išsipil-d .

Mano artimiausias gimnazijos draugas Alekas atrašin jo man laiškus kas m nes iš Barnaulo srities Sibire. Raš apie baisias gyve-nimo s lygas, vietini gyventoj neraštingum ir palinkim alko-hol . Labai charakteringa, jog lie-tuviai su sibiriokais visai nebe-bendravo. Visi puosel jo t vyn n gr žimo vilt . Alekas prad jo leisti slapt laikrašt l "Naujoji Aušra". Paskui m s susirašin jimas nu-tr ko. Po keli m nesi slaptai iš Barnaulo srities parvykusi panel I. papasakojo, jog rusai pa iup Aleko laikrašt l ir uždar j kon-centracijos lager . "Ta iau Aleko niekas nepalauš", kalb jo ji, Sibi-ro tremtyje užaugusi lietuvait .

-o-

Nor iau pasakyti kelet žodži apie Lietuvoje augant jaunim . Turime prisipažinti, jog nuolatin komunist propaganda ir gyveni-mo s lygos mažiems vaikams turi nemažos takos, darydamos juos labai atsargius ir vengian ius išši-šokim . Gyvenimas vergijoje išmo-ko vargo, bet palaužia tik nedau-gel — silpnesnius.

Štai keli mano klas s draug pa-vyzdžiai. Daug žad j s poetas Pau-lius buvo kalinamas Lukiškyje, kankinamas. Bet išliko tvirtas, kaip visada. "Nieko jie iš man s neiš-gavo ir nieko nepasirašiau!" pasa-kojosi jis man v liau. Petras baig

universitet ir eina atsakingas pareigas Vilniuje. Jis ne kli na, bet daug kam padeda. eslovas baig medicin ir išliko tikrai taurus lietuvis. Vytautas dabar vadovauja geologin ms ekspedicijoms, pasižym j s gabumais toje srityje. Tai tik keli pavyzdžiai iš mano klas s draug gimnazijoje. Vieni m s broli sudeda kraujo auk t vyn je. J eil se turime ir daugum m s vyskup . Ta iau nemažiau tenka žav tis ir tomis asmenyb mis, kurios mok jo užimti augštas pozicijas ir, ten b dami, pagalb ti daugeliui. Apie vien asmen išsireiškta: "Tai bent vyras! Pus viso pogrindžio išlaiko, o moka dar ir Stalino orden gauti!... Ilgai okupacijai toki žmoni reikia.

-o-

Pagaliau, žodelis apie miel j Alma Mater, Kauno kunig seminarij . žinojome savo paskirt bolševikin je santvarkoje, kur religija lyginama opijumui. Ta iau mok m s, aukl jom s, reng m s gyvenimui. Tai buvo savotiška autonomiška salel okupuotoje Lietuvoje. Tiesa, mus visus tard , grasino, muš . Gyvenome pusbadžiu šaltose patalpose. Ta iau tur jome progos šviestis tamsioje tautos naktyje.

Pavyzdžiu imu profesori , kuris visa siela atsidav alumn aukl jimui. Jo paskaitos pilnosios demokratijos, tikros tolerancijos temomis buvo m s vis giliai šird sidadamos. Dievas duos, pamatysime t jaun j kunig kart ne tik iškent jusi bedievyb s viešpatavim , bet kartu parengt laisvos Lietuvos atstatymo darbams. Teleista bus man pakartoti dvasininko, m s tiesiog vadinamo "Mokytuju", raginimus: "Nepal žti, išlikti lietuviais, pasitik ti Dangaus T vo Apvaizda, visad prašyti lietuvi švent j bei kankini užtarimo."

Kai atsisveikinau su mielaisiais seminarijos kurso draugais, jie nuoširdžiai man pareišk , jog man s nesmerki d l išvykimo: ta iau jie patys bevelyt likti — kovoti kovojan ioje tautoje.

-o-

Tokia yra m s tautos didžiojo skausmo mozaika. Noriu pasteb ti, jog ne vien skausmas joje viešpatuja. Ne! — Ten yra dar viena svarbesn id ja — tai pagr sta vil tis!

Rezistencijos šauksmas netilsta t vyn je. Jis aidi visur — po laisv ir nelaisv pasaul , kur tik lietuviškoji širdis beplakt . Toji rezistencijos id ja mus visus jungia ir duoda pagrindo Didžiajai Vil iai!

Dar 1949-aisiais metais gavau iš Lietuvos savo draugo laišk , pranešant , jog visi kurso draugai buvo šventinti kunigais, jog jis es s paskirtas Utenos apylink . sp dingai jis primena man apie didžiu l, švent ir vis m s bendr darb . Ir laišk baigia šiais žodžiais: "Žinoki, K stuti, jog nei kilometrai, nei mirtis nepaj gia išskirti t , kuriuos jungia meil Kristuje".

-o-

Mieli Bi iuliai! — Jau daugelis met prab go nuo kovo 21, 1947 m., kai apleidau brangi j t vyn . Daug ko gerai nebeprisimenu. Pagaliau, tebuvaу jauniklis filosofijos bei teologijos studentas ir nebuvau sijung s organizuot rezistencij . Tod l mano duodami rezistencijos epizodai nei pilni nei patys charakteringieji. Ta iau jei šios mažyt s žiežirb ls skaidriai rast atgarsio m s širdyse, tada tik pagalvokime — koks nuostabiai gražus yra pats tautos rezistencijos židyns!...

Kun. K. Bal ys

Dvi konferencijos

Emigracijos ar tremties aplinkybėse, kurios kiekvienai veikia absorbuojamai ir niveliuojamai, svarbu juo dažniau susitikti vienminiams. Drauge praleistos valandos atstato asmeninius bei iulyst s ryšius, nukreipia d mes iš naujo visuomeninius reikalus, pagilina id jinius bei moralinius t reikal pergyvenimus. šventiška nuotaika ir aukštesn buvimo bei veikimo prasm pragiedruliais lieka kuriam laikui pilkame kasdieniniame gyvenime.

-0-

Kad lengviau b t susitikti, pernai buvo surengtos Amerikos Lietuvi Fronto bi iuli dvi zonis s konferencijos — Windsore (Kanadoje) gruodžio 4 ir New Yorke gruodžio 11—12.

Windsore dalyvavo bi iuliai iš Chicago, Detroito, Clevelando, Toronto ir paties Windsor. Po reng j . Windsoro samb rio, vardu žodžio, kur pasak agr. V. Barisas, konferencij atidar valdybos pirmininkas J. Brazaitis; prezidiumo nariai — E. Arba iauskas (Detroitas), St. Dargis (Toronto), V. Naučius (Chicago), pirmininkavo pakaitomis. Sekretariate buvo St. Dounys ir D. Jesaityt . Darb eil buvo tokia: valdybos ir samb ri pranešimai apie met veicl , LLK nario V. Vaitiek no pranešimas apie metin laisvinimo veicl ir artimiausios politin s eigos perspektyvas, J. Brazai io planas artimiausiai met veiklai, St. Barzduko pranešimas aktualiuoju Amerikos lietuvi bendruomen s ir jos tarybos rinkimo klausimu.

Iš apyskaitini pranešim buvo matyti, kaip veiklos iniciatyva vis labiau plinta pa iuose samb -

riuose. Kiekvienas t samb ri reiškiasi savaip individualiai. Ypačtingo veržlumo darbe parodyta Kanados samb riuose. Šalia tarpusavio organizavimosi ir savo id j sumanaus skleidimo visuomenėje siliejo kitas organizacijos, praktiškai kiekvienas iš nari priisiimdamas pareig dalyvauti dar kuriam bent vienam kitam visuomeniniame darbe. Chicagos bi iuliai tiek pagaus jo, kad jiems veikti reik jo sudaryti kelis samb rius ir juos apjungti bendra apygarda; chicagiškiams vis buvo pripažinti dideli nuopelnai sudarius žurnalui "Laisv" materialin atram ir palaikant gyv ryš su priaugan ia karta. Detroito samb ris sumaniai pasireišk populiarendamas rezistencinio veikimo Lietuvoje atminim , Clevelando bi iuliai daugiausia siliedami ir savo j gas skirdami veiklai lietuvi bendruomen s, Balfo ir kt. visuomenini organizacij ribose.

Kalbant apie artimiausi ateit ir nusistatant bendras paži ras kertinius šio gyvenimo visuomeninius reiškinius, pažym tinas viendard t reiškinį supratimas ir pergyvenimas. Sustipr j s vieningumas mintyse, nusistatymuose, organizacijos linijoje — eiti savu pozityviu keliu, branginant kiekvieno pasireiškim , Lietuvai nauding , bendradarbiaujant su visais demokratiniais vienetais, su kuriais suveda tiksl ar konkre i uždavini bendrumas. Tie nusistatymai formuluoti rezoliucijomis (kurios visuomenei žinotinos — spausdinamos skyriumi). Bet ir iš individualiai pareiškšt min i , iš kuri valdyba imsis sugestij savo praktinei veiklai, aišk jo, kad valdybos veiklos kryptis atitiko organizacijos nari vali .

Konferencijos dalyvius jung ne tik bendras nusistatymas visuomeninio gyvenimo klausimais. Jung ir jauki draugiška susitikimo atmosfera, kuri sudaryti daugiau-

IŠ AMERIKOS LF BI IULI

I. LIETUVOS LAISVINIMO REIKALAIS

PRIPAŽINDAMA, kad dabartin "šaltojo karo" ar "šaltosios koegzistencijos" padėtis nežada greito soviet pavergtį krašt išlaisvinimo ir kad laisvės kova toliau reikalaus vis daugiau ryžto paiai kovai ir daugiau tikėjimo teise ir laisvės pergalei;

KONSTATUODAMA, kad ilgos distancijos laisvės kova juo labiau privalo vieningos vadovybės bei planingo veikimo ir kad ligi šiol tatau kliudne vien stipriji jos vadistinio principo apraiškos laisvinimo organizacijoje bei veikloje, bet ir paties Vliko toliau giljanti vidaus krizė, nutolimas nuo rezistencinės dvasios veikloje ir prasilenkimas su moralės principais tarpusaviniuose santykiuose;

SIEKDAMA, kad vieningas Lietuvos laisvės kovos jėgos užsieniuose apjungt visas gyvasias demokratines laisvojo pasaulio lietuvius visuomenes jėgas ir, savo veikloje laikydamasis krikščioniškosios moralės, darbui telkdamas pajėgus asmenis, vadovaudamas Lietuvos laisvės kovoms šioje geležinės uždangos pusėje, vaisingai reikštisi konkrečiais laisvinimo darbais;

KONFERENCIJA —

PRITARIA Lietuvių Fronto Biulienės Valdybos ligšiolinei taktikai: esam galimybių ribose savomis pastangomis pozityviai dirbti Lietuvos nepriklausomybei atstatyti ir išsivijios lietuvių bei išlaikyti, bendradarbiaujant su kiekviena demokratine organizacija, siekiant patikslinti moralio priemonis;

PAGERBIA Amerikos Lietuvių Tarybos veiklą, iškeliant Lietuvos lietuvių Jungtinių Valstybių Kongrese ir viešojoje tarptautinėje opinijoje;

POZITYVIAI VERTINA Lietuvos Laisvės Komiteto veiklą jungiant Lietuvos laisvės kovos pastangas bendrasias soviet

sia pasirinko vietos sambarius, pasirinkdamas jaukias "Norton Palmer" viešbutio sales patalpas, bendriems pietums ir vakarienei. Vakarienei metu dalyvavo ir sveikieji, ir konferencijai karštais žodžiais pasveikino vietos lietuvių klebonas kun. Rudinskas ir bendruomenės pirmininkas Januška.

-o-

Viena savaitė vėliau konferencija New Yorke buvo vedama ta paia išviršine tvarka. Atidarė valdybos pirmininkas, invokacijai sukaltė kun. K. Balys (Amsterdamas); pirmininkavo pakaitomis B. Raugas

(Philadelphia), Dr. A. Musteikis (N. Y.) ir sekretoriavo A. Pocius (N. J.).

Tuos pačius klausimus nagrinėjant buvo prieitos panašios išvados kaip Windsore. Pažymėtina šioje konferencijoje labiausiai sustojd mesys prie dviejų dalykų. Viena, prie bendruomenės tarybos rinkimų, apie kuriuos pranešim padarė Loko pirmininkas prel. J. Balknas. Diskusijos išryškino, kad tarybos rinkimų procedūra dar neišaiškinta ir neišpopuliarinta visuomenėje; kad toje procedūroje, kuri numatoma Lokas kandidatams rašams sudaryti, slypi grėsmė nukrypti ben-

KONFERENCIJ REZOLIUCIJ

pavergt j vidurio ir ryt Europos valstybi laisvinimo pastangas;

SUPRANTA ypating pad t bei reikšm tebeveikian i Lietuvos diplomatiniai bei konsulariniai staig , atstovaujan i Lietuvos valstyb s nepriklausomyb s t stinumi, pageidaujama kai kuri j veiklesnio sijungimo Lietuvos laisvinim ir solidaraus bendradarbiavimo vieningose vis Lietuvos laisvinimo veiksniai laisv s kovos pastangose;

LAUKIA, kad Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ryžtingai pergal t , savo vidaus kriz b tinomis reformomis, gr žinant rezistencin dvasi jo » veikl , pripaž stant moral s princip galiojim tarpgrupiniuose santykiuose, konsoliduojant visas gyv sias demokratines j gas vieningame Lietuvos laisv s kovai užsieniuose vadovaujan iame organe ir visas savo pastangas pakreipiant konkre i ir pozityvi Lietuvos laisvinimui darb keliu.

STEBI su nuostaba ir susižav jimu Laisv s Kov S j džio rezistencijos reiškinis krašte ir visos tautos laikysen okupacijoje, o išėivijos organizacijas bei asmenis ragina pl sti rezistencijos dienos tradicijas ir kitomis progomis palaikyti su krašto rezistencija dvasin ryš .

I. INFORMACIJOS REIKALAIŠ

KONFERENCIJA pripaž sta gyvai reikiant enciklopedinio pob džio informacinio leidinio apie Lietuv svetimomis kalbomis, taip pat pabr žia didel reikšm Lietuvos reikalui lietuvi literat ros, meno dainos, mokslo dalyk pateikimo svetimiesiems.

KONFERENCIJA sveikina Student Ateitinink S jungos ir Lietuvi Student S jungos gražias pastangas informuoti sve-

druomenei nuo nepartinio pob džio strukt ros. D l to New Yorkas dar karš iau nei Windsoras pasisak , kad renkam j kandidat s rašas b t sudarytas vienas ab c line eile, neskaidant jo šiokias ar tokias grupes. Pabr žtas taip pat reikalas, kad bendruomen s priekyje b t žmon s, kuriems labiausiai r pi kult rinio gyvenimo reikalai ir kurie tais reikalais daugiausia nusimano. Kitas specialus ia iškeltas klausimas — buvo pabr žiama mintis palaikyti ir populiaringi rezistencin s dienos tradicijas, palaikyti ir kitomis progomis tarp lietuvi , ypa iai tarp jaunimo,

gyv laisv s kov ir jos kovotoj atminim . Ta prasme papildytos ir rezoliucijos.

Konferencija baigta bendra vakariene, prie kurios jaukumo prisid jo dar humoristin dalis žodžių ir vaizdais su politinio gyvenimo, "veiksni veiklos" ir pa ios LF organizacijos "išvirkštine" puse.

Gruodžio 12 buvo uždaras su kviestiniais sve iais pos dis — valanda laisv s kovotojams pagerbti. Jis buvo kitoks nei prastiniai min jimai. Nebuvo sveikinim ir prakalb . Nebuvo pirmininkavimo ir kalb toj pristatin jimo, kuris iš-

IŠ REZOLIUCIJ

timuosius apie Lietuv angl kalba leidžiamais biuleteniais. Šios pastangos yra vertos bendr j Lietuvos laisvinimo fond paramos.

KONFERENCIJA vertina ir brangina tuos asmenis, kurie savai iniciatyva ir pastangomis pozityviai kelia Lietuvos vard ir jos reikalus tarp svetim j , o taip pat stiprina pa i tremtini bei išeivi k rybinius bei tautinius susiteikimus.

III. LIETUVYB S IŠLAIKYMO REIKALAI

KONFERENCIJA pasisako už Lietuvii bendruomen s organizacijos stiprinim , nes tik paj gi, moraliai ir materialiai vis lietuvi palaikoma ir remiama bendruomen s organizacija gali veikti didžiuosius lietuvyb s išlaikymo sunkumus. Bendruomen s tarybos sudarym konferencij laiko labai svarbiu dalyku. Taryba turi išreikšti ne tik lietuvišk dvasi ir bendruomenines nuotaikas, bet ir sutelkti pa ias aktyviausias lietuvyb s išlaikymo j gas. Tod l konferencija pasisako už bendr s raš iš labiausiai lietuvyb s reikalams atsid jusi žmoni , pareigoja LF bi iulius aktyviai dalyvauti tarybos rinkimus organizuojant ir plaiuosius lietuvi sluogsnius bendriesiems lietuvyb s išlaikymo reikalams skatinant ir patraukiant.

KONFERENCIJA pabr žia reikal LF bi iuliams aktyviai moraliai ir materialiai remti lietuviško gyvenimo srov siliejusio lietuvi akademinio bei apskritai mokyklinio jaunimo darbus ir užsimojimus. Konferencija skatina bent vienos valandos uždarb skirti Lietuvii Student Šalpos Fondui.

KONFERENCIJA didžiuojasi Bendorjo Amerikos Lietuvii Šalpos Fondo dešimtmie io atliktais darbais ir kvie ia LF bi iulius BALFui talkinti ir jo pastangas remti.

blaško. Tebuvo vaizdai — epizodai po 10—15 minu i , paskaityti t asmen , kurie tiesiogiai rezistencijos ir kov vykiuose dalyvavo ir juos pergyveno. Iš pirmosios sovietin s okupacijos laik buvo Dr. A. Damušio atsiminimai apie 1941 sukilmo organizavim (skait B. Ra kauskas); iš rezistencijos vokiei okupacijai vaizd dav A. Pocius apie vien iš to meto pagrindžio organizatori — kap. Gužait ; iš antrosios soviet okupacijos laik pateik pergyvent vaizd pyn kun. K. Bal ys, palik s Lietuv 1947. Su daina šiltai sijung ši atsiminim atmosfer A. Gaigalai-

t (Philadelphia), pianu palydima Kepalait s, o H. Ka inskas paskait epizod iš J. Daumanto knygos "Partizanai už geležin s uždangos" ir paskui su dideliu sijautimu du partizanin s poezijos eil raš ius. Crescendo kylanti nuotaika virš n pasiek , kada kun. K. Bal iui prie pianino intonavus visi min jimo dalyviai sudainavo dvi partizanines dainas ir užbaig min jim Lietuvos himnu.

Tai buvo kaikas nauja, kas prašneko betarpiškai žmogaus pergyvenim ; kas iš min jimo iš jusiam dalyviui paliko jausm , jog širdžiai buvo šviesiau.

Pra jusieji metai laisvinimo baruose

Politin je - diplomatin je srityje, be abejojimo, pra jusi j met svarbiausias vykis buvo JV KONGRESIN S KOMISIJOS TARDYMAI d l sovietin s agresijos Baltijos kraštuose. Lig šiol tardymo duomenys sutraukti 4 pranešimus, kuri 1 ir 3 lie ia išimtinai Baltijos valstybes. Pirmajame pranešime d mesio vertas J. F. Dulles teigimas, kad JV "nepasiruošusios siekti apgaulingo saugumo, mainikaudamos su pavergt j viešpaiais ir tuo patvirtindamos pavergim " ir kad JV "neži ri konferencijos stal , kaip viet , kur savo princip atsizadama, bet ži ri, kaip viet , kur principai turi nulemti".

Šioks JV politikos principingumo pabr žimas yra sid m tinas, turint prieš akis išplitus koegzistencijos š k .

Pirmajame pranešime yra sutelkta nemaža vertingos Lietuvos laisvinimo kovai teisin s — politin s medžiagos. Ji b t buvusi dar geresn , jei mes patys b tume buv daugiau pasireng . Lietuvos atstovyb pateik pirmajame parodyme tik pagrindines sutartis. Lyg ne atstovyb s uždavinys ir pareiga tokioje byloje pateikti ir sovietin agresij bei jos padarinius rodanti medžiag ? Ir kuo paremtas m s diplomat kaikuri duomen frizavimas? Kai ta pati atstovyb Jungtin ms Tautoms yra teigusi, kad iš Lietuvos deportuota 550,000, tai Kersteno Komisijai jau deportuot j kiek sumažina iki

IŠ PARTIZAN DAIN

Aš verkiau parimus tarpvart j darželio,
Kai paspaud s rank , tyliai iš jai.
Ašarom sidabro verk r tos žalios,
Verk sutemose sk sdami rytai.

Kas paklaus, kod lgi ašaros man rieda?
Kas man ravint r t "Pad k Diev" sakys?
Kas akis man sias atras lino žiede?
Kas, oi kasgi šird mano suramins?

Tyliai m to šeiv stakl s žuolin s.
Plonos drob s tiesias taip baltai baltai.
Rankšluostin ausiu "Lietuva t vyne,
Tu didvyri žem , mes tavo vaikai".

O kai m s žemel bus nuo kraujo soti,
Ir kai tu sugr ši ia su žirgeliu,
Aš vandens parnešiu moliniam soty,
Duosiu nusišluostyt rankšluos iu nauju.

300.000. Kuo pagrindu? Arba v l buv. Krašto apsaugos ministerio parodymas? Užtuot pateik s to meto lemting vyki aišk vaizd , jis liudija tik atsaking j menkyst . Savotiškai taip pat atrodo buv. "liaudies vyriausyb s" atsakingo pareig no liudijimas, kad partijos liepusios savo žmon ms bendradarbiauti tai "vyriausybei".

Tre iasis pranešimas yra studijin medžiaga apie Baltijos valstybi praeit , konstitucin raid , j pad t II-ojo Pasaulinio karo pradžioje ir tt. Ypa platus lietuvišk dokument skyrius. Gaila, kaikurie j paskelbti su klaidomis, kurios nes moningai kartojamos pa ios komisijos baigiamajame žodyje. Antrojo ir ketvirtojo pranešimo medžiaga daugiau lie ia Lenkijos, Rumunijos, Vengrijos, Bulgarijos valstybes. Pa ios komisijos išvados, kaip teismin proced ra autoriteingo organo prieitos, turi svarbios teisin s — politin s reikšm s. Kai JV Kongreso komisija skelbia oficialiai, kad "yra negin įjamai teigiamai rodyta, jog Estij , Latvij , ir Lietuv Soviet S junga j ga okupavo ir neteis tai aneksavo: kad Soviet S jungos r mimasis 1940 m. liepos m n. tariamai laisvais ir savanoriškais rinkimais ir j išdavoje susidariusi parlament priimtomis rezolucijomis, prašan iomis Lietuv , Latvij , Estij pripažinti sovietin mis respublikomis, — yra melagingas ir neatitink s fakt ", — tai šitie JV Kongreso komisijos konstatavimai, nors patiems lietuviams seniai žinom dalyk , tarptautin je politikoje turi didel s vert s. Lygiai reikšminga ir komisijos išvada, kad sovietin okupacija Lietuvoje yra viena iš tarptautin s tamos priežas i ir sudaro gr sm pasaulio taikai. Svarbios ir rekomendacijos Valstyb s Sekretoriui imtis reikiam žingsni Jungtini Taut d mesiu

sovietin taikos gr sm atkreipti ir JV delegacijai Jungtin se Tautose pavesti iškelti klausim , kad Jungtin s Tautos pasisakyt už greit ir piln soviet karini , policini ir administracini j g evakuavim iš Baltijos valstybi , žinoma, kongresin s komisijos patarimai vyriausyb s ne pareigoja. Bet turi reikšm s viešajai opinijai. O tatai taip pat svarbu.

Ar ALTo pateikti byl rašytiniai liudytoj pareiškimai bus - traukti rodom ja medžiaga, lig šiol neaišku. Oficialiai visus laurus d l kongresin s komisijos priskiriame ALTui. Faktiškai didel naš yra padar s ir LLK. Apskritai, bendradarbiaujant Kersteno komisijai tarp ALTo, pasiuntinyb s ir LLK stigo nuoširdaus tarpusavinio bendradarbiavimo, ir tas reikalui nebuvo naudinga.

SOVIET PAVERGT J TAUT APSIJUNGIMAS yra antras reikšmingas pra jusi met laisvinimo pastang reiškiny s. Soviet pavergt j valstybi jungtin atstovyb turi keleriopos reikšm s. Pirmiausia jos reikšm eina jau iš to, kad Jungtini Taut paioje pašon je susidar garsiakalbis, kuris nuolat šaukia apie Soviet S - jungos agresij ir kitus tarptautinius nusikaltimus laisvei, taikai, teisei bei žmoniškumui. Galima apsimesti jo negirdint, bet faktiškai jis veikia. Jis aidu ataidi kiekvien Soviet S jungos si lym , kiekvien tarptautin s ar vidaus politikos žingsn .

PJT Seimas šiais metais tur jo 12 pos dži . Jis teik Jungtin ms Tautoms protest d l ekoslovakijos ir Lenkijos dabartin delegacij Jungtin se Tautose neteis tumo; protest d l Baltijos valstybi užgrobito; deklaracij , kad pasaulio taika galima tik respektuojant asmens teises ir taut apsispren-

dim ; rezolucij d l tarptautini nusikaltim kodekso; rezolucij , kad Jungtin s Tautos pasmerkt soviet agresijos veiksmus ir sudaryt s lygas soviet pavergt valstybi nepriklausomybei atstatyti; raport apie Soviet S jungos karinius pasirengimus okupuotuose kraštuose; rezolucij d l neteis t Bulgarijos, Rumunijos, Vengrijos režim ; rezolucij d l sovietinio sumanymo agresijos aptarimo reikalu; rezolucij d l prievartini darb ; rezolucij d l deportacij ; rezolucij d l religijos persekiojimo; rezolucij apie moter pad ti soviet pavergtuose kraštuose; rezolucij d l soviet siekimo per main santykius griauti tarptautini k ir stiprinti soviet karo mašin ; rezolucij d l profesini darbinink organizacij pad ties; rezolucij sovietinio genocido reikalu; rezolucij d l Kersteno Komisijos išvad panaudojimo. Be to, pasisak d l Europos apsjungimo, d l Indokinijos paliaub sutarties nuostato, kuriuo karo belaisviai, kovoj po Pranc zijos v liava, ver iami gr žti savo kilimo kraštus, kur jie traktuojami kaip nusikalt liai. PJ Seimas pri m atsišaukim pasaulio laisv sias tautas. Taigi PJT apr pina medžiaga Jungtini Taut laisv j valstybi delegacijas.

Lietuvai šis jungtinis pavergt j valstybi organizmas dar ir tuo reikšmingas, kad m s byl sulygina su kit soviet pavergt j valstybi byla.

Jei tautini atstovybi vidaus santykiai arba bendra tarptautin pad tis nesudarys kli i šiam pavergt j junginiui tapti pastoviu pavergt j forumu, tai su laiku PJT gali tapti vienu iš pagrindini antisovietin s rezistencijos politini veiksni . Lietuvos naš šiame junginyje energingai atiduoda LLK.

BERLYNO, ŽENEVOS, CARACASO KONFERENCIJOS taip pat dav progos laisvinimo pastangoms pasireikšti.

Pan-Amerikos konferencija Caracase soviet pavergt j krašt tiesiogiai neliet . Bet netiesiogiai gal jo tur ti nemažos reikšm s. T ypa JV siekiant Amerikos kontinent konsoliduoti prieš sovietin pogrind , Centro ir Ryt Europos patirtis santykiuose su sovietais Europos pavergt j valstybi pad t ir pavaizdavo soviet pavergt j krašt atstov telegrama iš New Yo ko J. F. Dullesui Caracas .

Berlyno ir Ženevos konferencijose prie deryb stalo atsisdus ir Soviet S jungai, Centro ir Ryt Europos klausimai gal jo b ti prisiminti. Tod l suprantamas ir lietuvišk j veiksni aktyvumas. Vilkas per Augštuosius Komisarus Bonnoje teik rašt Dullesui, Edenui ir Bidault, prašydamas ta proga priverst Soviet S jung atitraukti iš Lietuvos savo kariuomen ir policij ir atstatyti Lietuvos suverenumo vykdym . Lietuvos atstovai Londone, Paryžiuje ir Washingtone savo keliu teik notas, ribodamies prašymu nepripažinti Lietuvos aneksijos. LLK bendrai su kitais Centro ir Ryt Europos Jungtin se Valstyb se esan iais treminiais primin Bidault, Dullesui ir Edenui taut apsisprendimo principus ir Bermud konferencijoje sutartus pagrindus. Dr. Karvelis Vokietijoje veikian ios Balt Tarybos vardu buvo ir Berlynan nuvyk s. Nežinia kurio veiksnio paveiktas Dulles savo argumentuose Berlyne prisimin Molotovo savo laiku taikingiausias žodžius Baltijos valstyb ms ir Soviet S jungos agresijos veiksmus j atžvilgiu.

Ženevos konferencija, nors buvo skirta tik Tolim j Ryt problemoms, galino Dulles pavaduotoj

Bedell Smith Soviet S jungos atžvilgiu pakartoti Dulleso berlynišk pareiškim apie Baltijos valstybi patirt santykiuose su Maskva. Buvo paleistas gandas, kad vistik Ženevoje Mendes-France su Molotovu ir Baltijos krašt pad t liet . V lesn s žinios iš Europos ta gand paneig , teigdamos, kad "nieko n ra vyk , kas gal t Lietuvos laisvinimo veikal trukdyti. Pad tis n ra pasikeitusi".

PRIVERIAMIEJI DARBAI, GENOCIDAS ir kiti asmens teises liei dalykai laisvinimo pastangose sudaro taip pat reikšming gabal .

1953 m. Jungtin s Tautos priveriam j darb klausim savo darbotvark je, atrodo, s moningai buvo palikusios 1954 metams, kad, problemai esant nebaigta, JT forume gal t atskleisti sovietin tikrov ir veikti sovietin praktik . M s veikla pažym tina dviem atžvilgiais — pastangomis deportacijas traukti priveriam j darb tiriama j proces ir pastangomis išryškinti okupuotosios Lietuvos darbo sistem ir darbinink pad t . Pastaruoju klausimu šalia pastang per PJT pažym tinos ir geguž s 1-sios proga pasireiškusios soviet pavergt j krašt darbinink atstov bendru manifestu ir bendromis rezoliucijomis, taip pat prie Vidurio ir Ryt Europos Krikš ioni Demokrat S jungos veiklios Centro Europos Krikš . Profesini S jung Federacijos veikla. Kova su priveriamuoju darbu susilauk talkininko iš sovietin s Kinijos saugumo ministerio ta prasme, kad tas ministeris Jungtin ms Tautoms suteik apšiai duomen apie priveriamuosius darbus sovietin je Kinijoje, pripažindamas j sovietin kilm ir pavyzd . Priveriam j darb klausimu ir Vlikas yra Jungtin ms Tautoms teik s rašt .

Geguž s 3 d. Soviet S junga lyg

ant paty i genocido konvencijos didiesiems apologetams j ratifikavo. Aišku, sovietai neratifikuoat konvencijos, kuri b t paveikus ginklas prieš juos pa ius.

VOKIETIJOS ATVEJIS b t atskira pastraipa laisvinimo pastangose. Bet šis atvejis, — prasid j s ELTOS geguž s 7 d. pranešimu, kad "formaliai sutvarkytas Auswaertiges Amte Vliko delegato pristatymas Lietuvos respublikai atstovauti" ir tos pa ios ELTOS lapkri io

1 d. pranešimu tuo tarpu išsirutulioj s tik iki Lozorai io prašymo Bonnai leisti steigti "Dienststelle des Chefs der litauischen Diplomaten", — yra taip gerai visiems žinomas, kad ia neverta jo aiškinti. Bonnos atvejis vadistines užmaias ypatingai išryškino. Vadistinio principo atstovai pasirod ir pat Lietuvos reikal subordinuoj veidzmui, pagal taisykl — jeigu ne aš, tai nereik ir Lietuvos.

VLIKO, VT, MLT pirminink atsilankymas Amerikoje ir vadina moji politin lietuvi konferencija, buvo tik ta, duos geresni rezultata t , VLIKO ir VT pirminink politin misija kaip ji buvo suplanuota, nebuvo s kminga. ALTas pervertino savo paj gum bei tak , tiksliau — paj gum bei tak TV Kongreso atstov ar senatori Valstyb s Departamento nusistatymui. Ta taka pasirod reliatyvi. Politiniu atžvilgiu jau s kmingesnis buvo Valstyb s Departamente apsilankymas MLT pirmininko Simonai io, kuriam Mazosios Lietuvos problema pavyko sudominti Valstyb s Departamento sluogsnius. Deja, t sluogsni prašymas tebelaukia patenkinamas. Tik kadangi tam patenkinimui reikia atsid jus padirb ti, tai nei "šefas", nei Vlikas d l šios "kompetencijos" nerodo iniciatyvos varžytis. Ir gali taip atsitikti, kad Valstyb s Departamento susidom jim Maž. Lietuvos proble-

ma ne m sieji, bet vokiškieji veiksniai pirmieji patenkina, nors MLT veikia nuo 1946 m. gegužės 24 d. o to galima laukti, nes Bonna jau padarius del to atsilankymo savo pareiškim VLIKo ir Lozoraiio delegatams.

VLIKo ir VT pirmininkams atvykus JV, LLK projektavo sukviesti bendr VLIKo, diplomat, ALTo, LLK žmoni bei atitinkam ekspert Lietuvos laisvinimo ir lietuviyb s išlaikymo studijin konferencij . Tam betgi nei vlikininkai, nei altininkai nepritar . Geguž s 18—19 vyko improvizuota informacin konferencija. Jos reikšm — jokia.

Europoje pastaraisiais metais pasteb tinai sumenk jo pad tis oficiali ar pusiau oficiali institucij pavergt j Centro ir Ryt Europos krašt reikalams. Savo laiku stipriai reiškusi Europinio S j džio Centro ir Ryt Europos Komisija, britams atsisakius jai savo param , vos bekruta. Patariamajo Europos Seimo analogin komisija taip pat menkai tesireiškia. Gal d l to pagyv jo priva ios pastangos per "Association Franre-Baltique", "L'Union pour la Defence des peuples oprime", per Ryt Europos S j d Europai Apjungti, per "France-Europe de l'Est", per bendrus komitetus su ukrainieiais, arm niais, kaukazieiais, neskaitant pažym tinos veiklos vadinam partini internacional . Iš j ypa aktyviai reiškiasi J. V-se tremtini krikš ioni demokrat ir valstie i . Juose ir lietuvi atitinkamos grup s reiškiasi.

INFORMACIJOS SRITYJE tenka atžym ti vienkartinis ir periodinius vykius. Liepos 3 d. "Laisvos Dienos" manifestacija New Yorke prie laisv s statulos, Sp.o Paulo 400 met sukakt minint tarptautin s parodos lietuviškas skyrius, Vasario 16 ar Birželio 14—15 min jimai,

Lietuvos - Latvijos Estijos žem lapio išleidimas (nelietuvi iniciatyva ir pastangomis), senatoriaus Douglas rezoliucijos pri mimos JV Senate, bolševik revoliucijos dienai (lapkr. 7) priešpriešiais pastatymas Nežinomajo Kalinio Dienos, spaudos atgavimo sukakties min jimas, tiesa, menkai teišneštas tarptautin plotm , arba lig šiol savam reikalui nepanaudota Lietuvos Statuto sukaktis. Iš pra jusi met leidini informacijos srity pirmiausia min tina Kolumbijoj iš jusi ibiro "El traperio del Genocido". Brazilijoj iš jo "Lituania". Vlikas išleido "Les Martyrs de Lithuanie" ir "Le sort des Etats Baltes". New Yorke iš jo broši ra "Assembly of Captive European Nations". M s tautin je informacijoje žymi vieta tenka arkivysk. Matulai io beatifikacijos bylos eiga, taip pat vairioms meno parodom s svetimiesiems, kaip Galdiko. Viesulo ir kt.

Iš periodini informacijos dalyku pažym tini ELTOS m nesiniai biuletiniai vokie i ir ital kalbomis, New Yorke pasirod s "Baltic Review", Londone — "East and West". Svarbus vaidmuo informacijos srityje tenka skirti ir Romos bei Madrido radij lietuviškos valand l ms.

Apskritai m s eilin informacija neblogai apsitvarkius. Tiesa, pasigendame angliškos ir ispaniškos ELTOS ir ypa pasigendame rimto išsamaus informacinio leidinio apie Lietuv svetimomis kalbomis, jau nekalbant apie m s atskir problem studijin informacij . Ne be pagrindo prof. Z. Ivinskis jau ir viešai guod si, kad tokie pvz. Karaliau iaus archyvai šiandien lengvai prieinami, tik veiksniai t galimyb neatkreipia reikiamo d mesio. Ar ne juokinga. Pr s Lietuvos studijos tariamai vykdomos New Yorke, ne Goettingene, Kiely-

je ar Romos archyvuose. Prof. Z. Ivinskis jau kelinti metai tri sia Romos archyvuose. Bet ar kuriam veiksniumi at jo galvon j ten panaudoti Lietuvos reikalams? O juk tai reta galimyb .

LIETUVYB S IŠLAIKYMO SRI-TIS tenka paliesti d l to, kad pa- ios laisvinimo pastangos glaudžiausiai siejasi su lietuvyb s likimu. Lietuvyb yra ši pastang pagrindin versm . Neskaitant JV, laisvajame pasaulyje skai tuojame apie 150.000 lietuvi : Argentinoje 40.000, Australijoje 7.900, Austrijoje 183, Belgijoje 200, Brazilijoje 43.000 (vien Sao Paulyje 12.000, neskaitant Brazilijoje gimusi j), Britanijoje 9.000 (6.000 sen j ir 3.000 nauj j), Danijoje 182, Itali- joje 185, Kanadoje 20.000, Kolum- bijoje 500, Pranc zijoje 1500, Šve- dijoje 260, Šveicarijoje 50, Urugva- juje 10.000, Venecueloje 2.000, Vo- kietijoje 7.500 (Lietuvos pilie i 3.400), Zelandijoje 200.

Vien tremtini laisvajame pa- saulyje ne mažiau kaip 1.200 stu- dijuoja augšt j moksl . Lietu- vi studentai s jungai priklausu 576 tremties studentai. Australijoje yra 49 lietuviai studentai, Kanado- je 118, Argentinoje per 100 senosios ateivijos student .

Nors prof. Stanka. savo laiku yra k l s tarptautinio universiteto mint , ta iau betkurio pavidalo tautin augštoji mokykla išeivijoje mums perdaug graži svajon , kad tapt realybe. Realesnis dalykas tautin vidurin mokykla. Bet ir šios r šies mokykl net ir JV lie- tuviai lig šiol nestengia suorgani- zuoti. Išimties s lygomis veikia Vasario 16-sios gimnazija ir TT selezie i gimnazia Castel Nuovo don Bosco. Suprantama, po šeimos eina pradžios mokykla su savo vaidmeniu lietuvybei. Bet, jei ties pasak VT pirmininkas Vlikui, o jis pasak , kad "tenka labai apgailes-

tauti, kad iki šiol pasaulyje n ra n vienos savos normalios pradžios mokyklos", — tai tikrai lie- tuvyb s išlaikymo mokyklin atra- ma lig šiol labai apleista. Lig šiol tesan ios 45 vargo mokyklos, ži- noma, pradžios mokyklai pagrindas yra pati lietuvi bendruomen . Deja, visuos senosios išeivijos kraš- tuos (Argentinoje, Brazilijoje, Jungtin se Valstyb se, Urugvajuje) bendruomen s organizacijos suda- rymas labai sunkiai teprigija, ir vaisi dar neveikiai gal s nešti. B dingas faktas, kad senosios iš- eivijos atramos netur latviai bei estai, bazuodami savo bendruome- n s organizacij tik tremtiniais, yra nepalyginti geresn je pad tyje kaip lietuviai.

Jungtini Valstybi lietuviai tik ateinant pavasar rinks savos bendruomen s pirm j taryb . Jai pagal status atitenka vyriaus- ias vaidmuo lietuvyb s išlaikymo r pes iuose. Be abejojimo, taryba savaime dar nebus kokia panac ja, kuri išeivijos lietuvyb s menk jimo visas ligas kaip ranka nuimt . Ji bus tik viena iš priemoni lietuvy- bei ugdyti ir palaikyti, žinoma, yra svarbu, kad šioji pagrindin prie- mon b t gera ir savo uždavi- niams tinkama. Tod l tarybos su- darymu susidom ti dera kiekvie- nam lietuviui, juo labiau tremties dvasiai rezistuojan iam lietuviui, kur jau pats dalyvavimas rezisten- ciniame s j dyje pareigoja lietu- vyb s išlaikymo reikalus visada statyti savo visuomenini pareig bei gyvybini uždavini pirmojoje eil je.

LAISVINIMO PASTANG FI- NANSIN SRITIS, be abejojimo, taip pat labai reikalinga. Pra ju- si j met ALTo, LLK ir VLIko bendra apyvarta bus buvus apie \$.200.000. Pz. ryšium su Kersteno Komisijos vestais tardymais vien ALTas tur jo apie \$.38.000 išlaid ,

Vieno pos džio klausimai

Vliko pos dis gruodžio 15—17 rodo, kiek daug energijos tenka skirti kovai dėl Vliko organizacijos išlaikymo, palyginti su energija, skiriama Lietuvos reikalui.

1. Kova su stabdžiais. Pirmiausia svarstyt Vliko statuto keitim galima vertinti kaip Vliko daugumos pastang pašalinti stabdžius, kuriais Vlike esanti opozicija grasino sutormozuoti Vliko organizacijos funkcionavim . Opozicija, kuri sudaro keturios grup s — tautininkai, laisv s kovotojai, kinink Partija ir soc. dem. — grasino neleidianti perrinkti Vliko ir VT pirminink , nes be j vieno (septinto) balso dauguma su šešiais balsais nesudaro statuto reikalaujam tam tikslui 2/3 bals . Opozicijos suplanuotas stabdžius dauguma ap jo tuo b du, kad pakeit statuto 10 ir 26 str. nutarimu: Vliko ir VT pirmininkus bei narius Vlikas renka absoliutine bals dauguma (vietoj 2/3); panaikintas taip pat 1952 rugs jo 3 nutarimas, kad pirmininkai renkami tik vieneriems kalendariniams metams. Pakeitus statut , opozicijos stabdžiai šiuo reikalu nustojo veik . Vadistinius siekimus palaikan ios try s grup s nebegali stabdyti Vliko veikimo, o vadizmo reiš jui kaip tik yra intereso, kad

Vlikas b t , bet neveikt . Su tomis grup mis bendroje opozicijoje dalyvauj s soc. dem. atstovas nebegali paremti jokiomis sankcijomis savo reikalavimo — kelti Vlikr

Amerik . Tos r šies Vlikui spaudimas, kuris buv'o organizuojamas ir ia Amerikoje, taip pat prarado dal efektyvios ver iamosios reikšm s. Kuriam laikui Vliko pad tis "stabilizuota", galinant palikti Vlik ir toliau Reutlingene be atmain . Tiesa, kaikurie iš opozicijos an gruodžio nutarim vadina perversmu, tvirtindami, kad ir statutas pakeistas neteis tai, kad jam pakeisti reiki 2/3 bals arba net grupi vieningo susitarimo. Šitas tvirtinimas pagrindo neturi, nes jis priešinasi ligšiolinei praktikai, kurioje Vliko statutas buvo priimamas ir kei iamas pa iame Vlike prastine tvarka. Ta iau d m d lto kilo nemaža.

2. Pusmetin veikla. Pusmetin s veiklos apyskaitas, kurias tarnyb valdytojai padar šiame pos dyje, Eltos Informacijos Nr. 34 paskelb dvi — Lietuvy s Išlaikymo ir Informacijos. LIT pusmetinis balansas skurdus: teparuoš drauge su švietimo taryba "kult rini reikal plan " Vokietijoje; "inventarizavo" medžiag , kuri ateina apie lietuvius iš kolonij ir "yra numaiusi" (ir tai priklauso prie veiklos apyskaitos!) drauge su švietimo komisija "nustatyti" eil lituanisti-

---

neskaitant LLK ir VLIKO tam reikalui išleist sum . Nemažos pozicijos išeina ir vadinamoms administracijos išlaidoms. Jos neišvenigiamos, bet ir daugiausia neaiškum sukelian ios.

Išskirtin je pad tyje l š atžvilgiu yra Lietuvos Banko depozit liku iais pasinaudoj diplomatai. Tai Lietuvos mokes i mok toj sud tos l šos. Pagal demokratinus principus valstyb s l š naudojimas yra tautos atstovyb s

kontrol je. Biudžeto nustatymo teis yra pagrindin demokratinio seimo teis . Be to, valstyb s l š atsiskaitym priži ri Valstyb s kontrol , šiandien m s diplomat naudojamam biudžetui nustatyti ir atsiskaitymui tikrinti kompetenting normali demokratinai institucij neturime. Bet kad s moningai vengiama ir betkurio j pakaitalo, tai n ra nei demokratiška, nei, pagaliau, pateisinama.

P. Juodvalkis

kos referat . Jei tarnybos uždavinys paremti ir kit darbus lietuvių s išlaikymo srityje, tai tokia parama buvo teikiama bibliografijos leidiniui "Knyg Lentynai" ir Lietuvių s archyvu. Jei iš surenkam Tautos Fondui l š lietuvių s palaikymo reikalui eina tik tiek, tai l šos paskirstomos vargiai proporcingai pagal darbo svarbum ir realias to darbo galimybes.

Iš valdytojo K. Žalkausko pranešimo aišk jo, kad atkrito subsidijavimas lituanistinio archyvo Berne, vadovaujamo Dr. A. Geru io, kai ten m s direktyvas duoti S. Lozoraitis. (domus tarpusavio santyki ženklas: kai tarnyba paklaus Dr. Gerut j, keno priklausomyb je yra archyvas, tai jo tvarkytojas, kuris lig šiol m iš Vliko pinigų, dabar visai neatsak s). Labai nusiskund valdytojas d l partinio elemento brukimo bendruomen s organizacij . Tur jo, be abejo, prieš akis Vokietijos bendruomen s rinkimus, kuri nerimtas partinis vykdymas kompromituoja ne tik bendruomen , bet gali atsiliepti ir jos žinioje esan iai gimnazijai. Valdytojo susir pinimas šiuo reikalu yra teisingas ne tik Vokietijai, bet ir betkurio krašto bendruomenei.

Kitoks yra Informacijos Tarnybos pranešimas — konkretus ir realus apie išleistus Eltos biuletenius lietuviškai, vokiškai, itališkai, apie radijo klausym ir jam medžiagos ruošim , apie spaudos konferencijas. — Tik kuriozų nuskamba pranešimas apie rengiam broši r "Kas yra Vlikas". Tokia broši ra tur jo išeiti ar ne 1951, kada tarnybos valdytojas buvo T. Šidiškis; gabalas net buvo atspausdintas "Eltoje". Neparašius per tiek laiko, ar dabar bevarta aiškinti, kas yra Vlikas...

3. Klausimas d l L. R. Kryžiaus. Išrinkta šiame pos dyje nauja

L. R. Kryžiaus valdyba: jos prieky dabar — kun. Dr. L. Gronis. Nuo to laiko, kai Balfas savo g rybes tiesiog išdalina, Kryžiaus veikla labai labai susitrauk . M ginta dar organizuoti l š iš Šveicarijos, m ginta iš Amerikos... ia kaip tik praverst , kad nauja valdyba išsiaiškint ir viešumai paaiškint , kiek buvo vykdytas bene 1953 rugs jo valdybos nutarimas si sti Amerik Kryžiaus galiotin auk rinkti, mok ti jam atlyginim po pustučio šimto dol. m nesiui ir 10% nuo surinktos sumos. Susir pinusiems, ar tai nesikirs su Balfu veikla Amerikoje, teko tada patirti, kad Kryžius tuo reikalu su Balfu visai nesitar . Iš kitos pus s teko patirti, kad galiotiniui Kryžiaus valdyba sumok jo 30,000 DM. bet neteko patirti, ar galiotinis Amerikoje aukas rinko ir kiek surinko.

4. Moralin sanacija? Speciali Vliko komisija, pirmininkaujama E. Simonai io, pos džiui praneš duomenis, kuriuos ji surinko apie Vliko nario T. Šidiškio veiksmus. Nelie iant to pranešimo turinio konstatuotina tik, kad Vliko 5 bals dauguma pri m VT pirmininko K. Žalkausko si lym — Vlikas, imdamas d mesin šios komisijos nustatytus Vliko nar p. T. Šidišk kopromituojan ius veiksmus, nutar laikyti T. Šidišk nustojusiu kvalifikacij pasilikti Vliko nariu; š nutarim pranešti grupi centrams...

Kokios bus tokio nutarimo išdavos, neaišku. Bet ligšioliniai daviniai rodo, kad Tautinio S j džio vadovyb aiškiai stoja už savo atstov , ir tuo tarpu nerodo jokio pasiryžimo atstov pakeisti kitu. O pagal statut tik grup gali atstov keisti. Taigi tas Vliko sprendimas yra tik moralinis spaudimas tautinink atstov ir jo grup s vadovyb .

Kitu atžvilgiu Vliko nutarimas

galima b t vertinti kaip tam tikra vidaus moralin s sanacijos pas-tanga, praktinis pripažinimas, kad moralinis principas neturi b ti paneigtas visuomeniniame organe ir kad j paneigusiam nariui kiti Vilko nariai atsako savo solidarum ir bendradarbiavim . Ta iau pa-grind nutarimui taip aiškintis susilpnina faktas, kad moraliniai reikalavimai tam Vliko nariui tebuvo pritaikyti "pav luotai" — tik tada, kai jis nu jo priešinga politine linkme nei Vliko dauguma. O kol tas narys jo su VT pirmininku ir Vliko daugumos nariais išvien, prieš j keliamam kitam panašios r šies kaltinimui net nebuvo duodama eiga... Ir patys tautininkai tai gerai žinojo, bet nereagavo, tuo skatindami netiesiogiai savo atstov tolimesnius panašius veiksmus... Ar dabartinis sprendimas yra šviesus ir nuoširdus moralin s sanacijos ženklas Vlike ar tamsi partin s ž tb tin s kovos priemon , parodyt tolimesn eiga, kurioje tur s išaišk ti: ar Vliko dauguma atsiribos ne tik nuo šio Vliko nario, bet ir nuo t nemorali veiksm , kuriuos ji pati vykđ drauge su tuo, kur ji dabar pasmerk . Moralinio renesanso link dami, su galutiniu vertinimu palauksime ... Ta iau sunku pasl pti kartum , kad ir v l savuosius marškinius skalbiantis, teko šauktis sveti-muosius — vokie i smuklinink šauktis liudininkus prieš Lietuvos Laisvinimo Komiteto nar ...

5. Cinizmo dokumentas. Pos džio dalyviams, kaip ir kiekvienam lie-tuviui, tur jo b ti staigmena jiems atsi stos fotokopijos laiško, tautinink pirmininko V. Rastenio ra-šyto savo atstovui Vlike. Tautinin-kai aiškina, kad laiškas buv s iš-vogtas iš pašto: kiti nuaiškina, kad buv s gautas iš to, kuriam jis bu-vo skirtas. Pirmasis aiškinimas, jei jis b t teisingas, tik paryškint

tuos moralinius tarpusavio santy-kius, kurie yra susidar ten; ant-ras aiškinimas b t tik papildoma iliustracin medžiaga tai komisijai, kuri nagrin jo T. Šidiškio veiksmus. Ta iau laiško autentiškumo niekas neneigia.

To laiško turinys, kurio gabalai spaudoje buvo paskelbti, pribloškia savo moraliniu cinizmu. Laiško au-toriui niekas negali prikišti, kad jis organizuoja vadistin blok iš tautinink , laisv s kovotoj , Rezisten-cin s Santarv s, L. Atgimimo S - j džio, gal dar kinink Partijos, ar net Karinink Ramov s, Šviesos, Santaros ir kt. Raš m, kad vaziz-mas n ra mir s ir kad jo šalininkai Vlike sudaro Vlik sprogđinan i , bent tormozuojan i j g , kuri su laiku tik aštr ja. Ta iau sunku bu-vo tik ti, kad ia laisvame demo-kratiniame pasaulyje b t atgai-vinti tokie metodai, kurie kyšo iš šio laiško tokios vietos:

"Ryšium su šia byla (Šidiškio, Red.) tikrai reik s tur ti atsarg medžiagos (panašius r šies ar spal-vingesn s) apie visus kitus, o ypa Leon . Apie š man medžiaga netgi skubiai reikalinga, ir tai ne spaudai, o svarbesniam reikalui. Apie t reikal kiek v liau paiškinsim. Reikia vis duomen , kod l nege-rai, kad jis kažkokiu b du yra to-kiose funkcijose, kuriose jis veda "nauj žvej " reikal . Reikalingi visi faktai, kaip tas reikalas išnau-dojamas partiniams kivir ams gi-linti ir kaip tas iškelia aikšt n da-lykus, kuri konfidencialumu tam tikros staigos yra labai jautriai suinteresuotos. Ta prasme jau yra kiek medžiagos Sveiko atsikirtime, bet jos reikia ko daugiau ir ko konkretn s. Iš viso, t vyr rei-kalu reikalingos visos detal s. Tam pasidaruokite visi "koordinantai", ypa gal ia, kaip sakai, specialis-tas KD. Sakau, tas reikalinga gal iš viso ne spaudai, arba bent daug

grei iau ne spaudai. Tas reikalas neb tina iš viso spaudon nešti, nes iš esm s tai nepageidaujama, ypa iš m s pus s. Bet bandysim tai panaudoti efektyviau, nes turim tam šiek tiek talkinink .”

Laiškas numato partinei kovai (1) kasti po atskirais asmenimis ir juos likviduoti (kalbam Leon likviduoti tarnybiškai!); (2) tam reikalui s mokslas daromas organizuotas — turi pasidarbuoti net keturi grupi atstovai “koordinantai” su tos r šies specialistu; (3) asmens likvidavim atlikti rankomis “talkinink ”, kuriais ia suprantami svetimieji asmens ar svetimosios staigos, su kuriais tautinink vadovyb turinti ryši .

Štai kokiam reikalui tarnauja ryšiai su “talkininkais” — ne Lietuvai gelb ti, bet savo tariamiems priešams likviduoti. . .

Gird jom, kad Lietuvoje tautinink režimas per saugum m -sis provokacij tarp Suvalkijos kinink ir kt. Ne vienam gyvas ir paskesni dien metodus — kada enkavedistai, surink “medžiag ”, paskui šantažuodavo asmenis, nor dami išgauti iš j parašus... Ar ne panašios r šies metodus yra laiško sugestija rinkti “spalvingesn ” ir kitoki medžiag “apie visus kitus, o ypa Leon ”?

Anks iau buvom jaut , kad tokis metodus jau buvo vartojamas Vli ke. Dabar patiriam, ir iš koki šaltini jo ar eina jam direktyvos. J autorius šiuo tarpu yra pirmininkas tautinink organizacijos, kuri dalyvauja Vyriausiame Lietuvos Išlaisvinimo Komitete, pirmininkas tos organizacijos, kuri pasiraš Vliko deklaracijoje pasižad jim , kad Vlikas, taigi ir kiekviename jame dalyvaujanti organizacija, “vykdys kuo pla iausi visuomen s konsolidacij , lygins politini grupi tarpusavio santykius” (7 str.).

Nor dami nukreipti akis nuo šio laiško turinio, kuris pastato tautininkus nejaukioje šviesoje, jie

Kas laim ta ir kas laim tina

Naujai atvykusieji Amerik rado ia didel tautinio gyvenimo lob : 1. šakot kult rin bei visuomenin gyvenim su daug nusipelnisiais, bet senstan iais veik jais: 2. lietuviškai jau nekalbant , bet senajai t vynei dar sentiment turint prieaugl , 3. tautinio gyvenimo apraiškas — 123 lietuviškas parapijas, mokyklas, organizacijas ir spaud , bet taip pat ir didel resignacij bei susigyvenim su ankstesn s ar v lesn s tautin s mirties mintimi, 4. tam tikr žmo gišk ambicij , kad lietuvi tautinius reikalus geriausiai išmanome ir atstovaujame “tik mes”.

tokios dvasios lietuvišk visuomen siliejo nepasireng ir visai neorganizuoti t kstan iai nauj

---

stengiasi perimti viešosios opinijos iniciatyv , keldami aikšt n nusikaltn t , kurie t laišk buv išvog . Ta iau kai praneš , kad to laiško tikr ar tariam išvogim tautininkai perdav vokie i kriminalinei policijai ištirti, tekt laukti ir kito pranešimo: kokiai svetim j institucijai ištirti bus atiduoti laiško turinio nusikalstami pasik sinimai? ...

Ar organizacija, kuri atsineš ir kultyvuoja laisvinimo organizacijoje aukš iau išryšk jusius metodus, susiderina su anais deklaracijos pažadais ir išlaiko “laisvinimo kvalifikacijas”, tegul sprendžia pati laisvinimo organizacija, kuri sprend vieno savo nario kvalifikacij klausim . M s akyse betgi tokis moralinio cinizmo dangstymas išlaisvinimo aureole yra šventvagyst .

Laiškas praskleid dienos švies vien iš tamsi istorij , kurios rodo, kokie veiksniai herojin laisvinimo organizacijos šventov grasinava paversti “žurki kamera”.

ateivi . Su jais daugelis sen j tik josi visuomenin je plotm je bendradarbiavimo . Bet žymi dalis naujai atvykusi neparod reikiamo apdairumo ir pagarbos tam, kas seniesiems buvo nuoširdžiai brangu — “bažny iai ir t vynei”. Kita dalis parod nuoširdži pastang seniesiems suprasti, bet negal jo priimti be reform j visuomeninio gyvenimo form . O tos reformos buvo svetimos seniesiems . D l to tarp sen j ir nauj j ateivi bendradarbiavimas sunkiai mezg - si ir daug kur jis visai dingo . Senieji veik jai labiau pasitrauk šal, neatsisakydami savo rezignacin s minties, neprarasdami taip pat savo žmogiškosios ambicijos .

Nauj j ateivi , tos idealistin s dalies, kuri nesitenkino egoistiniu savo materialin s gerov s r pesiu, energija reišk si trijose srityse—spaudoje, organizacijose, mokyklose . Noriu stabtelti ties pastar ja sritimi .

Jie pasirod su dviem mokyklin mis mintimis: šeštadienin mis mokyklomis ir lituanist specialis t d stomomis lituanistikos pamokomis lietuvišk parapij mokyklose . Kadangi lietuvišk mokykl administratoriai yra klebonai, tai jiems pirmiausia ir teko su tomis mintimis susidurti . J garbei tenka pasakyti, kad didžioji dalis parod lankst ir greit susiorientavim , palank toms naujov ms . Daugelyje kolonij , kur yra lietuviškos mokyklos, numatyta kasdien po 30 minu i gimtajai kalbai . Tas minutes ir gavo daug kur d styti min ti lituanistai .

Ta iau ta pažanga reikalo dar nepatais . Žinia, kad 30 minu i negali atstoti to, k vaikui duoda šeši valand nelietuviškas aukl - jimas, kuriam pagalb eina gatv , spauda, kinas, televizija ir kar tais bažny ia . Lietuviškai dvasiai palaikyti pagrindas b t ir kitos

pamokos, bent kad jose neb t antilietuviškos tendencijos . O kokios tos tendencijos gali praktiškai pasitaikyti, galima iliustruoti konkreiais pavyzdžiais .

Chicagoje Brighton Park parapijoje visi kunigai kalba lietuviškai; klebono lietuviška veikla buvo teigiamai vertinta “Drauge”. Tos parapijos klebonas užpėnai pravėdė vaj : kuo daugiau mokini parapijin mokykl , skelbiant, kad svarbu ne tautyb ir kalba, bet katalikiškumas . Po tokio vaju savos parapijos mokykloje lietuviai vaikai pasijuto mažumoje . Visoj šioj buhalterijoje buvo ta klaida, kad vaj rengiant išleista iš aki , jog klebonas yra lietuviškos parapijos klebonas ir kad šiame kampe gyvuoja tautin s katalik parapijos . Taigi tokiais žygiais parapijin s mokyklos s moningai atmiešiamos nelietuviais, ir j lietuviško pob džio jau neišlaikysi .

Kitas reikalas yra su bažny io mis . Chicagoje augštesnioj lituanistikos mokykloje (šeštadienin j) mokosi apie 260 mokini (dabar j pri m šv. Kryžiaus parapijos klebonas), šv. Antano parapijose (Cicero) mokosi 78 tremtini vaikai . Aušros Vart parapija (marijonai) turi 30 tremtini vaik (ten lietuvi kalbos pamokas d sto sesel s) . Dievo Apvaizdos parapijoje yra apie 90 tremtini vaik . šv. Jurgio parapijoje lietuvi kalbos pamokas lanko apie 160 tremtini vaik . šv. Kryžiaus parapijoje lietuvi kalbos pamokas lanko 74 ,o tikyb 93 (vadinasi, kitiems tremtini vaikams lietuvi kalba “nereikalinga”), šv. Mykolo parapijoje — 10 vaik . Nekalto Prasid jimo parapijoje — apie 150 . šv. Mergel s Gimimo parapijoje — apie 160 tremtini vaik . Iš viso parapijin se mokyklose yra apie 900 tremtini vaik . Po šios apytikr s statistikos tenka pasteb ti, kad

Informacij tobulinant

LFB konferencijose Windsore ir New Yorke buvo reiškiami min i , kad m s b gamoji informacija, palyginti, jau esanti gerai tvarkoma. Tiesa, kad pastaraisiais metais Vliko Informacij Tarnyba savo veikl pus tina i išpl t . Bet tas išplitimas yra horizontalus. Jis nepaliet informacijos vertikalinio atžvilgio. Šiuo atžvilgiu verta d - mesio atkreipti Informacij tarnybos veikl neidentifikuojant jos su tarnybos valdytojo asmenim.

Pirmiausia tekt rimtai perži r - ti pati informacij kryptis. Lig šiol ji yra perd m propagandin , tariant, dażyta. Antai, Vilniaus radijas 1954. 7. 25. paskelb iš okupuotos Lietuvos moter vykim dirvon pl šti kažkur Sibire, Kazachstane. Informacij Tarnyba iš to jau padar masines moter deportacijas. Arba visoki pranešim apie lietuvius Sibiro mirties stovyklose skelbimas ne tik be liudytoj i - identifikacijos duomen , bet ir be

reikaling dat , vietovi nustatymo ir kit b tin konkretybi , be kuri pati informacija labai jau relatyvios reikšm s, grynai propagandin s. Kas iš to, kad X-as ar Y-kas papasakojo, Sibire sutik s lietuvi , jei nekonkretizuota, nei kada sutik s, nei kur sutik s, nei kuriomis aplinkyb mis, prie kuri darb sutik s ir tt. Pra jusi met ELTOJE toki papasakojim buvo gana apstu. Deja, juose nebuvo kaip tiktai t duomen , kurie galint juos panaudoti objektyviai svetim j informacijai.

Je i tokia grynai propagandinio pob džio informacijos kryptis ir turi kiek prasm s m s senajai išeivijai, tai svetimiesiems ji suvis netinka. Svetim j informacijai (o juk Informacij Tarnybos pirmasis uždavinys tur t b ti svetim j informavimas!) pirmiausia reikalingi konkret s faktai. Kai j Informacijos Taryba nepateikia, o tenkinasi papasakojim atpasakojimais, m s informacijos reikalai d l to ken ia.

Žinoma, Informacij Tarnyba šalia "saus " fakt teikimo gali

Chicagoje n viena lietuviška parapija mokiniams neturi lietuviško pamoksl io, nors kai kuriose parapijose mokini pamaldas atsilanko iki 150 vaik . Savose pamaldose mokiniai gieda paprastai angliškai, lietuviškai ir lotyniškai. Visi vaikai gieda visomis kalbomis.

Angliška katechizacija su anglišk maldaknygi dalinimu vaikams atbaigia ram ir "taiking " nulietuvinim . O pasitaiko gal jau kaip išimtinis kuriozas, kad mokytoja ima angl kalb identifiukuoti su katalikiška kalba. Tai primena senus atgyventus laikus Lietuvoje, kada lenk kalba buvo laikoma katalikiška kalba...

Neliesdamas ia kit lietuvyb s išlaikymo veiksni (šeimos, laikraš li , lietuvišk knygy ir jau-

nimo organizacij), tenkinuosi ia tik pageidavimu, kad bažny i ir tuo pa iu mokykl valdytojai prie vis savo ger nor ir žygi prid t dar šit vien — padaryti, kas galima, lietuviams vaikam išlaikyti ir lietuviais. O jie dar tai gali.

Iš kitos pus s, jei kalbama apie lituanistus specialistus, apie d stom lituanistikos medžiag , apie vadov lius, tai šiuos visus klausimus reikt iš pagrind persvarstyti. Specialistas, kuris tiko Lietuvai, nebetinka ionai; d stomoji medžiaga ir vadov liai, kurie tiko nepriklausomos Lietuvos mokyklai, nebetinka ionai, nes ia visai kiti mokymo tikslai. O šis klausim kompleksas vertas atskiro d mesio.

K. B.

sykiu teikti ir sav j t fakt in-
terperentacij .

Interpretacijos bandym Informacij Tarnyba yra dariusi. Deja, bandymai nepasisek ir, saky iau, pa i Informacij Tarnyb kompromituoj . ūtai, pora tokio bandymo pavyzdži .

1954. 8. 20. ELTOS biuletenis (Nr. 22) skelbia "Kiek Lietuvoje areštuota ir ištremta žmoni ". Svetim j informavimui tai labai svarbios žinios. Bet kas gi skelbiama? Pagal 237 iš Ryt gr žusi vokie i atsakymus jiems pateiktos anketos klausim , kuriais metais ir kaip dažnai buvo Lietuvoje masiniai tr mimai, skelbiama Informacij Tarnybos išvada, kad tarp 1944—1951 met okupuotoje Lietuvoje masini tr mim "buvo tik 1948 ir 1949 metais, kas atitinka ir kitoms, mus anks iau pasiekusioms, žinioms". Kadangi dalis atsakym ūioki išvad neigia, nes liudija masinius tr mimus buvus ir prieš 1948 ir po 1949 met , tai Informacij Tarnybos autoritetu jie papras i papras iusiai suniekinami bloga atmintimi. Es , "neabejotinai nemaža dalis t 16 liudinink , kurie pareišk masinius tr mimus buvus 1947 metais, papras i papras iusiai sukeit tuos metus su 1948 metais, lygiai kaip ne vienas iš t 31 liudininko, kurie tvirtino, kad masiniai tr mimai buvo 1950 m., bus apsiriks , sukeisdamas tuos metus su 1949 metais".

Jeigu Informacij Tarnyba, prieš skelbdama ūioki savo išvad ir ūiokius hipotetinius liudytoj parodym neigimus, vietoj pliko savo teigimo, kad toji išvada "atitinka ir kitoms... anks iau pasiekusioms žinioms", b t žvilgtel jusi Vliko bylas, kuriose savo metu buvo sud tos fotokopijos dokument apie masines deportacijas prieš 1948 metus, tai ji b t patyrusi, kad tie krašto rezistencijos pateikti doku-

mentai joki abejoni d l masini deportacij prieš 1948 metus nepalieka. Antra vertus, Informacij Tarnyba, ūiokia savo išvada griaudama ankstesnes Vliko informacijos memorandumuose Jungtin ms Tautoms, taigi tarptautiniam forumui ir tarptautinei opinijai, tur jo bent pagalvoti, kad Vlikas savo memorandumuose, išvardydamas masines deportacijas 1945 m. liepos, rugpj io, rugs jo m n., 1946 metais vasario 16 d., 1947 metais liepos, rugpj io, spalio, lapkri io, gruodžio m n., tatai nebuvo iš oro pagav s, ar datas supainioj s. Tada nereikt hipotetini sp liojim ir sav s bei Vliko kompromitacijos.

Lygiai savotiškai atrodo ir Informacij Tarnybos teikiamoji deportuot j statistika. Aplamai statistika yra labai lanksti priemon . O kas bekalb ti apie sp liojimus grindžiam išvestin Informacij Tarnybos statistik . B dinga tik, kad kaip anks iau pa i masini deportacij kiek , taip lygiai ir pa i deportuot j kiek Informacij Tarnyba stengiasi minimalizuoti. Kad to siekia Lietuvos okupantas — galima suprasti. Bet Vliko Informacij Tarnybos toks pos kis gana ne prastas. Tam pos kiui Informacij Tarnyba savo deportuot j "statistik " gana savotiškai apskai iuoja. Pzv. žinoma Gripišk se esant 49 kius ir dal j jau esant tuš i , žinoma taip pat Gripišk se buvus 326 gyventojus, Informacij Tarnyba savo "statistikoje" po to, kai iš Gripiški dar 20 ūeim buvo deportuota, vistiek apskai iuoja Gripišk se likus 266 gyventojus, o deportuot tik 60. Taip sudarin dama "statistik ", Informacij Tarnyba ir pri jo išvados, kad turin ioj 11 ki ir 67 gyventojus Komisaruvkoj, 10 ūeim deportavus, vistiek dar liko 37 gyventojai, atseit, jei b t de-

portuota 11 šeim , vis dar Komisarvkoj pagal Informacij Tarnyb b t 34 gyventojai, taigi daugiau, kaip pus , nes Informacij Tarnybos "statistikoje" deportuotoji šeima negali b ti didesn , kaip 3 asmen . Daug žinomuos A. Panemun s Rokuos yra 82 kiai su 641 gyventoju. Deportuota 50 šeim . Pagal Informacij Tarnyb po deportacij Rokuose teb ra 491 gyv., nors iš 82 ki deportacijos paliet t 50.

Turint galvoje, kad Lietuvos kininkai šeim paprastai sudaro seneliai, t vai ir vaikai, o kartais ir t v broliai bei sesers, ir kad t d l šeimos vidurkis yra 6—7 asmens, minimalizuoti deportuot j šeimos vidurk 3 asmenis yra tik okupantui naudinga statistin manipuliacija. Ir kam jos prireik Informacij Tarnybai? Pagaliau ir šiuo atžvilgiu, prieš skelbdama savo sp liojimus, Informacij Tarnyba, bent jau iš pagarbos krašto rezistencin ms staigoms, gal jo pasiži r ti augš iau min tas Vliuko bylas, krašto rezistencini staig patikrint ir paliudyt medžiag .

Antra vertus, kad statistikos duomenys neatrodyt v jo atp sti, sykiu su jais turi b ti pateikti ir tos statistikos pagrindai. B dingas tokios v jo atp stos statistikos pavyzdys yra 1954. 10. 10. "ELTOS" 28 nr. rašinys "Kaip atrodo susovietintos Lietuvos žem s kis". Jame skelbiamos statistikos vienintelis tikras "pagrindas" ELTOS pažym - tas "buv. žem s kio ministeris". Bet juk buvimas žem s kio ministeriu dar nereiškia statistikos pagrind mok jimo. ,

Tenai esmin , nes pat lyginimo santyk kei ianti, tos "statistikos" klaida yra ta, kad ji operuoja tik kolchozais, bet ne kolchoz derliaus konkre iais plotais. Ogi dvie-

j , trij ar keli kolchoz derliaus vidurkiui gauti neužtenka tik j derliaus vidurkius sud ti ir padalyti iš j sumos, bet yra B TINA jungti kiekvieno kolchozo tos kult r os plotas. Pvz., jei kolchozo "A" 500 ha ploto kvie iai duoda 12 cent. iš ha, kolchozo "B" ha ploto kvie iai duoda 15 cent. iš ha, o kolchozo "C" 20 ha ploto kvie iai duoda 24 cent. iš ha, tai j derliaus vidurkis nebus, kaip ELTA skelbia, 17 cent. iš ha (12 plus 15 plus 24 padalyt iš 3), bet bus tik 13,16 (12x500 plus 15x20 ir sum padalyt iš 720). Netur dama operuojam kolchoz pas li konkre i plot , ELTA suvis negali ir bandyti išvest t kolchoz derliaus vidurk , nes nei patys kolchozai nelygaus didumo (ži r. "Lietuvos" Nr. 2, puslp. 160), nei juo labiau atskir kolchoz atskir kult r plotai.

Tas pats pasakytina ir d l gyvuli "statistikos". Neužtenka žinoti, kad "Aušros" kolchoze šimtui ha tenka 8,6 raguo iai, "Spalio" kolchoze — 5,5, "T vyn s" — 20, kad jau gal tum išvesti t kolchoz raguo i vidurk 100 ha. Pagal ELT tas "vidurkis" išeina 11,36 (8,6 plus 5,5 plus 20 padalyt iš 3). Bet toks vidurkis b t tikras tik tada, jei tie visi kolchozai b t vienodo ploto. Tikram vidurkiui ir ia B TINA kolchoz plotas, nes jei "Aušra" turi 3000 ha, "Spalis" — 4000 ha, o "T vyn " — 1200 ha, tai j raguo i vidurkis bus ne 11,36, bet tik 8,7 (8,6x30 plus 5,5x40 plus 20x12 ir sum padalyt iš 82, nes tiek 100 ha yra per visus kolchozus).

Kad korekt ros "velniukas" visoki pokšt spaudoje prikre ia, tai visiems žinoma. Kai "Lietuvoj" (Nr. 5) perskai iau J. Aud no "Kolchoz netes jime", kad vienai MTS tenka tik 11 traktori ir 3 kombainai, tai pagalvojau apie bjaur korekt ros "velniuko" pokš-

t. Bet pasirodo, kad be reikalo korekt ros "velniuk" tada tariau. Dalykas rimtesnis. Po pusme io ELTA tais "duomenimis" vis savo pranešim apie okupuotos Lietuvos žem s kio mechanizacij pagrind. Kaikurie laikraš iai tatai išspausdino. Reikia tik pagalvoti, kas atsitikt, jei ta "statistika" per neapdairum patekt kuriai rimtai staigai ar kurin svetim j leidinin ir sovietai su piktu pasitenkinimu dr bt: ponai, tai grynas falsifikatas. Niekad ir niekur Chruš iovas neskelb, kad viena MTS teturi 11 traktori ar tik 3 kombainus. Atvirks iai, Chruš iovas pasak, kad turime 8950 MTS ir 969.000 traktori bei 255.000 kombain, taigi ne mažiau kaip po 100 traktori vienoje MTS ir apie 30 kombain. Ir k tai gal t rimtai pasakyti ELTA? Mano pradžios mokyklos mokytojas vis kartodavo, kad daugybos lentel — gyvenimo pagrindas. Gal jis ir perd jo. Kiekvienu atveju rimtoj informacijoj rimtu klausimu operuojant skaiiais daugybos lentel s mok jimas yra neišvengiamas. Antraip ken ia ne tik buv. ministerio autoritetas, bet ir pats reikalas juo labiau Informacij Tarnybos orumas ir patikimumas.

Pagaliau d l Informacij Tarnybos politin s linijos. 1954. 7. 20. ELTA (Nr. 19) paskelb "Atsisveikinim su Vincu Kr ve": "New York Times", takingiausias amerikie i dienraštis, š. m. liepos 8 d. numeryje d jo apie Vinc Kr v -Mickevi i straipsn, kuriame pažym jo, kad žinomas is Lietuvos rašytojas ir BUV S MINISTERIS PIRMININKAS prof. Kr v -Mickevi ius mir ... 1940 m. liepos m n. Soviet užs. reik. ministerio pavd. Dekanazovas paskyr j prieš jo paties vali Lietuvos užsienio reikal ministeriu. Antan Merk deportavus Rusij, prof. Kr v -Mic-

kevi ius jo ir minist. pirmininko pareigas. Jam užprotestavus d l rus vedamos politikos, jis buvo pašalintas iš pareig. Po to netrukus Lietuva buvo jungta Sov. S jung". Kad NYT toki savotišk k mišrain apie Kr v surezg, galima suprasti. Bet kad ELTA, užuot t NYT "legend" sutikroviusi ir ties paskelbusi, pati j toliau skleist, pripažindama Kr v Lietuvos min. pirmininku, Merkio p diniu, tai tokis nusistatymas iš Pfullingeno yra daugiau ne gu nuostabus. Jei jau Kr v ELTAI min. pirmininkas ir Merkio p dinis, tai nuosekliai Paleckis — Lietuvos prezidentas. H. G. Nicolsonas viename savo veikal sako, kad "the factor of stupidity is inseparable from all human affairs". Visd lto labai svarbioje ir lygiai atsakingoje Informacij Tarnybos veikloje jos reik t galimai vengti.

Lygiai neder t iškreipti ti praities bei dabarties fakt vien tam, kad iš to b t propagandos atskirai partijai, kaip tai nutiko Eltos Informacijose spalio 1 str., "Tarp tautin kinink S junga".

Dr. A. Musteikis

---

ia (tarptautiniame bendradarbiavime. Red.), kaip ir visuomen s vidaus santykiuose privalu gerai nusimanyti, kad ne taika tarnauja pagrindu teisingumui, bet teisingumas taikai. Kraštutinis pacifizmas, kuris stengiasi atsiekti taik bet kuria kaina, padaro kaip tik t klaid, kad taik stato aukš iau už teisingum.

Tiek valstyb s vidaus, tiek ir tarptautiniame gyvenime yra atsitikim, kad taikingas nusilenkimas neteisymbi ir prievartai yra ne kas kita, kaip nusizengimas.

St. Šalkauskis

ID JOS SPAUDOJE

Tarp eilini informacij, kurios nustoja vert s su ta diena, per paskutinius m nesius nebuvo toki politini id j, kurios b t pagavusios vis lietuvi spaud vienigai ir suk lusios s j d trumpesniam ar ilgesniam laikui. Tebezyb iojo paskiri klausimai paskiruose laikraš iuose.

Vliko reikalai buvo lie iami iš sib g jimo. Tyl d l jo daugiausia ar d tautinink spauda, j kritikuodama, bet ir pakišdama kai kuri min i jam kitaip k des perstumdyti. Konstruktvyiniai sumanymai nebuvo nei nuoširdžiai svarstomi nei nuoširdžiai keliami, jei jie reikalavo ištos ar kitos grup s tam tikro pasiaukojimo. Ar vilkini grupi pasitarim vaisiai sukels kokias diskusijas, pamatysime. Bet avansu tautinink spauda paži r jo skeptiškai, ar iš viso to pasitarimo išeis kas pozityvaus. O Darbininkas primin, kad k dži perstumdymas nieko negelb s, jei nebus pakeista dvasia — santyki pagrindu pad tas bendradarbiavimas, o ne tarpusavio kova.

Vliko-Lozorai io klausimas, tiek gyvas vasar, apmir. Tik Naujienos ir T višk s Žiburiai dar paraš apie Lozorai io lenkiškum. Aštriau smigo viena vlikini -lozoraitini santyki šakel — T. Šidiškio istorija, kada visa spauda paskelb Vliko nutarim, kad jis nustos s kvalifikacij b ti Vliko nariu. Kai tautinink spauda j teisino, kaltindama Vliko ir VT pirmininkus, Draugas dar paskelb Vliko kontrol s komisijos nario rašt apie Šidiškio piniginius netvarkingumus. Iš tos pa ios srities buvo didel naujiena spaudai V. Rastenio laiškas, kuris tebuvo betgi trumpai komentuojamas. Draugas pora atveju paži r jo j kaip pogrind Vlikui sprogdinti, o Darbininkas reikalavo, kad grup s atsiribot viešai nuo metod, kurie buvo tame laiške si lomi. Tautinink spauda ta proga persimet daugiau aliarmuoti d l svetim laišk vogimo,

d l tariamos "saugumo tarnybos", kuri veikianti Vliko pirmininko žinioje, ir nu jo su kaltinamais taip to l, kad kvestionavo, ar dabartinis Vliko pirmininkas gali b ti Vliko nariu. Tur j s daugiau d mesio sukelti tautinink sparno keturi grupi "susikoordinavimas" ir bendro fondo, išsiskiriant nuo Tautos Fondo, steigimas liko spaudoje be d mesio iki pat grupi pasitarimo.

Su Alto veikla susij s daugiau d mesio spaudoje susilauk paskutiniu laiku vienas reikalas — Kersteno komisijos leidiniai, broši ros apie Gudij ir Lietuv, ne visai tokios, kok i nor tume. Su Kersteno komisija ryšius laik Altas, net atsisakydamas sudaryti su LLK, kaip šio komiteto žmon s aiškina, bendr komisij, kuri paruošt pranešim apie Lietuv perkr st, patikrint. Nors broši roje apie Lietuv dideli skandal ir n ra, ta iau ir maži tr kumai Alto žmones lyg karštu vandeniui apipyl, ir jie pirmieji m kalt versti tos broši ros faktiniam autoriui D. Krivickui, o pa iam Kerstenui Altas pareišk s, kaip raš Naujienos, protest žodžiu ir raštu. (Jei tai verta protesto, tai jis dar labiau b t lauktinas iš min. Žadeikio staugos!). Pats Altas buvo mažiau kliudomas spaudoje. Retkar iais tardavo statesn žod T. Žiburiai, o jau L. Lietuva kirtosi iš peties su Alto sekretorium, tikriau gal tik Naujien redaktorium, kuris leido savo laikrašty aštriau rašyti apie Lozorait.

Visai nepolitinis, bet m gintas spaudoje supolitinti buvo Lietuvi Enciklopedijos klausimas ryšium su redakcijos bei leid jo iš vienos pus s ir vyr. redaktoriaus V. Biržiškos iš kitos konfliktu. D l jo rašalo išlieta nemaža. M ginta buvo taip pat supolitinti ir bendruomen s reikalas, bet paskutiniu laiku spauda d l to daugiau pritilo.

Platesnio ir bendresnio masto reikalas buvo iškeltas Aiduose — pasisakyta prieš paskutiniu metu pasi-

reiškusias pastangas perdažyti istorinius faktus pagal tos ar kitos srovės ar asmens norus. M. Biržiškom veikalo Tautos kelias vertinime Z. Ivinskis sustojo prie tame veikalė ir kitur soc. demokrat pastang "monopolizuoti" Lietuvos nepriklausomybės idios suradim; paliet liaudinink nauj aiškinim apie j pozicij nepriklausomybės reikalu Petrapilio seime 1917.

Alk n mis buvo užkliudomas ir Lietuvi Frontas. Ir tai iš vis pusi. Draugas pasikalb jime su Vliko pirmininku taip formulavo klausimus, kad sudaryt sp d, jog frontininkai tai ne kas kita kaip atskala nuo kr. dem. Toliau nemin damas vardo, bet taikydamas frontininkams, tas laikraštis išvedžiojo, kad šie vartoj komunistinius metodus, už kuriuos reikia smerkti kaip nusikaltlius. T vyn s Sargas savo priede, skirtam jaunimui, jau sumini tame "nusikaltime" ir frontininkai vaid. Naujienose frontininkai buvo kaltinami, kad jie suskald "socialin politin katalik s j d". Dar daugiau pasisekimo frontininkai rado Sandaroje, kuri nuolat rauda, kad d l frontinink kalt s dabar ALR Katalik Federacija einanti praž t. T a iau ir Naujienos ir Sandara rado frontinink laikrašty "Laisv" dokumentin s medžiagos, kuri nusipeln b ti panaudojama tuose laikrašiuose.

Iš laikraš i, kurie planingiausiai informavo apie politinius atskir grupi nusistatymus, patys pasilikdami nuošaliai nuo t nusistatym vertinimo, pirmoje vietoje buvo Lietuvi Dienos.

Konstruktyvi politini id j, kurios realiai patarnaut Lietuvos likimui, svarstyt santykius su kaimynais, kurt nepriklausomos Lietuvos vizij ir tuo pa iu palaikyt ia esan i lietuvi mint gyv, pririšt prie Lietuvos — toki bals spaudoje šiuo tarpu mažą. Šiek tiek toki kibirkš i buvo T. žiburiuose. D mesio vertas buvo Aiduose Ais io

VARDAI VYKIUOSE

* Jubil jai. Lietuvos galiotas ministris B. K. Balutis gruodžio 29 d. atšvent savo 75 met sukakt. Jis pagarbiausio amžiaus ir ilgiausio stažo diplomatas. Priprat s Amerikoje prie demokratin s viešosios opinijos, jos ži ri ir savo veikloje. Kai reik jo parduoti Lietuvos atstovyb s namus, pasirinko tur ti tam reikalui ir Vliko, kaip visuomeninio užnugario, pritarim. — Gaila, kad jam jau 75 metai ir kad jo sveikata netvirta. Gaila taip pat, kad aplinkybi d ka jis turi priklausyti prie t diplomat, kuri telefonai veikia tik vien pus — jie kalba, bet jiems neatsako. B t visiems džiaugsmo, kad jis sulaukt laiko, kada telefonas veiks v l abiejuose galuose.

Jubil j tur jo, nors jo ir nek l, ir ministerio artimiausias bendradarbis atstovyb s patar jas Vincas Balickas, kuriam sukako 50 met .

Nelinksmas yra prof. Vaclovo Biržiškos, kuriam pernai su jo 70 met, jubil jus, nors jis gražiai atšv stas. Nelinksma, kai lygini jo prait, kuri dav Lietuvai storus bibliografijos tomus, su jo dabartimi, kurioje prisimeni 75 metus sulaukusio MacArthuro žodžius: "Kai j s širdis apsitraukia pesimizmo sniegais ir cinizmo ledu, tik tada j s esate senas". Šiuo atžvilgiu Vaclovo Biržiškos gaila.

---

skatinimas daugiau dom tis Lietuvoje augan io žmogaus pergyvenimais, mentalitetu, ten kylan iu nauju tipu.

Spaudoje pastebimas mažesnis dom jimasis politiniais reikalais — ar iš nuovargio ar iš supratimo, kad visi tie žodžiai duos mažą realios naudos, ar iš supratimo, kad ne tiek politiniai, kiek kult riniai barai yra realiausia masin s veiklos sritis tremtyje. Kad d mesys pasisuka pastar ja linkme, yra ženkl .

Džiugus jubiljus buvo T višk s Žiburi , Aid , Lietuvi Dien , nes jie išsilaik veikime 5 metus ir tvirtai augo tremties visuomen . Ir Ateitis, atgimusi tremtyje, jau ištes jo 5 metus, moderniai ir elegantiškai prisistatydama jaunajam skaitytojui.

* Pozityvios k rybos keliu. Dr. Jonas Grinius, kurio str. apie Lietuv federacin je Europoje spausdinamas šiame nr., yra lietuvi student aukl tojas Laisvosios Europos universitete Strasbourg, kur jaunimas ugdomas europinei id jai intelektualiniu atžvilgiu ir pratinamas susigyventi tarpusavio bendravimu.

Dr. Antan Ku ia prisimename d l to, kad jam šiemet 55 metai, bet d l to, kad jis yra vienas iš t lietuvi d stytoj Amerikos aukštosiose mokyklose, kurie nesiriboja tik akademiniais kursais. Neprarad s galvos ir k rybin s nuotaikos Stutthofa kacete, jau aštunti metai d sto Scrantono universitete vokie i , pranc z kalbas ar politini moksl kurs ir sykiu rengia istorines studijas lietuvi visuomenei. Pereit met pavasar pabaig Amerikos Lietuvi Rymo Katalik Susivienijimo istorij . Po to m si rinkti medžiag Bostono lietuvi parapijos istorijai ir j baigs ši vasar . Tre ias darbas — tai Amerikos Lietuvi Katalik istorija, kuri numatyta baigti 1956. J rengia kolektyvas, kuriame vyr. redaktorius yra A. Ku as, o vienas iš r pestingiausi jam talkinink T - vas V. Gidži nas.

Tuo pa iu metu, kai rašytoja Al R ta Nakait Arba iauskien išpopuliar jo sav j visuomen je romanu "Trumpa diena", laim dama "Draugo premij , jos vyras Edmundas Arba iauskas populiar ja savo architekt riniais statybi-

niais projektais Detrote tarp svetim j .

Tarp t , kurie sava iniciatyva imasi informuoti svetimuosius apie Lietuv , — šiuo tarpu teko pasteb ti kun. J. Ku ing (Los Angeles), kuris yra medžiagos pateik s Tablet, kaip tai matyti iš to laikraš io vasario 5 nr. O prof. J. Eretas su tikra šviesa apie darbinink pad t sovietiniame režime nu jo pas Ženevos darbininkus. Jo paskaita darbinink s jungos paskelbta broši ra "Der christliche Arbeiter im Strum der eit". Šveicarijoje vakarai dar mažiau apšviesti, o rytuose daug pasidarbav s yra m s biulis rašytojas E. Schaper.

- Intelektualinis atžalynas. Elektros inžinierius Antanas Sabaliauskas, kurio str. apie b sim j Lietuvos elektrifikacij spausdinamas šiame nr., gim 1929 Paystryje; gimnazij prad jo Panev žyje, baig Eichstatte; J zuit universitet St. Louis pereit pavasar ir dabar turi darb New Yorke.

- Visuomeninio darbo pas koje. Gen. St. Raštikis, kuris d st Syrakuse universitete, prieš dvejus metus Vliko buvo pakviestas specialiam darbui Europ , bet pasikui v l atleistas. Gr ž s Amerik , savo buvusio darbo neatgavo. Persik l s i Los Angeles taip pat negauna jokio darbo jokiam fabrike.

- Dr. Domas Krivickas, kuris dirba Kongreso bibliotekoje, yra tap s ir min. Žadeikio juriskonsultu su atlyginimu iš Lietuvos aukso liku i .

Visuomenini staig užprašytas, Dr. A. Šapoka paraš studij apie Vilni , bet kai parašyt veikal reik jo išleisti, teko r pintis jau pa iam autoriui.

T u r i n y s

	Psl.
Juožas Brazaitis: Koegzistencijos babelis	1
Jonas Grinius: Lietuva federacinėje Europoje	9
Studij Biuras: Tauta tarp taut (t. sinys iš ciklo: pilnutin demokratij .)	15
Antanas Sabaliauskas: Elektrifikacijos perspektyva	23
Dokument šviesoje (5): Demokratinio ir vadistinio princip tarpusavine kova laisvinimo organizacijoje	28
DARBAI IR ID JOS: T v y n j e: Rezistencijos vaizdai dabartinėje okupacijoje (K. Stutis, Balys); Tremtyje: Dvi konferencijos; Amerikos Lietuvių Fronto Biulienės rezoliucijos; Iš partizan poezijos; Prajusieji metai laisvinimo baruose (P. Juodvalkis); Vieno posūčio klausimai; Kas laimėta ir kas laimėtina; Informacijų tobulinimas (Dr. A. Musteikis); Idjos spaudoje; Vardai vykiuose.....	40-64

MALON S " LAISV " SKAITYTOJAI, BENDRADARbiai IR R M JAI!

Pradama nauj — 1955 m. — vėg, " LAISV " nuoširdžiai sveikina Jus, galinčius ir galinčius ugdyti laisvės kovos ryžtį ir tautinį sąmoningumą. Galbūt, kad šie metai, kaip kad ir praėjusieji, vis dar tebeleis didžiojoje pasaulio dalyje ir mūsų brančiojoje Lietuvoje siautėti neteisei, prievartos darbams, sąžinios ir tikėjimo terorui, baimei, deportacijoms, genocidui ir visuotiniam skurdui. Todėl kiekvienam lietuviui ypatingai svarbu išlaikyti rezistencinį dvasi, laisvės kovos pasiryžimą ir gyventi tikimties tiesos, teisingos ir demokratijos pergale. " Laisv " ir šiais metais pasiryžusi tokiu rezistenciniu dvasios židiniu žrėti.

Lietuvos laukia artojas, išvargęs, paprastai atsigrįžta pažvelgti, ar ji nekvepia, ar "ubag " nelik, ar gerai suvirtusi. Galbūt, kad " L." praėjus metams vėg nebūvo idealai. Galbūt, ji galbūt geresnė. Jūs esate sprendžiamieji. Jūs žodis, patarimas, pagalba yra " L." pažangos būtinumas. Savo ruožtu, " L." Jus užtikrina, kad visur ir visada pasiryžusi liudyti tiesą, ugdyti tautinį dvasi ir pasipriešinimą trepties dvasiai, skiepyti pilnutinį demokratijos mintį ir būti Lietuvos laisvės šaukliu.

Su šiuo " L." nr. siunčiamas vokelis yra " L." nuoširdus prašymas visiems dar neturėjusiems progos atsilyginti 1954 m. skolos ir visiems dar nepasinaudojusiems proga 1955 m. prenumerat pasiūlyti. Kiekvienas išmoka žinoma, nėra malonus. Bet kad jau taip pasaulis sutvarkytas, jog net ir " Laisv " be pinigų negali verstis.

Su biulienės sveikinimais

Redakcija ir Administracija